

**ГОДИШЕН ДОКЛАД НА
ОМБУДСМАНА КАТО
НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН
МЕХАНИЗЪМ**

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

2015

СЪДЪРЖАНИЕ

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ	3
УВОДНИ ДУМИ.....	5
РЕЗЮМЕ	6
ПРАВНА РАМКА	14
СТРУКТУРА И ДЕЙНОСТ НА НПМ	17
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА НПМ С МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ОРГАНИ. УЧАСТИЕ В КОНФЕРЕНЦИИ	18
СТАТИСТИКА НА ИЗВЪРШЕНИТЕ ПРОВЕРКИ	19
ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА, И НА МИГРАНТИТЕ. НАБЛЮДЕНИЕ НА ПРИНУДИТЕЛНО ВРЪЩАНЕ НА МИГРАНТИ	20
ПРИЕМАНЕ И НАСТАНЯВАНЕ НА ЧУЖДЕНЦИ В РАЗПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЦЕНТЪР – ГР. ЕЛХОВО И СПЕЦИАЛНИ ДОМОВЕ ЗА ВРЕМЕННО НАСТАНЯВАНЕ НА ЧУЖДЕНЦИ КЪМ ДИРЕКЦИЯ „МИГРАЦИЯ“	21
НАСТАНЯВАНЕ И РЕГИСТРАЦИЯ НА ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА ЛИЦА В ЦЕНТРОВЕТЕ НА ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЕЖАНЦИТЕ ПРИ МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ	22
НАБЛЮДЕНИЕ НА ПРИНУДИТЕЛНО ВРЪЩАНЕ	25
ЗАЩИТА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА	28
ПРЕДПРИЕТИ ДЕЙСТВИЯ ЗА ПРОМЯНА В НОРМАТИВНАТА СРЕДА.....	28
ПРЕДПРИЕТИ ДЕЙСТВИЯ ОТ АДМИНИСТРАЦИЯТА НА ЗАТВОРИТЕ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА МАТЕРИАЛНИТЕ УСЛОВИЯ	32
ИЗВЪРШЕНИ ПРОВЕРКИ И АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ В МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА.....	33
ЗАТВОР ГР. ПАЗАРДЖИК.....	33
ЗАТВОР ГР. ПЛОВДИВ.....	34
ЗАТВОР ГР. БУРГАС.....	36
ЗАТВОР ГР. ЛОВЕЧ	37
ЗАТВОР ГР. БЕЛЕНЕ	39
ЗАТВОР ГР. СТАРА ЗАГОРА	40
ЗАТВОР ГР. БОБОВ ДОЛ.....	40
ПОПРАВИТЕЛЕН ДОМ ГР. БОЙЧИНОВЦИ	42
ЗАТВОР ГР. ВРАЦА.....	43
ЗАТВОР ГР. ПЛЕВЕН.....	44
ЗАТВОР ГР. ВАРНА.....	45
ЗАТВОР ГР. СЛИВЕН.....	47

ЗАТВОР ГР. СОФИЯ.....	48
ЗАЩИТА НА ДЕЦАТА В КОНФЛИКТ СЪС ЗАКОНА.....	50
ПРЕДПРИЕТИ ДЕЙСТВИЯ ОТ АНГАЖИРАНИТЕ ИНСТИТУЦИИ В СЛЕДСТВИЕ НА ОТПРАВЕНИТЕ ОТ НПМ ПРЕПОРЪКИ	51
АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ НА ВУИ И СПИ В БЪЛГАРИЯ	53
1. ВУИ „НИКОЛА ВАПЦАРОВ” – ГР. ЗАВЕТ, ОБЛ. РАЗГРАД.....	54
2. СПИ „ХРИСТО БОТЕВ” – С. ВАРНЕНЦИ, ОБЛ. СИЛИСТРА.....	58
3. ВУИ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ” – С. КЕРЕКА, ОБЩИНА ДРЯНОВО.....	60
4. СПВУИ „ХРИСТО БОТЕВ” – С. ПОДЕМ, ОБЛ. ПЛЕВЕН	63
5. ВУИ „АНГЕЛ УЗУНОВ” – ГР. РАКИТОВО, ОБЛ. ПАЗАРДЖИК	67
6. СПИ „ХРИСТО БОТЕВ” – С. ДРАГОДАНОВО, ОБЛ. СЛИВЕН	70
ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ	74
СОЦИАЛНИ И МЕДИКО-СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ДЕЦА.....	77
ДЕИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯТА И НОВИТЕ УСЛУГИ ОТ РЕЗИДЕНТЕН ТИП.....	77
МЕДИКО-СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ДЕЦА	78
СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ВЪЗРАСТНИ.....	81
МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В СТРУКТУРИТЕ НА МВР	86

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АСП – Агенция за социално подпомагане
ВКП – Върховна касационна прокуратура
ВУИ – Възпитателно училище – интернат
ГДГП – Главна дирекция „Гранична полиция“
ГДИН – Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“
ГДО – Главна дирекция „Охрана“
ГПУ – Гранично полицейско управление
ДСП – Дирекция „Социално подпомагане“
ДАБ – Държавна агенция за бежанците
ДАЗД – Държавна агенция за закрила на детето
ДАНС – Държавна агенция „Национална сигурност“
ДВХД – Дом за възрастни хора с деменция
ДВХПР – Дом за възрастни хора с психични разстройства
ДВХУИ – Дом за възрастни хора с умствена изостаналост
ДДД – Дезинфекция, дезинсекция, дератизация
ДДЛРГ – Дом за деца, лишени от родителска грижа
ДДМУИ – Дом за деца и младежи с умствена изостаналост
ДДУ – Дом за деца с увреждания
ДМСГД – Дом за медико-социални грижи за деца
ДФФЗД – Държавно предприятие „Фонд затворно дело“
ДПБ – Държавна психиатрична болница
ДПС – Детска педагогическа стая
ЗЗБППМН – Закон за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
ЗЗ – Закон за здравето
ЗИНЗС – Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража
ЗЛЗ – Закон за лечебните заведения
ЗОбщ – Затворническо общежитие
ЗО – Закон за омбудсмана
ЗОЗТ – Затворническо общежитие от закрит тип
ЗООТ – Затворническо общежитие от открит тип
ЗСП – Закон за социално подпомагане
КПИ – Комитет за предотвратяване на изтезанията
Л. св. – лишени от свобода
ЛЗ – Лечебно заведение
МВР – Министерство на вътрешните работи
МЗ – Министерство на здравеопазването
МЛС – Места за лишаване от свобода
МОН – Министерство на образованието и науката
МП – Министерство на правосъдието
МС – Министерски съвет
МТСП – Министерство на труда и социалната политика
МЦ – Медицински център
НЗОК – Национална здравноосигурителна каса

НК – Наказателен кодекс
НПК – Наказателно-процесуален кодекс
НПМ – Национален превантивен механизъм
ОД на МВР – Областна дирекция на Министерството на вътрешните работи
ПВПИ – Помещения за временен престой и изолация
ППЗИНЗС – Правилник за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража
РЗИ – Регионална здравна инспекция
РПЦ – Регистрационно-приемателен център
РЦ – Регистрационен център
РУП – Районно управление „Полиция“
СДВНЧ – Специализиран дом за временно настаняване на чужденци
СДВР – Социални дейности и възпитателна работа (затвори)
СПИ – Социално-педагогически интернат
ТЕЛК – Териториална експертна лекарска комисия
ТЦ - Транзитен център
УПО – Условно предсрочно освобождаване
ФПКПИ – Факултативен протокол към Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание
ЦНСТ – Център за настаняване от семеен тип
ЦПЗ – Център за психично здраве
ЦРДУ – Център за работа с деца с увреждания

УВОДНИ ДУМИ

Основната роля на омбудсмана като Национален превантивен механизъм (НПМ) е противодействието на изтезанията и другите форми на жестоко, унижително и нечовешко отнасяне в местата за лишаване от свобода¹. Справянето с този проблем предполага не само индивидуална отговорност, чрез налагане на ефективни санкции на извършителите на тези деяния, но и ефективна намеса от страна на институциите, както и отговорност на обществото за предприемане на адекватни мерки за изкореняването им.

Зачитането на правата на човека, там където те са нарушавани, е мисия. Националният превантивен механизъм изпълнява своята мисия, чрез осъществяване на непрекъснат и независим мониторинг на местата за лишаване от свобода, определяйки потенциалните рискове от изтезания или други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне. Тази мисия се реализира и чрез публичното оповестяване на случаи, в които са налице нарушения на правата на човека.

В изпълнение на този ангажимент, представям на Вашето внимание четвъртия годишен доклад на омбудсмана като Национален превантивен механизъм. И този доклад няма само отчетен характер. В съдържанието му е включено обобщение на извършените проверки, анализ на проблемите в инспектираните места и оценка на състоянието на правата на човека в тях. Откорени са конкретни препоръки. Документът съдържа и оценка на предприетите действия от страна на отговорните държавни институции по направените от НПМ препоръки.

Съдържанието на доклада е насочено както към институциите в Република България, така и към международните организации, осъществяващи дейност, свързана със защита на лицата, лишени от свобода, неправителствения сектор и всички, ангажирани професионално със защитата на правата на тези хора.

Наличето на напредък в някои от областите на наблюдение, в резултат на препоръките на омбудсмана, показва смисъла от осъществяването на това наблюдение, както и ефекта от сътрудничеството между институциите. Обединените усилия осигуряват по-добри възможности за постигане на целите на международното и националното законодателство, както и практиките по тяхното прилагане.

МАЯ МАНОЛОВА

ОМБУДСМАН НА

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

¹ Лишаването от свобода е всяка форма на задържане в място, което лицата не могат да напуснат доброволно. Примери за местата за задържане са затвори, психиатрични институции, места за 24-часово задържане в полицейските управления, институции за закрила на детето, домове за възрастни, бежански центрове или центрове за задържане на имигранти и пр.

РЕЗЮМЕ

Функциите на омбудсмана като Национален превантивен механизъм (НПМ) са свързани с прилагането на Факултативния протокол към Конвенцията против изтезанията на ООН и промените в Закона за омбудсмана от 2012 г. Годишните доклади на НПМ съдържат оценка на състоянието на правата на човека в местата за лишаване от свобода и са насочени както към институциите в Република България, така и към международните организации, осъществяващи дейност, свързана със защита на лицата, лишени от свобода, неправителствения сектор и всички, ангажирани професионално със защитата на правата на тези хора.

Докладът от 2015 г. се базира на проверки на място, наблюдения, проверка на документи, срещи и интервюта както с лица, настанени в местата за лишаване от свобода, така и с работещите в тези институции.

Условията на някои места остават традиционно лоши, а в други области на наблюдение е констатиран напредък и положителна промяна. Този напредък е и резултат на независимия мониторинг и дейността на НПМ и на сътрудничество между институциите за гарантиране спазването на човешките права и постигане на целите на международното и националното законодателство, както и практиките по неговото прилагане.

През 2015 г. омбудсманът като НПМ извърши проверки в 66 места. Основната цел на проверките беше свързана с проследяване изпълнението на дадените при предходни посещения препоръки.

I. ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА, И НА МИГРАНТИТЕ. НАБЛЮДЕНИЕ НА ПРИНУДИТЕЛНО ВРЪЩАНЕ НА МИГРАНТИ

През последните три години омбудсманът НПМ наблюдава и анализира развитието на бежанските и миграционните процеси в Република България. НПМ публикува два тематични доклада през 2014 и 2015 г. във връзка с проблемите на бежанците и мигрантите в България.

За съжаление голяма част от препоръките, свързани със системните проблеми на тези уязвими групи лица, не са взети под внимание от отговорните административни органи и вместо да намират своето разрешение, проблемите се увеличават и задълбочават.

По отношение на защитата на лицата, търсещи закрила и на мигрантите, беше направена проверка на приемането и настаняването на чужденци в разпределителния център гр. Елхово и Специалните домове за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) към Дирекция „Миграция“. Един от основните проблеми продължава да бъде свързан с липсата на регламентация на дейността на Разпределителния център в Елхово в законен или подзаконен нормативен акт. Остават нерешени и редица сериозни въпроси, свързани с пренаселеност на помещенията на чужденците в Разпределителния център, значителното влошаване на битовите условия и на осигуряването медицинското обслужване на чужденците в домовете. Сериозен проблем е и липсата на преводачи, както и продължаващото настаняване на семейства с деца в СДВНЧ.

НАСТАНЯВАНЕ И РЕГИСТРАЦИЯ НА ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА ЛИЦА В ЦЕНТРОВЕТЕ НА ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЕЖАНЦИТЕ ПРИ МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

При посещенията си в териториалните подразделения на ДАБ НПМ констатира, че е налице пренаселеност, амортизация на материалната база и дефицит по отношение на получаваната медицинска грижа. Макар и всички центрове да разполагат с обособени кабинети за медицинско обслужване, същите не са правно регламентирани съгласно изискванията на Закона за лечебните заведения или Закона за здравето. Остават нерешени и проблемите, свързани с еднообразната храна и липсата на разработени диети.

Изключително обезпокоителна е констатацията на НПМ относно големия брой хора, които напускат самоволно центрове на ДАБ и липсата на каквато и да е последваща информация относно тяхното местонахождение.

За втора поредна година НПМ посочва като основен проблем липсата на програма за интеграция на лицата, получили международна закрила.

Проверката на материалната база във всички центрове на ДАБ, с изключение на Регистрационно-приемателен център – кв. Враждебна, показва значително влошаване на битовите условия.

Особено тревожен за НПМ е фактът, че с измененията на Закона за убежището и бежанците през 2015 г. се въведе режим на задържане на лица, търсещи международна закрила (включително на малолетни и непълнолетни деца) в центрове от затворен тип по време на производството за предоставяне на международна закрила. Създават се предпоставки за нарушаване на националното и международното законодателство в областта на убежището и правата на човека, което създава ангажимент НПМ да следи с особена бдителност при проверките си през 2016 г. за процесуалните гаранции, законосъобразността на задържането, както и срока на задържане на търсещите международна закрила лица.

При проверките през 2016 г. омбудсмаът като НПМ ще насочи особено внимание върху проблемите, свързани със засягането на правата на жените и децата, с фокус върху непридружените непълнолетни и насилието върху жени, настанени в центрове на ДАБ и Дирекция „Миграция“.

НАБЛЮДЕНИЕ НА ПРИНУДИТЕЛНО ВРЪЩАНЕ

През 2015 г. е извършено наблюдение на една операция по принудително връщане на чужденци до Ислямска Република Пакистан, организирана от Република България и координирана от Европейската агенция за управление на оперативното сътрудничество по външните граници на държавите-членки на Европейския съюз (Фронтекс). Въз основа на извършеното наблюдение наблюдателят отправи конкретни препоръки до МВР във всяка една от фазите.

II. ЗАЩИТА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА

Във връзка със защитата на лишените от свобода може да бъде направен изводът, че институциите в Република България обърнаха сериозно внимание на проблемите в затворите и арестите, посочвани години наред от НПМ, Европейският комитет за

предотвратяване на изтезанията и неправителствения сектор в България. Този факт може да бъде отбелязан като сериозна крачка напред в сравнение с констатациите от предишни години.

НПМ отбелязва, че наред с генералните проблеми, по които компетентните органи са предприели действия и са заявили намерение за изпълнение на дадените препоръки, съществуват и редица специфични и конкретни проблеми на отделни уязвими групи субекти, настанени в тези места, на които следва да се обърне особено внимание. Такива групи са жените и младежите в местата за лишаване от свобода; ЛГБТ общността; наркозависимите; ХИВ/СПИН позитивните лица; хората с увреждания. Спазването на правата на тези групи ще бъде приоритет за НПМ при предстоящите проверки.

През 2015 г. НПМ посети 12 (дванадесет) затвора, Поправителния дом в гр. Бойчиновци и 5 (пет) ареста. В доклада подробно са разгледани всички посетени места, констатираните недостатъци и препоръките към всяко конкретно място.

Като най-сериозен проблем в затворите НПМ определя медицинското обслужване. **Здравната системата е от „затворен тип“ - самоконтролираща се с изчерпан кадрови ресурс и лоша материално-техническа база и функционирането ѝ в този вид е затруднено.** По отношение на медицинското обслужване НПМ предложи на Министерство на правосъдието концепция за реформа в предоставянето на медицински грижи в местата за лишаване от свобода. В тази връзка НПМ отправя предложения за реструктуриране на здравната система:

А) Медицинските центрове да се преобразуват във вид Здравни кабинети (ЗК) по смисъла на Закона за здравето,

Б) Първичната медицинска помощ за л. св. да се осъществява от ОПЛ, служебно определени от РЗОК.

В) Болничното лечение на л. св. да се извършва изцяло извън пенитенциарната система – в ЛЗ, договорни партньори на НЗОК. Предложението на НПМ е да се акцентира върху областните болници, тъй като в тяхното управление има държавно участие и би могло да се търси съдействие от МЗ при необходимост.

Г) НПМ предлага СБАЛС да се преобразуват в болници за продължително лечение.

През 2015 година НПМ наблюдава значителна активност по отношение елиминирането на пренаселеността и подобряване на материалните условия в ЗО "Разделна" при затвор Варна; медицинският център в женския затвор в гр. Сливен; изготвени са проекти за обновяване на затворите в Бургас, Варна и Сливен; извършени са ремонтни дейности на кухните на затворите в Ловеч и в Бургас, както и болницата към затвора гр. Ловеч; стартирана е пълна реконструкция на ЗО "Атлант" към затвора гр. Ловеч; реконструира се затвора гр. Стара Загора и затвора гр. Плевен; ремонтирани са спалните помещения в Поправителния дом в Бойчиновци.

Открити са нови арести в гр. Бургас и гр. Плевен към съответните затворите и нов арест в гр. Шумен в самостоятелна сграда. През 2016 г. към затворите в гр. Ловеч и гр. Враца също ще бъдат открити следствени арести, а арестите в гр. Дупница и гр. Кюстендил ще бъдат прехвърлени към затвора – гр. Бобов дол.

Средствата за ремонтните дейности са извършени с финансова помощ от Норвежкия финансов механизъм (НФМ). НПМ оценява високо финансовата подкрепа и положените усилия за подобряване на част от местата за лишаване от свобода, но също така настоява за осигуряване на достатъчен вътрешен финансов ресурс и установяване на устойчива и предвидима финансова политика по отношение на тези места.

Важна насока в дейността на НПМ през 2015 г. беше свързана и с действия за промяна в нормативната среда. В резултат на вътрешния и международния натиск за подобряване на условията в местата за лишаване от свобода, Министерство на правосъдието сформира работна група, която имаше за цел да подготви нормативни промени, свързани с подобряване на условията в местата за лишаване от свобода. В състава на работната група участваше и представител на НПМ. Голяма част от констатациите и препоръките в докладите на НПМ, свързани със затворите, поправителните домове и арестите бяха обсъдени и приети от работната група.

Изготвени бяха предложения за изменения и допълнения на ЗИНЗС, ЗОДОВ, НК, НПК и АПК най-важните, от които: въвеждане на превантивно и компенсаторно средство за защита. Омбудсманът като НПМ определя предложените промени в нормативната база като адекватни и абсолютно необходими за постигане на реална позитивна промяна, която ще доведе до хуманно третиране на лишените от свобода.

III. ЗАЩИТА НА ДЕЦАТА В КОНФЛИКТ СЪС ЗАКОНА

През 2015 г. НПМ продължи да акцентира върху проблемите на децата в конфликт със закона, настанени в социално-педагогическите интернати (СПИ) и възпитателните училища – интернати (ВУИ). В резултат на извършените проверки през месец ноември-декември 2015 г. НПМ публикува и публично представи тематичен доклад за състоянието на ВУИ и СПИ.

Някои от традиционните изводи и препоръки остават валидни и през 2015 г. Сред тях са лошата материална база и еднообразната храна. Не по-малко значение има и negliжирането на учебния процес от учители и ученици, което се извършва рутинно и без отчитане на индивидуалността на обучаваните деца. Ограничени са дейности като арт терапия, трудотерапия и др., които би следвало да са неразделна част от цялостния план за развитие и работа с децата. Безпокойство буди и неефективната корекционно-възпитателната дейност, което се дължи на липса на достатъчно и високо квалифицирани психолози. От страна на МОН не е разработена методика, регламентираща работата с децата, което води до установяване на различни практики по отношение на психолого-педагогическата оценка, индивидуалния план за работа и прегледа на резултата от корекционно-възпитателната работа.

Остават проблемите с липсата на мотивация на персонала, медицинското обслужване липсата на сътрудничество и обмен на информация между институциите и ниската здравна култура на учениците, липсата на нормативна база за полагането на труд.

Продължава настаняването на деца в една и съща институция, без да се прави разграничение на извършените от тях правонарушения. Така деца, които са извършили т. нар. нарушения, свързани със статуса – бягства, скитничество, просия и др., и деца, преживели насилие, съжителстват с деца, които са извършили правонарушение, съдържащо от обективна страна белезите на престъпление.

Насилието – психическо и физическо, е все още сериозен системен проблем в голяма част от интернатите. Продължава прилагането на наказания, които не са предвидени в нормативната уредба. Продължава да е налице и липсата на правила и стандарти за равно третиране на настанените в интернатите деца.

Във връзка с направените констатации омбудсманът като НПМ препоръча промяна в нормативната среда, закриване на тези институции и създаване на адекватни корекционно-възпитателни услуги. Експерт от НПМ участва в сформирана от Министерство на правосъдието работна група, която има за цел да подготви проект на Закон за наказателно правосъдие за непълнолетни. Основната цел е да се защитят интересите на непълнолетните, които са въввлечени в наказателното производство и защита на правата на детето, свидетел или пострадал от престъпление, като акцентът в производствата се измества от наказателния и възмезден характер към прилагането на по-щадящи мерки.

IV. ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

През 2015 г. НПМ извърши шест проверки в лечебни заведения за болнична психиатрична помощ. Проверките и през тази година показаха незадоволително състояние на държавната психиатрична болнична помощ и необходимостта от реформа на системата.

Една от констатациите касае лошото състояние и амортизацията на материалната база в проверените лечебни заведения. Техническото оборудване на лечебният процес не е на необходимото ниво във всички лечебни заведения.

Проблем са също и кадровата обезпеченост, социалната рехабилитация и психологичната грижа, дългият болничен престой и повтарящи се хоспитализации на лица с тежък социален статус.

През 2015 г. с изменението и допълнението на Закона за лечебните заведения се регламентира определянето на нива на компетентност в структурните звена на ЦПЗ. НПМ настоява за такава промяна и по отношение на ДПБ, като изпълнение на препоръката за промяна във финансирането за тези лечебни заведения.

В резултат на извършените проверки през тази година НПМ препоръчва на министъра на здравеопазването:

А) Да се определят кои ДПБ изпълняват изискванията на медицинския стандарт „Психиатрия“ и тези които не го изпълняват да се реструктурират, като ДПБ за продължително лечение или като ДПБ за продължително лечение и рехабилитация;

Б) Да се регламентира редът за определяне на нивата на компетентност на структурите в ДПБ, и те да се отразяват и в информацията за дейността на ДПБ, за гарантиране качество на оказваната медицинска помощ и осигуряване защита на правата на пациента;

В) Да се разширят възможностите за финансиране на ДПБ, за да се осигури достойно заплащане на труда на медицинските и немедицинските специалисти и да се обезпечи психиатричната помощ с персонал;

Г) Системно да се осигуряват финансови средства на ДПБ за капиталови разходи за ремонтване и поддържане на сградения фонд и гарантиране на добри битови условия за живот в лечебните заведения;

Д) Да се издаде Наредбата по чл. 151 от Закона за здравето.

Наред с това НПМ отправи препоръка и към министъра на труда и социалната политика да се разшири дейността по предоставяне на социални услуги за хора с психични заболявания в съответствие с потребностите на обществото и прекрати обременяването на ДПБ със социални функции.

V. СОЦИАЛНИ И МЕДИКО-СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ДЕЦА

През 2015 г. екипът на НПМ продължи да следи процеса на деинституционализация на децата с увреждания, а именно извеждане на децата от Домовете за деца с умствена изостаналост и Домове за медико-социални грижи, както и настаняването им в Центрове за настаняване от семеен тип (ЦНСТ). В тази връзка НПМ извърши проверка на 11 (единадесет) ЦНСТ. Една от основните препоръки на НПМ е да не се смесват деца и лица с увреждания в ЦНСТ, защото това води до много големи трудности при полагането на грижи за тях, включително свързани с половото им съзряване и с различните видове потребности.

През 2015 г. НПМ продължи да получава сигнали за недостатъчната подготовка при извеждането на децата от домове и настаняването им в ЦНСТ. Също така продължават да се променят оценките на потребностите на децата с увреждания, извършени преди извеждането им с цел определяне на мястото, където те ще бъдат настанени. При проверките в различни ЦНСТ омбудсманът като НПМ установи, че полаганите здравни грижи за деца с тежки форми на увреждания не отговарят на потребностите на децата и с това пряко се застрашава здравето и живота им. През нощта в ЦНСТ няма медицински персонал и лекарствата на децата със силна медикаментозна терапия се дават от детегледачите.

Липсват ясни критерии за подбор на персонала на новите социални услуги. НПМ многократно е констатирал отказ от лечение или лошо отношение от страна на външни медицински специалисти към деца с увреждания. Много болници не желаят да приемат деца от институции, поради недостатъчните здравни пътеки, които са им осигурени от НЗОК.

На 11.09.2015 г. след многократните препоръки на НПМ, министърът на здравеопазването издаде Заповед № РД-01-192, в която определя 7 (седем) многопрофилни болници за активно лечение и Специализирана болница за активно лечение по детски болести да извършват експертна оценка на здравословното състояние и потребностите на децата с увреждания от постоянни здравни грижи, въз основа на която децата да бъдат настанени в ЦНСТ, както и да бъдат лекувани в специализирани болнични заведения.

През 2015 г. приключи и първият проект, свързан с реструктурирането на 8 (осем) Дома за медико-социални грижи за деца (ДМСГД) от 0-3 годишна възраст. След закриването на тези ДМСГД се разкриха нови социални услуги.

Една от положителните тенденции, която отбелязва НПМ е, че след закриването на ДМСГД и предлагането на новите услуги рязко се намалява броят на децата, ползващи резидентна грижа. Престоят на децата също е съкратен.

Закриването на тези домове породи проблем, свързан с финансирането на новите услуги. Проблемът е свързан с устойчивостта на интегрираните медико-социални услуги. В тази

връзка омбудсманът като НПМ излезе със становище, че подобно отношение от страна на държавни институции към деца с увреждания е изключително тревожно. Липсата на средства за дейността на Комплекса застрашава живота и здравето на настанените в ЦНСТ деца. В отговор на отправената препоръка, Министерство на труда и социалната политика пое ангажимент да осигури финансирането на тези услуги.

VI. СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ВЪЗРАСТНИ

През 2015 г. НПМ посети 5 (пет) дома за възрастни хора с умствена изостаналост и с деменция. Беше установено, че голяма част от препоръките на НПМ са изпълнени.

Сред основните проблеми, касаещи всички институции за възрастни, е недостатъчния специализиран и неспециализиран персонал, подпомагащ потребителите в ежедневните им дейности. На преден план стои и проблемът с липсата на медицински специалисти, мотивирани да предоставят качествена грижа на настанените в домовете лица. В тази връзка НПМ препоръча на Министерството на труда и социалната политика:

А) Да се предвидят финансови средства за увеличаване работните заплати на медицинския персонал, което е основна пречка за заемане на свободните длъжности и води до затруднения в здравното обслужване на потребителите в ДВХД;

Б) Да се регламентира възможността за определяне на допълнителни щатове за длъжности, пряко ангажирани с обслужването на потребителите и такива, подпомагащи функционирането на услугата.

С внесения в Народното събрание от Министерския съвет Законопроект за изменение и допълнение на Закона за социално подпомагане се предлагат промени в областта на социалните услуги, които целят подобряване на достъпа до социални услуги и тяхното качество, гарантиране на правата на потребителите, включително и правото на свободен избор, осигуряване на индивидуален подход и комплексна оценка на потребностите. Предвижда се и извършването на цялостна реформа в областта на социалните услуги чрез разработване на специален Закон за социалните услуги. Чрез този закон се цели подобряване на ефективността и ефикасността на социалните услуги, повишаване на качеството им, разработване на системи за мониторинг и контрол, подобряване на тяхното планиране, финансиране и др. Предстои стартиране и изпълнение на операция „Нови стандарти за социални услуги“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014 -- 2020 г., в рамките на която се предвижда анализ и разработване на нови стандарти за качество и финансиране, както и разработване на Плана за действие за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа.

Като основни приоритети в сферата на социалните услуги за възрастни НПМ извежда:

- Материалните условия на домовете да се приведат в съответствие с изискванията на чл. 40е от Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане, включително по отношение изграждането на достъпна среда.
- При назначаване на орган по настойничество и попечителство да се прилагат основно разпоредбите на чл. 156, ал. 1 от Семейния кодекс, с цел да се ограничи

определянето на член на персонала на специализираната институция за настойник/попечител.

- Компетентните институции да осъществяват редовен ефективен контрол върху доставчиците на услуги, предоставящи резидентни грижи на възрастни хора, с цел спазване изискванията на Закона за социално подпомагане и правилника за прилагането му.
- Да се предприемат действия за актуализиране на утвърдената от МТСП Методика за определяне длъжностите на персонала в специализираните институции и социалните услуги в общността.

VII. МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В СТРУКТУРИТЕ НА МВР

През 2015 г. НПМ извърши инспекции в 8 (осем) места за настаняване на задържани лица в структурите на Министерство на вътрешните работи.

НПМ приветства приемането на новата Инstrukция № 8121з-78/24.01.2015 г. за реда за осъществяване на задържане, оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица и реда в тях в Министерството на вътрешните работи, в която са отразени даваните от НПМ препоръки в периода 2012-2014 г. НПМ отчита и положените усилия от страна на ръководството на МВР за подобряване на материално битовите условия в част от помещенията за задържане.

Същевременно НПМ констатира и повтарящи се слабости в системата за 24-часово задържане на лица: пренаселеност на помещенията, липса на обслужващи помещения, осигуряваната храна и медицинско обслужване и информираност на задържаните лица за техните права, воденето на документацията по задържането на лица.

Част от направените от НПМ препоръки за съжаление все още не са намерили своето решение. Сред тях е липсата на регламентация на отношенията между Министерство на здравеопазването и Министерство на вътрешните работи по отношение на осъществяваното медицинско обслужване в помещенията на МВР.

НПМ би желал да акцентира и върху продължаващата липса на ефективен контрол от проверяващите органи от МВР и прокуратурата по водене на отчетността в отделните структури на МВР, в които има помещения на задържане на лица.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

През 2015 година НПМ отбелязва наличието на известен прогрес по отношение на защитата на правата на човека в местата за лишаване от свобода. Българските институции заявяват намерение за изпълнение на дадените препоръки и са предприели частични действия по отстраняване на генерални и системни проблеми в тези места. През 2016 г. НПМ ще следи доколко устойчиви са тези намерения и какви ще бъдат последиците от предприетите действия.

ПРАВНА РАМКА

1. Факултативен протокол към Конвенцията против изтезанията (ФПКПИ)

Факултативният протокол към Конвенцията против изтезанията е първият международен договор, който създава двойна система – международна и национална за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отношение. На международно ниво ФПКПИ създава Подкомитет за предотвратяване на изтезанията (Подкомитета), а на национално ниво протоколът изисква от държавата да създаде НПМ.

ФПКПИ установява три основни функции на Подкомитета. Първо, да посещава места, където лицата са или биха могли да бъдат задържани. Второ, да подпомага и консултира националните превантивни механизми и да отправя препоръки към държавите с оглед на засилване на капацитета и мандата на НПМ. И трето, да си сътрудничи със съответните органи на ООН, както и с международните, регионалните и националните институции или организации, които работят в областта на защита на всички лица, лишени от свобода (л. св.).

Член 3 от ФПКПИ изисква държавите членки да *„създадат, определят или поддържат на национално ниво един или няколко органи за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отношение или наказание“*. Този или тези национални органи представляват Национален превантивен механизъм.

Всяка държава, подписала ФПКПИ, трябва по свой собствен начин да определи своя НПМ. Някои държави са определили вече съществуващи органи да осъществяват мандата на НПМ, а в други държави са създадени нови органи, които да поемат тази роля.

За да функционира НПМ като независим орган, чл. 18 от ФПКПИ установява задължение за държавите да осигурят функционална и финансова независимост на превантивния механизъм, с което се гарантира, че НПМ може да функционира свободен от всякаква намеса от страна на държавата. Член 18 съдържа специфична препратка към Принципите, отнасящи се до статута и функционирането на националните институции за промотиране и защита на правата на човека („Парижки принципи“).

2. Закон за омбудсмана

Функцията на НПМ беше делегирана на омбудсмана с изменения и допълнения на Закона за омбудсмана (ЗО), обнародвани в „Държавен вестник“, бр. 29 от 10 април 2012 г.

В закона беше създадена нова глава, в която са отразени изискванията на ФПКПИ:
"а" Национален превантивен механизъм (нова – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.)

Чл. 28 а. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) Правомощията на омбудсмана като Национален превантивен механизъм се отнасят за местата, където се намират лица, лишени от свобода, или където са задържани или настанени лица вследствие на акт или със съгласието на държавен орган, които места те не могат да напуснат по

собствена воля, с цел защитата на такива лица от изтезание и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

(2) Омбудсманът има право:

1. на достъп без предизвестие по всяко време до всички места за задържане по ал. 1 и до техните съоръжения и обекти;
2. на достъп до цялата информация за броя на лицата, лишени от свобода, в местата за задържане по ал. 1, както и за броя на тези места и тяхното местонахождение;
3. да избира местата по ал. 1, които желае да посети, и лицата, с които желае да разговаря;
4. да провежда лични разговори без свидетели с лицата, лишени от свобода, лично или чрез преводач, ако е необходимо, както и с всяко друго лице, което според омбудсмана като Национален превантивен механизъм може да предостави съответната информация;
5. на достъп до цялата информация, отнасяща се до отнасянето с лицата по ал. 1 и до условията в местата за задържане;
6. да изисква информация от служителите на посещаваното място за задържане, с които да се провеждат беседи, както и да провежда лична беседа с всяко друго лице, което се намира на територията на проверявания обект;
7. да организира извършването на медицински прегледи на лицата с тяхно съгласие.

(3) Служителите и длъжностните лица в местата по ал. 1 са длъжни да оказват съдействие и да предоставят необходимата информация на омбудсмана.

Чл. 28 б. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) Орган или длъжностно лице не може да нарежда, прилага, разрешава или допуска каквато и да е санкция по отношение на лице или организация за това, че са съобщили на омбудсмана като Национален превантивен механизъм информация, била тя вярна, или не, и нито едно такова лице или организация не могат да претърпят вреда заради това.

(2) Поверителна информация, събрана от омбудсмана като Национален превантивен механизъм, не може да бъде разгласявана. Лични данни могат да бъдат публикувани само след като лицето, за което се отнасят, е изразило изрично съгласие.

Чл. 28 в. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) Омбудсманът като Национален превантивен механизъм може със заповед да делегира изцяло или частично правомощията си по чл. 28 а на служители от неговата администрация.

Чл. 28 г. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) След всяко посещение омбудсманът изготвя доклад, който може да съдържа препоръки и предложения с цел подобряване на условията в местата по чл. 28 а, отношението към лицата, настанени там, както и с цел предотвратяване на изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

(2) Докладът се предоставя на съответния компетентен орган, който в едномесечен срок е длъжен да уведоми омбудсмана за предприетите действия по изпълнение на препоръките.

(3) Омбудсманът публикува и ежегодни доклади, свързани с дейността му като Национален превантивен механизъм, при спазване на изискването на чл. 28 б, ал. 2.

Чл. 28 д. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) Омбудсманът като Национален превантивен механизъм осъществява сътрудничество със съответните органи и механизми на Организацията на обединените нации, сдружения на граждани, както и с международни, регионални и национални организации, чийто предмет на дейност включва осигуряване защита на лица от изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

СТРУКТУРА И ДЕЙНОСТ НА НПМ

В структурата на институцията на омбудсмана е създадена дирекция „Национален превантивен механизъм и основни права и свободи на човека“. Експертите в състава на НПМ формират мултидисциплинарен екип, включващ юристи, психолог, лекар и експерт в сферата на публичната администрация.

С изменения в Закона за чужденците в Република България (ДВ, бр. 23 от 2013 г.) за омбудсмана възникна задължение за извършване на наблюдение върху налаганите спрямо чужденци принудителни административни мерки, а именно:

1. принудително отвеждане до границата на Република България;
2. експулсиране.

Тази законодателна промяна беше продиктувана от изискванията на Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни. Съгласно чл. 8, ал. 6 от Директивата „държавите членки създават ефективна система за наблюдение на принудителното връщане“.

Във връзка с тези задължения на 08.04.2014 г. беше подписано Споразумение между Министерството на вътрешните работи (МВР) и омбудсмана на Република България за сътрудничество при осъществяване на наблюдение на принудителното връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни.

През 2015 г. НПМ извърши наблюдение на една операция по принудително връщане на чужденци до Ислямска Република Пакистан, организирана от Република България и координирана от Европейската агенция за управление на оперативното сътрудничество по външните граници на държавите-членки на Европейския съюз (Фронтекс).

Към момента омбудсманът не разполага с бюджетни средства, с които да обезпечи постоянно наблюдение на принудителното извеждане. През 2016 г. омбудсманът ще търси други форми на финансиране, с които да надгради съществуващия капацитет, за да осъществява пълноценно тази важна правозащитна дейност.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА НПМ С МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ОРГАНИ. УЧАСТИЕ В КОНФЕРЕНЦИИ

През 2015 г. се засили сътрудничеството между българския НПМ и Подкомитета за предотвратяване на изтезанията. Подкомитетът организира и поддържа интерактивна платформа, чрез slack.com, в която участват всички НПМ в Европа. Участниците обменят интересна информация, обсъждат различни въпроси, намират партньори за сътрудничество и т.н. Като цяло отношението на Подкомитета към дейността на българския НПМ е много добро. Основните препоръки са свързани с липсата на финансова независимост и отделно обособен бюджет за НПМ.

Омбудсманът като НПМ участва като член в Мрежата на националните превантивни механизми в Югоизточна Европа. Представители на НПМ участваха в ежегодна среща на членовете на мрежата в гр. Тирана, Албания в периода 29-30 юни 2015 г. На срещата се обсъдиха темите, свързани с осигуряването на медицинско обслужване в местата за лишаване от свобода.

Експерти от НПМ взеха участие в международни конференции по теми, пряко свързани с дейността и работата на механизма – „Усилване на ефективното изпълнение и проследяване на препоръките, давани от органите, занимаващи се с превенция на изтезанията в ЕС”, „Засилване на практическото прилагане на стандартите и препоръките на прекомерно и неправилно използване на предварителното задържане ”.

В началото на май 2015 г. експерти от НПМ бяха сертифицирани след преминаване на обучение на наблюдатели на принудителното връщане в рамките на проект „Наблюдение на принудителното връщане“.

Наред с участието в международни форуми експерти на НПМ се включиха и в многобройни срещи, кръгли маси и конференции на национално ниво, организирани от държавни органи и неправителствени организации.

СТАТИСТИКА НА ИЗВЪРШЕНИТЕ ПРОВЕРКИ

В периода 01.01.2015 г. – 31.12.2015 г. екипът на Националния превантивен механизъм извърши проверки в 66 обекта (32 проверки бяха извършени с предизвестие до проверяваните институции, а 34 – без предизвестие), от които:

Затвори, затворнически общежития, арести	• 18 обекта
Районни управления „Полиция“	• 8 обекта
Домове за медико – социални грижи за деца	• 3 обекта
Домове за възрастни хора с умствена изостаналост, деменции	• 5 обекта
Държавни психиатрични болници, Центрове за психично здраве	• 5 обекта
Центрове за настаняване от семеен тип	• 11 обекта
Центрове към Държавна агенция за бежанците при МС	• 6 обекта
Места за временна изолация и престой в съдебните сгради	• 1 обект
Специални домове за временно настаняване на чужденци към Дирекция „Миграция“ и Разпределителен център – гр.Елхово	• 3 обекта
Възпитателни-училища интернати и социално-педагогически интернати	• 6 обекта

ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА, И НА МИГРАНТИТЕ. НАБЛЮДЕНИЕ НА ПРИНУДИТЕЛНО ВРЪЩАНЕ НА МИГРАНТИ

- И през 2015 г. институциите в България изпитват сериозни трудности с приемането, регистрацията и осигуряването на основни международно признати хуманитарни потребности – битови условия; медицинско и дентално обслужване; храна и сигурност на лица, търсещи закрила.
- Занижен е контролът върху напускащите самоволно централните центрове за настаняване, което създава предпоставка тези лица и деца да станат жертва на трафик.
- За втора поредна година НПМ отбелязва липсата на програма за интеграция на лицата, получили международна закрила и препоръчва приемането на такава.
- Част от приетите изменения в Закона за убежището и бежанците през 2015 г. създават условия за произвол при задържането на търсещите закрила, тъй като предвиждат те да бъдат настанявани в центрове от затворен тип без установен максимален срок и възможност за автоматичен съдебен контрол на задържането.

През 2015 г. Европа е свидетел на най-голямата бежанска криза от Втората световна война насам – факт, представян ежедневно от медии, политици, експерти и граждани. Не стихват дискусиите какви мерки следва да предприемат държавите на Стария континент, за справяне с огромния поток от бежанци и мигранти. Не стихват въпросите, мненията, идеите и предложенията. Отговорите все още не са намерени. Все още не може да се постигне необходимият справедлив баланс между нуждите на обществения интерес и изискванията за закрила на основните индивидуални права.

Според Комисаря по правата на човека на Съвета на Европа – Нилс Муйжниекс, причина за срива на системите за убежище и миграция на европейските държави не е пристигането на хора, търсещи закрила в Европа. Истинската причина е политическа.

Институцията на омбудсмана не би могла да има друга позиция по отношение на тези процеси освен промотирането на търпимост, солидарност и защита на хората, бягащи от война и военни конфликти.

През последните три години омбудсманът като Национален превантивен механизъм (НПМ) наблюдава и анализира развитието на бежанските и миграционните процеси в Република България. НПМ публикува два тематични доклада във връзка с проблемите на бежанците и мигрантите в България. В периода 25.05.2015г. - 12.06.2015г. НПМ извърши своите планирани проверки по отношение спазването на правата на мигрантите и лицата, търсещи закрила като посети всички териториални подразделения на Държавна агенция за бежанците при Министерски съвет, специалните домове за временно настаняване на чужденци в гр. Любимец и гр. София и Разпределителен център – гр. Елхово (РЦ – гр. Елхово). **За съжаление голяма част от препоръките, свързани със системните проблеми на тези уязвими групи лица, не са взети под внимание от отговорните административни органи и вместо да намират своето разрешение, проблемите се увеличават и задълбочават.**

ПРИЕМАНЕ И НАСТАНЯВАНЕ НА ЧУЖДЕНЦИ В РАЗПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЦЕНТЪР – ГР. ЕЛХОВО И СПЕЦИАЛНИ ДОМОВЕ ЗА ВРЕМЕННО НАСТАНЯВАНЕ НА ЧУЖДЕНЦИ КЪМ ДИРЕКЦИЯ „МИГРАЦИЯ“

НПМ констатира, че първоначалното приемане на лицата, търсещи закрила и на имигрантите, преминаващи българо-турската граница, продължава да се осъществява основно в Разпределителен център – гр. Елхово. Във връзка с правния статут на центъра НПМ за пореден път трябва да отбележи продължаващата липса на регламентация на дейността му в законов или подзаконов нормативен акт.

Първият сериозен проблем, който НПМ установи по време на инспекцията, беше свързан с **пренаселеност на помещенията на чужденците** в Разпределителен център – гр. Елхово (при капацитет двеста и четиридесет лица в стаите бяха настанени триста и четиридесет лица – сто шестдесет и две от Афганистан, шестдесет и пет от Ирак, осемдесет от Сирия и тридесет и три от други националности) и специалните домове за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ - гр. Любимец – бяха настанени триста шестдесет и три лица при капацитет триста). Поради извършвани ремонтни дейности в СДВНЧ – гр. София един от етажите в легловия сектор остава неизползваем, което принуждава администрацията да настанява лица в наличните свободни помещения (напр. медицински изолатор и индивидуална стая с мерки за сигурност). Описаната ситуация обяснява **значителното влошаване на материално-битовите условия** в центъра и специалните домове в сравнение с предходните посещения на НПМ. Спалните и санитарни помещения бяха мръсни, неподдържани и без достатъчно лично пространство. В баните липсваше топла вода, имаше течове и мухъл, както и счупени умивалници.

И при настоящото посещение на НПМ остава нерешен **проблемът с осигуряване на принадлежности за лична хигиена на чужденците** поради ограничени финансови възможности на Дирекция „Миграция“.

Беше констатирана промяна в организацията на **хранене на чужденците**. Преустановено е приготвянето на храната на място, като същата вече се осигурява от кетъринг фирма по силата на сключен договор с Министерство на вътрешните работи. От предоставените на екипа на НПМ седмични менюта се установи, че в Разпределителен център – гр. Елхово не се предлагат плодове. НПМ определя това като пропуск и препоръчва своевременното включване на плодове в менюто на чужденците.

Липсата на преводачи продължава да създава сериозна пречка в комуникацията между настанените лица и служителите на Дирекция „Миграция“ – МВР. **Езиковата бариера се очертава като един от неразрешимите проблеми** на Министерство на вътрешните работи не само в разпределителния център, но и в специалните домове за временно настаняване на чужденци.

В доклада си през 2014 г. НПМ отправи препоръка до МВР за обособяване на молитвени помещения за упражняване на вероизповедание в Разпределителен център – гр. Елхово. В отговор от министерство на вътрешните работи обясниха, че поради недостатъчния сграден фонд и ограничения престой на чужденците, такива не могат да бъдат обособени. **НПМ не може да приеме подобно оправдание и отново препоръчва да се положат допълнителни усилия и да се предприемат необходимите мерки за гарантиране правото на изповядване на религията на лицата.**

НПМ не констатира промяна в **осигуряваното медицинско обслужване** на чужденците в сравнение с предходната проверка.

Омбудсманът като НПМ не може да остане безучастен към проблема с продължаващото настаняване в СДВНЧ на семейства с деца. В други свои доклади омбудсманът е подчертавал, че специалните домове са неподходящи места за настаняване на деца, същите не разполагат с необходимите условия и специално обучен персонал. В тази връзка НПМ отново препоръчва по отношение на тази целева група да се обсъди възможността за прилагане на алтернативи на миграционното задържане.

При посещенията си в СДВНЧ НПМ установи няколко случая на малолетни и непълнолетни лица, които са включени в заповедите за налагане на принудителни административни мерки по Закона за чужденците в Република България на възрастни лица, без същите да се познават или да е налице каквато и да е роднинска връзка между тях. По този начин децата се водят формално придружени и не се нарушава забраната за принудително настаняване на непридружени малолетни и непълнолетни лица². Реалната ситуация обаче показва, че става въпрос за непридружени малолетни и непълнолетни лица, които следва да бъдат идентифицирани като такива и незабавно да получат помощ и подкрепа като изключително уязвима група.

Проблем, който беше споделен на екипа на НПМ по време на проверките от администрацията на домовете, беше свързан с **недостатъчно обезпечаване с транспортни средства.**

По време на проведените интервюта основните оплаквания на чужденците бяха свързани със затруднената комуникация със служителите на центъра и специалните домове, лошите условия на живот, липсата на ангажираност през деня, недостатъчност на медицинското обслужване и бавната регистрация и обработване на молбите за закрила на част от настанените лица.

НАСТАНЯВАНЕ И РЕГИСТРАЦИЯ НА ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА ЛИЦА В ЦЕНТРОВЕТЕ НА ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЕЖАНЦИТЕ ПРИ МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

Капацитетът на центровете беше почти запълнен към момента на посещението на НПМ (седемдесет настанени при капацитет седемдесет в Регистрационно - приемателен център – с. Баня; двеста шестдесет и три настанени при капацитет триста в Транзитен център – с. Пъстрогор; 1800 (хиляда и осемстотин) настанени при капацитет 2710 (две хиляди седемстотин и десет) в Регистрационно - приемателен център – гр. Харманли; триста двадесет и четири настанени при капацитет четиристотин в Регистрационно-приемателен център – кв. Враждебна; седемстотин и петдесет настанени при капацитет осемстотин в Регистрационно-приемателен център – кв. Военна рампа и седемстотин двадесет и девет настанени при капацитет осемстотин и шестдесет човека в Регистрационно – приемателен център – гр. София).

Проверката на материалната база във всички центрове на ДАБ, с изключение на Регистрационно-приемателен център – кв. Враждебна, показва **значително влошаване на битовите условия.** Спалните помещения бяха амортизирани, неприветливи, без необходимото лично пространство, а санитарните помещения – неподдържани.

² Чл. 44, ал. 9 от Закона за чужденците в Република България

Започнатият през 2014 г. строеж на допълнителни сгради на територията на Регистрационно-приемателен център – с. Баня е финализиран, но поради некачественото строителство къщите остават неизползваеми. От спешен ремонт се нуждае основната сграда и кухненският блок на Регистрационно-приемателен център – с. Баня и Транзитен център – с. Пъстрогор, които са обхванати от течове и мухъл. Новоизградените едноетажни жилищни сгради в Регистрационно-приемателен център – гр. Харманли също следва да бъдат ремонтирани поради наличие на мухъл в спалните помещения.

Положителна оценка заслужава фактът, че ДАБ е изпълнила дадената в предишния доклад на НПМ препоръка за отстраняване на спуканата тръба и теч в Регистрационно-приемателен център – гр. Харманли. В центъра е изградена и нов кухненски блок със столова, който е оборудван със съвременни уреди.

Друг сериозен проблем, който НПМ констатира беше свързан с храната, която се предоставя на търсещите закрила лица. След преглед на седмични менюта НПМ установи, че предлаганата храна е еднообразна, няма разработени различни диети (това се отнася в най-голяма степен за Регистрационно – приемателен център – кв. Военна рампа, Регистрационно – приемателен център – с. Баня, Регистрационно – приемателен център – гр. София и Регистрационно – приемателен център – кв. Враждебна). Задоволителна е оценката на проверяващия екип относно качеството на предлаганата храна в Регистрационно-приемателен център – Харманли и Транзитен център – с. Пъстрогор.

Особен акцент при извършване на проверките беше медицинското обслужване в центровете на ДАБ. НПМ констатира, че е налице дефицит по отношение на получаваната медицинска грижа. Макар и всички центрове да разполагат с обособени кабинети, в които работят предимно фелдшери и медицински сестри, същите не са правно регламентирани съгласно изискванията на Закона за лечебните заведения или Закона за здравето. Първичната медицинска помощ се оказва основно от медицинските специалисти в центровете на ДАБ, а не от определените общопрактикуващи лекари, към чиято пациентска листа са включени настанените лица.

Най – сериозна недостатъчност от гледна точка на осигуряваното медицинско обслужване е налице в Регистрационно-приемателен център – гр. Харманли, където за над хиляда и осемстотин настанени лица (от тях шестотин и петдесет деца и шестдесет и девет бременни жени), търсещи закрила или вече получили статут, се грижат наети на граждански договор лекар и двама фелдшери на четири часов работен ден. Проблемът, свързан с нежеланието на лични лекари от града да записват получили закрила лица, остава нерешен.

Друг проблем, който беше констатиран от проверяващия екип, е свързан с трудностите на ДАБ по осигуряване на **дентално обслужване на търсещите закрила.**

Психологическата помощ в Регистрационно приемателен център – кв. Военна рампа, ТЦ – Пъстрогор, РПЦ – с. Баня се предоставя от Център АСЕТ, а в Регистрационно – приемателен център – София, от нает на щат психолог.

Поради липса на финансиране към момента на проверката ДАБ среща **трудности с осигуряване на преводачи** в част от центровете (Регистрационно – приемателен център – с. Баня, Транзитен център – с. Пъстрогор). В центровете на територията на град София е намерено решение чрез наети на граждански договор преводачи.

Изключително обезпокоителна е констатацията на НПМ относно **големия брой хора, които напускат самоволно центровете на ДАБ** и липсата на каквато и да е последваща информация относно тяхното местонахождение. За пример може да бъде посочено РПЦ – Харманли, където от началото на 2015 г. до момента на посещението на НПМ са напуснали хиляда триста шестдесет и осем лица (преди регистрацията – четиристотин и седемнадесет, след регистрацията - деветстотин петдесет и едно). По данни на ДАБ в РПЦ – гр. София само за период от една седмица (25.05.2015 – 31.05.2015 г.) са се отклонили шестдесет лица, а от РПЦ – кв. Враждебна са избягали сто шестдесет и девет лица. Този проблем показва липса на действия от страна на правоохранителните органи и служби, призвани да защитават националната сигурност. НПМ е на мнение, че тези лица могат да са жертва на трафик, сексуална експлоатация и остава с впечатление, че в страната действа добре организиран канал за извеждане на тези лица в посока Западна Европа.

Проблемен остава въпросът с **назначаване на настойник/попечител на търсещите и получилите закрила непридружени малолетни и непълнолетни лица**. От проверка на произволно избрани преписки на непридружени малолетни и непълнолетни лица НПМ установи, че служителите на ДАБ изпращат уведомителни писма до кметовете на съответните общини в качеството им на орган по настойничество и попечителство, но липсва информация дали са предприети последващи действия по учредяване на настойничество и попечителство по реда на Семейния кодекс.

Със съжаление за втора поредна година НПМ трябва да посочи **липсата на програма за интеграция** на лицата, получили международна закрила. Запазва се тенденцията за относително големия брой на лицата, които остават да пребивават в центровете след получаване на бежански или хуманитарен статут. Поради недостиг във финансирането е преустановено преподаването на български език на чужденците. Липсата на интеграционна програма затруднява достъпа на лицата, получили международна закрила до пазара на труда, социалната система, образование и др.

С оглед необходимостта от транспониране на актове на ЕС във вътрешното ни законодателство³ и в отговор на новите реалности, пред които се изправи страната ни след започване на бежанската криза, през октомври 2015 г. българският Парламент прие изменения и допълнения в действащия до сега Закон за убежището и бежанците. Без да претендира за изчерпателен анализ на направените промени в ЗУБ, НПМ би желал да постави акцент върху няколко въпроса:

- особена тревога за омбудсмана като НПМ бъдат разпоредбите, с които се въвежда режим на задържане на лица, търсещи международна закрила (включително на малолетни и непълнолетни деца, търсещи закрила) в центрове от затворен тип по време на производството за предоставяне на международна закрила. **НПМ е на мнение, че деца не следва да се задържат в центрове от затворен тип. Тази позиция е изразявана и мотивирана многократно в предходни доклади на НПМ.** НПМ смята също, че с посочената промяна се създава сходен (паралелен) режим на задържането с този по задържане на чужденци с наложени принудителни

³ Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г. относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, както и за съдържанието на предоставената закрила и изискванията на Директива 2013/33/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. за определяне на стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила

административни мерки в специалните домове за временно настаняване по Закона за чужденци в Република България. Не е регламентиран максимален срок на настаняването на лицата в център от затворен тип, както и възможността за автоматичен съдебен контрол за задържането. Създават се предпоставки за нарушаване на националното и международното законодателство в областта на убежището и правата на човека и НПМ ще следи с особена бдителност при проверките си през 2016 г. за правните основания, процесуалните гаранции, законосъобразността и срока на задържане на търсещите международна закрила;

- увеличен е срокът за вземане на решение (от три на шест месеца) от компетентния административен орган - председателя на ДАБ, с което предоставя или отказва статут на бежанец или хуманитарен статут;
- НПМ с радост следва да подчертае, че даваните в продължение на няколко години препоръки по проблемите с назначаване на настойник/попечител на търсещите и получилите закрила непридружени малолетни и непълнолетни лица и правна регламентация на здравните кабинети в центровете на ДАБ, са намерили нормативно решение;
- положителни за НПМ са направените изменения в сферата на достъп на търсещите международна закрила лица до образование, професионална квалификация и пазара на труда, както и разширяването на кръга на уязвимите лица.

При проверките през 2016 г. омбудсмаът като НПМ ще насочи особено внимание върху проблемите, свързани със засягането на правата на жените и децата, с фокус върху непридружените непълнолетни и насилието върху жени, настанени в центровете на ДАБ и Дирекция „Миграция“.

НАБЛЮДЕНИЕ НА ПРИНУДИТЕЛНО ВРЪЩАНЕ

На основание чл. 39а, ал. 2 от Закона за чужденците в Република България и писмо вх. № 0403-18/24.08.2015 г. от Дирекция „Миграция“ към МВР с искане за осигуряване участник от институцията на омбудсмана за наблюдение по принудително връщане на чужденци и въз основа на заповед на омбудсмана, издадена на основание чл. 2 от Правилника за организацията и дейността на омбудсмана, Любомир Кирилов Крилчев - директор на Дирекция „Национален превантивен механизъм и основни права и свободи на човека“ извърши наблюдение на операция по принудително връщане на чужденци до Ислямска Република Пакистан в периода 23-24 септември 2015 г., организирана от Република България и координирана от Европейската агенция за управление на оперативното сътрудничество по външните граници на държавите-членки на Европейския съюз (Фронтекс).

Детайли на операцията:

1. Дата – 23-24 септември 2015 г.
2. Дестинация – София – Баку – Исламабад – Баку – София
3. Организираща държава – Република България

4. Ескорт лидер – Росен Талов, България
5. Брой на извеждани лица – тридесет (двадесет и осем мъже, една жена, две деца)
6. Участващи държави – Австрия, Холандия, Испания, Полша, Германия

Наблюдението обхваща три от четирите фази на принудителното връщане – фаза преди заминаването; фаза на пътуването (полета); фаза на пристигането и предаването на извежданите лица. Фазата преди извеждането не беше наблюдавана, тъй като подготовката, разговорите, медицинските прегледи и пр. действия във фазата преди извеждането са извършени в предходните дни и сутринта на 23 септември преди пристигането на наблюдателя на летището.

Въз основа на извършеното наблюдение наблюдателят отправи конкретни препоръки до МВР във всяка една от фазите.

По отношение на фазата преди извеждането, наблюдателят препоръчва:

1. При следващи операции по принудително извеждане на чужденци, организаторите на операцията да уведомяват наблюдателите кога ще бъдат извършени действията във фазата преди връщането, за да може последните да извършат мониторинг и на тази фаза.
2. Да бъде предоставена медицинската документация със заключението на лекаря, че извежданите лица са годни да летят.

По отношение на фазата преди заминаването, наблюдателят препоръчва:

1. Мястото за извършване на обиск и претърсване при следващи операции да бъде променено. Същото следва да в закрито помещение, като багажът следва да преминава през скенер, а извежданите лица през метал-детекторни рамки или претърсвани с ръчни метал-детектори.
2. Всички служители да бъдат инструктирани и обучени какви лични вещи следва да се изземват и опаковат от лицата, подлежащи на принудително връщане.
3. МВР да извърши анализ на възможността за сформиране на специален екип от ескортиращи (напр. сто служителя), които да преминат през специално обучение.
4. Превозното средство да бъде снабдено с климатик и подходящо оборудване при такъв тип специализирани операции.

По отношение на фазата на пътуването (полета), наблюдателят препоръчва:

1. При следващи операции да се инспектира предварително доколко превозното средство отговаря на изискванията за удобство и на другите необходими условия за безпроблемно, комфортно и безопасно пътуване.
2. При престой на превозното средство, при който пътниците не могат да го напуснат, да се предвиди предоставянето на напитки и ползването на тоалетна.

По отношение на фазата на пристигането и предаването на извежданите лица, наблюдателят препоръчва:

1. Да се преосмисли носенето на метални помощни средства от страна на българските институции при осъществяване на принудително връщане със самолет.
2. В случай на промяна на предварителния план и слизане в чужда държава да се предвидят възможните рискове и ръководителят на операцията да инструктира персонала и да организира придвижването на цялата група.

ЗАЩИТА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА

- През 2015 г. НПМ констатира частичен напредък по отношение гарантирането и спазването на правата на лишените от свобода в затворите и арестите.
- Необходими са промени в нормативната база, за да бъде отговорено на спешната нужда от хуманно третиране на лишените от свобода.
- Все още не са предприети действия за реформа в осигуряването на медицинско обслужване в затворите, а системата на здравни грижи е неефективна и необезпечена.
- Предприетите действия по отношение подобряване на материално-битовите условия в част от затворите и арестите и намаляване на пренаселеността могат да бъдат оценени положително.
- Липсата на устойчиво ресурсно и кадрово обезпечаване застрашава реализирането на цялостна реформа в тези места.

ПРЕДПРИЕТИ ДЕЙСТВИЯ ЗА ПРОМЯНА В НОРМАТИВНАТА СРЕДА

През 2015 г. институциите в Република България обърнаха сериозно внимание на проблемите в затворите и арестите, посочвани години наред от НПМ, Европейският комитет за предотвратяване на изтезанията и неправителствения сектор в България.

Още в началото на годината на 27 януари 2015 г., Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) постанови пилотно решение – *Нешков и други срещу България* (в сила от 01.06.2015 г.), с което установи нарушения на чл. 3 – забраната за нечовешко и унижително отношение, и на чл. 13 – право на ефективни вътрешноправни средства за защита, от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (Конвенцията). ЕСПЧ постанови, че в България съществува систематичен проблем с лошите условия в местата за лишаване от свобода и липсват ефективни правни средства за защита (превантивно и компенсаторно) срещу тези условия.

Необходимостта от създаване на превантивно и компенсаторно средство за защита беше акцентирана и в Годишния доклад на омбудсмана като НПМ за 2014 г.⁴

НПМ смята, че ефективността на средствата за защита и особено на превантивното средство за защита, е неразривно свързана с успешното предприемане на общи мерки за справяне с пренаселеността и лошите материални условия в местата за лишаване от свобода. Именно ситуацията в местата за лишаване от свобода е основното препятствие пред въвеждането на превантивно средство поради липсата на места, които да предлагат адекватни материални условия. Ето защо, предприетите действия за подобряване на нормативната среда, следва да бъдат подкрепени и с адекватни действия за реално подобряване на условията в местата за лишаване от свобода.

⁴ Годишен доклад на омбудсман като Национален превантивен механизъм, 2014 г. с. 53
http://www.ombudsman.bg/documents/NPM_Report_2014_FINAL.pdf

В резултат на вътрешния и международния натиск за подобряване на условията в местата за лишаване от свобода, Министерство на правосъдието сформира работна група, която имаше за цел да подготви нормативни промени, свързани с подобряване на условията в местата за лишаване от свобода. В състава на работната група участваше и представител на НПМ. Голяма част от констатациите и препоръките в докладите на НПМ, свързани със затворите, поправителните домове и арестите бяха обсъдени и приети от работната група.

Работната група възприе комплексен подход за изменения и допълнения в нормативната база. Изготвени бяха предложения за изменения и допълнения на ЗИНЗС, ЗОДОВ, НК, НПК и АПК, по-важните от които са:

- ясно дефиниране на „лоши условия“ за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода и задържането под стража и въвеждане на стандарта от четири кв. м;
- въвеждане на повече правомощия на отговорните органи по изпълнение на наказанията при първоначално разпределение на лишените от свобода и разширяване приложното поле за определяне на първоначален общ режим;
- установяване на по-гъвкав режим за преместване на лишени от свобода, както от един затвор в друг, така и в рамките на един затвор, с оглед рационалното използване на капацитета на местата за лишаване от свобода и недопускане на пренаселеност;
- въвеждане на нов подход при определяне режима за изтърпяване на наказанието доживотен затвор и доживотен затвор без замяна като се дава възможност за преценка на началника на затвора да промени първоначално постановения специален режим в строг по всяко време в зависимост от поведението на осъдения;
- въвеждане на стандарта „абсолютна необходимост“ при случаи, касаещи употребата на сила, помощни средства и оръжие;
- въвеждане на превантивно средство за защита, което по същество представлява процедура, чрез която лишеният от свобода може да постигне прекратяване на едно положение, с което се нарушават негови права, чрез приспособяване на производството по защита срещу неоснователни действия и бездействия на администрацията в Административнопроцесуалния кодекс (АПК) (чл. 250 и сл. и 256-257) към специална процедура за разглеждане на искания на лишени от свобода;
- въвеждането на специфично съдебно средство в Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ) за лишени от свобода и задържани под стража за компенсиране на вреди в резултат на нарушение на забраната за изтезание, нечовешко или унижително отношение от страна на специализираните органи по изпълнение на наказанията. Предвижда по-облекчено прилагане на принципа *affirmanti incumbit probatio* - тежестта на доказване за ищеца не бива да е прекомерна, като от него се изисква да представи доказателствата, с които разполага, но основната тежест на доказване да се пада върху органа по изпълнение на наказанията;
- омбудсманът определя предвидените промени в ЗОДОВ за положителна стъпка с оглед изпълнение на постановените изисквания в решението на Съда в Страсбург. По същество с предвидените изменения се въвежда едно специфично съдебно средство за лишени от свобода и задържани под стража за компенсиране на вреди в резултат на нарушение на забраната за изтезание, нечовешко или унижително отношение от страна на специализираните органи по изпълнение на наказанията. Омбудсманът като НПМ подкрепя въвеждането на компенсаторното средство, но изразява притеснения по отношение бързината на производството по ЗОДОВ и

постигането на обезвреда (компенсация) в разумни срокове. Предвиденият процесуален ред в ЗОДОВ исковите да се разглеждат по реда на Административнопроцесуалния кодекс в голяма степен отговаря на критериите за ефективност на компенсаторното средство. **Настоящите условия в затворите, обаче, създават потенциален риск от претоварване на административните съдилища с искиове за компенсация и забавяне на тези производства.** Ето защо НПМ е на мнение, че вносителят на законопроекта следва още веднъж да обмисли възможността за създаване на независим административен орган, който по бърз, облекчен и достъпен начин да предоставя компенсацията на лишените от свобода;

- най-тежките дисциплинарни наказания, включващи принудителна изолация, ще могат да бъдат налагани само за най-сериозните нарушения или системност при извършването на останалите нарушения, а жалбата срещу заповедта за налагане на най-тежкото наказание ще спира изпълнението му. Медицински специалист ще посещава изолираните в наказателна килия всеки работен ден, за да се гарантира по-добър контрол върху здравословното им състояние. По отношение на непълнолетните се въвежда минималният стандарт, според който максималната продължителност на изолирането в наказателна килия за непълнолетен може да е до три денонощия;
- въвежда се създаването на медицинско досие на осъдения, което да съдържа цялата информация за здравния му статус;
- въвеждат се промени в института на предсрочното освобождаване с цел предоставяне на възможност на всеки осъден на лишаване от свобода да получи правната възможност за разглеждане на въпроса за предсрочното му освобождаване от независим и безпристрастен съд, който да се запознае с всички данни за поведението на осъдения по време на изтърпяване на наказанието, и да вземе решение дали осъденият вече се е поправил и изтърпяването на остатъка от наказанието не е необходимо за постигане на неговите цели;
- горният принцип е възпроизведен и по отношение на доживотно осъдените от гледна точка достъпа до съд, който да прецени постигнатите от тях резултати по време на изтърпяване на наказанието, и евентуално да замени доживотната им присъда със сročна такава.

Извън обхвата на нормативните промени останаха въпросите, многократно поставяни от НПМ, които са свързани с трудовата дейност и медицинското обслужване.

Трудовата дейност в МЛС продължава да бъде извън системата на националното трудово и осигурително законодателство. Лишените от свобода осъществяват трудова дейност без индивидуални трудови договори и възможност за пенсионно осигуряване.

Медицинското обслужване в МЛС е извън националната система на здравеопазване. Лечебните заведения са под контрола на министъра на правосъдието, а контролът над медицинското обслужване от немедицински органи не може да постигне необходимата и изискуема интеграция и съвместимост със стандартите в националната здравна система.

По отношение на медицинското обслужване НПМ предложи на Министерство на правосъдието концепция за реформа в предоставянето на медицински грижи в местата за лишаване от свобода. Предвижда се създаване на отделна Работна група по медицинските въпроси в МЛС. НПМ ще продължи да следи какви стъпки за осъществяване на качествена реформа в медицинското обслужване в МЛС ще бъдат предприети през 2016 г.

Редица проблеми остават. Основният проблем на системата е свързан с недостатъчната кадрова обезпеченост с медицински специалисти – лекари/фелдшери и медицински сестри.

Към този проблем се добавят и: формално провеждане на медицинските прегледи; неотчитане на травми от насилие; липса на конфиденциалност на медицинския преглед – присъствие на охранителен състав при прегледа; използване на л. св. за санитарни с възможност за достъп до медицински документи и медикаменти; раздаване на медикаменти от немедицински персонал; лошо материално-техническо състояние на ЛЗ; небрежно съхранявани, некомплектовани здравни досиета на л. св. Идентифицираните проблеми са организационни.

Като цяло, може да се обобщи, че здравната системата е от „затворен тип“ - самоконтролираща се с изчерпан кадрови ресурс и лоша материално-техническа база и функционирането ѝ в този вид е затруднено. Кадровата реформа в пенитенциарната система е редуцирала медицинския персонал. Работата на медицинските специалисти е пренатоварена. Напълно липсва или е финансово недостъпна стоматологичната помощ за л. св. Действащата нормативна уредба за медицинското обслужване на л. св. е неизпълнима. Необходими са промени – реструктуриране в посока използване на ресурсите на националната здравноосигурителна система за лечение на л. св.

НПМ смята, че преди започване на структурна реформа следва да се направи медико-статистически и икономически анализ за дейността на ЛЗ. Да се прецени още веднъж, дали са изчерпани всички варианти за решаване на основния проблем – привличане на кадри. Да се преценят ползите, загубите и очакваните резултати от реформата, да се проучи опитът на други държави за медицинското обслужване в пенитенциарните системи.

В тази връзка НПМ отправя следните предложения за реструктуриране на здравната система:

- медицинските центрове да се преобразуват във вид Здравни кабинети (ЗК) по смисъла на Закона за здравето, с дейност: неотложна медицинска помощ, здравни грижи за хронично болни; оценка – степенуване на оплакванията на л. св. за преглед от общопрактикуващ лекар (ОПЛ); здравно-промотивна дейност; участие в национални програми и скринингови изследвания; протиепидемична и санитарно-хигиенна дейност; лекарствоснабдяване за л. св. ЗК следва да подпомагат дейността на ОПЛ и да осигуряват медицинската помощ извън работното време на общопрактикуващия лекар;
- първичната медицинска помощ за л. св. да се осъществява от ОПЛ, служебно определени от РЗОК. НПМ е на мнение, че това е най-тежката и важна част от реструктурирането. Възможни са проблеми, свързани с формално обслужване от ОПЛ и реално дейността да се извършва от ЗК. Ето защо следва да се търси тясно сътрудничество и съдействие от структурните звена на Български лекарски съюз и Националната здравноосигурителна каса;
- Болничното лечение на л. св. да извършва изцяло извън пенитенциарната система – в ЛЗ, договорни партньори на НЗОК. Предложението на НПМ е да се акцентира върху областните болници, тъй като в тяхното управление има държавно участие и би могло да се търси съдействие от МЗ при необходимост;

- НПМ предлага СБАЛМС да се преобразуват в болници за продължително лечение;
- възможни са проблеми, свързани с клиничните пътеки, по които се дължи доплащане от здравноосигуреното лице и трябва нормативно да се изясни субектът, който ще извършва доплащането по тях.

С оглед значимостта на предстоящата реформа, НПМ предлага реструктурираното да стартира като „пилотен проект“ с няколко затвора. В момента три МЛС – в гр. Враца, в гр. Бургас и гр. Бойчиновци са направили служебен избор на ОПЛ и практически са започнали от части да прилагат описаните по-горе предложения за реформа в системата. Анализирането на техните медико-статистически показатели, организацията на медицинската дейност, взаимодействието между ОПЛ и МЦ за гарантиране на своевременно, достатъчно и качествено здравно обслужване на л. св., ще бъде от особено значение за провеждането на реформата като цяло.

Не на последно място, омбудсманът напомня за необходимостта от създаването на публичен регистър за мерките, свързани с употреба на сила и за създаването на информационен регистър между заинтересованите институции с оглед обмен на информация.

ПРЕДПРИЕТИ ДЕЙСТВИЯ ОТ АДМИНИСТРАЦИЯТА НА ЗАТВОРИТЕ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА МАТЕРИАЛНИТЕ УСЛОВИЯ

НПМ отново поставя акцент върху принципа, че законодателните промени, сами по себе си, не биха могли да отговорят на изискванията за хуманно третиране на лишените от свобода, без да са подплатени от реални действия за ремонт, реконструиране и облагородяване на материалната база в МЛС.

През 2015 г. НПМ наблюдава значителна активност по отношение елиминирането на този основен за системата проблем:

- започнати са ремонтни дейности в ЗО "Разделна" при затвор Варна, а сградата ще започне да функционира като затворническо общежитие през 2016;
- ремонтиран е медицинският център в женския затвор в гр. Сливен;
- изготвени са проекти за обновяване на затворите в Бургас, Варна и Сливен;
- извършени са ремонтни дейности на кухнята на затвора Ловеч и болницата към затвора;
- стартирана е пълна реконструкция на ЗО "Атлант" към затвора гр. Ловеч;
- реконструира се затвора гр. Плевен;
- в средата на 2015 г. започна мащабна реконструкция на корпуса на затвора в гр. Стара Загора и изграждането на тоалетни в килиите. Очаква се ремонтът да бъде завършен през първата половина на януари 2016 г.;
- стартирано е обновяване на кухненските помещения в затвора гр. Бургас като ремонтът ще приключи през 2016 г.;
- ремонтирани са спалните помещения в Поправителния дом в Бойчиновци.

По отношение на следствените арести:

- открити са нови арести в гр. Бургас и гр. Плевен към съответните затворите и нов арест в гр. Шумен в самостоятелна сграда;
- през 2016 г. към затворите в гр. Ловеч и гр. Враца също ще бъдат открити следствени арести, а арестите в гр. Дупница и гр. Кюстендил ще бъдат прехвърлени към затвора – гр. Бобов дол.

ИЗВЪРШЕНИ ПРОВЕРКИ И АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ В МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

През 2015 г. НПМ посети десет затвора, Поправителния дом в гр. Бойчиновци и седем затворнически общежития. Проверките имаха характер на последващи, а целта им беше свързана с оценка на изпълнението на основните препоръки, дадени при предишни проверки на НПМ.

ЗАТВОР ГР. ПАЗАРДЖИК

Основна препоръка, дадена по отношение на всички места за лишаване от свобода, е намаляване на капацитета им. Тази препоръка е свързана с правото на всеки лишен от свобода да обитава жилищна площ не по-малка от четири кв. метра.

1.1. По отношение на затвора гр. Пазарджик НПМ констатира положителна тенденцията, а именно – да не се допуска пренаселеност в пенитенциарното заведение. Към датата на проверката на НПМ (23.02.2015 г.) в корпуса на затвора бяха настанени триста деветдесет и седем л. св. при капацитет четиристотин осемдесет и три л.св. Проблем с пренаселеността възникна след започване на ремонта в Затвора – град Стара Загора, тъй като голяма група л. св. от него са преместени в Затвора – град Пазарджик. Към декември 2015 г. в пенитенциарното заведение са настанени четиристотин осемдесет и шест л.св., което е малко над установения капацитет. **НПМ подхожда с разбиране към възникналия проблем с пренаселеността, тъй като той ще бъде решен с въвеждането в експлоатация на ремонтирания затвор в гр. Стара Загора.**

1.2. Хранителният блок на Затвора – град Пазарджик се състои от кухня, сервизни помещения, складове и столова. В доклада си от 2012 г. омбудсманът като НПМ, е констатирал необходимостта от ремонт на кухните и столовите в затвора и общежитията. Необходимите действия не са предприети до настоящия момент. В отговор от Министерството на правосъдието под изх. № 07-00-18/09.01.2015 г. омбудсманът е информиран, че ремонтът на посочените обекти е предмет на обявяване на обществена поръчка, но не е извършен, поради липсата на финансови средства.

1.3. Процентът на заетостта при л. св. продължава да се движи в ниски граници. За цялата 2014 г. и началото на 2015 г. се наблюдава спад на трудовата заетост, което може да се обясни с общата икономическа обстановка в страната.

1.4. При предходната проверка на НПМ е констатирано, че наличното в МЦ оборудване е оскъдно и не отговаря на изискванията за изправно медицинско оборудване и обзавеждане в кабинетите на общопрактикуващите лекари.

В горе цитирания отговор на МП омбудсманът е информиран, че за решаването на проблема са необходими финансови средства, като дори е посочено, че: *„Такива средства трудно могат да бъдат осигурени и проблемът остава и за в бъдеще.“* **Подобни позиции бъдат изключително притеснение у експертите от НПМ.**

Медицинското обслужване се осъществява от следния медицински персонал: лекар на постоянен трудов договор към затвора; медицински фелдшер; стоматолог и санитарни – два

бр., които са лишени от свобода. Няма назначен психиатър. Още през 2012 г. е констатирано, че в Затвора – град Пазарджик съществува голям проблем с психично болните и по-скоро с лицата с различна степен на умствена изостаналост.

Наблюдава се увеличаване на броя на туберкулозно болните л. св. За 2012 г. случаите на ТБЦ са били три бр., за 2013 г. – нула бр., само за първите четири месеца на 2014 г. – четири бр., а за първите два месеца на 2015 г. – един бр. Опасения от увеличаването на броя на туберкулозно болните изразиха и л. св. по време на проведените с тях интервюта.

1.5. По време на посещението си в Затвора – град Пазарджик през 2015 г. експертите от НПМ проведеха двадесет и шест интервюта с л. св., от които три интервюта с доживотно осъдени. Основното оплакване на лишените от свобода беше свързано с липсата на възможности за трудова заетост. За първи път от посещенията си в затвора НПМ получи оплаквания, свързани с количеството и качеството на храната. От получените от администрацията на пенитенциарното заведение менюта не може да бъде направен извод, че количеството на храната се е понижило. Вероятно оплакванията в тази посока са продиктувани по-скоро от личните предпочитания на всеки лишен от свобода.

1.6. През 2015 г. администрацията на затвора отново отказа да предостави длъжностното си разписание, но на проверяващия екип беше предоставено Сведение за състоянието на персонала в Затвор – гр. Пазарджик втора категория за времето от 16.02.2015 г. до 20.02.2015 г. Съгласно информацията съдържаща се в сведението, вакантните длъжности са общо осемнадесет бр., от които: ръководна – една; изпълнителска – три; младши изпълнителска – дванадесет; за лица, работещи по трудово правоотношение – две. Налице е по-сериозен недостиг на служители от надзорно-охранителното направление. От всички осемнадесет незаети щатни бройки, техният брой е общо дванадесет.

1.7. През 2015 г. НПМ констатира, че основните проблеми за администрацията на затвора продължават да са свързани с липсата на финансови средства, което води до постоянни закъснения при заплащане на битовите сметки и невъзможност за извършване на необходими ремонти и закупуване на оборудване. Неразплатените задължения към доставчици за 2013 г. са били в размер на четиридесет хиляди деветстотин и седемдесет лв. След полагането на значителни усилия от страна на МП, към 15.12.2014 г. всички задължения към доставчици са били изплатени.

Не са предприети мерки поради липсата на финансови средства.

Единствено по отношение на констатациите на НПМ за автопарка на затвора, след проведена процедура по Закона за обществените поръчки в ГДИН, са предоставени два автомобила.

ЗАТВОР ГР. ПЛОВДИВ

1.1. Капацитетът на затвора и в двете общежития („Хеброс“ и „Смолян“) при четири кв. в. жилищна площ за л. св. е седемстотин деветдесет и девет места. Корпусът на затвора е с капацитет петстотин и пет места при спазване на изискването за четири кв. м. площ. В края на 2010 г. в затвора и общежитията към него са били настанени осемстотин шестдесет и пет л. св., през 2011 – седемстотин седемдесет и четири л. св., през 2012 (към деня на проверката на НПМ) – седемстотин и четири л. св., през 2013 – петстотин деветдесет и пет л. св. (към 06.12.2013 г.), през 2014 г. – шестстотин петдесет и четири л. св., през 2015 г. – шестстотин и три (към 09.03.2015 г.). Наблюдава се тенденция към намаляване на л. св. Отоплението в затвора е добро. Във всички спални помещения са изградени санитарни възли с изключение на наказателните килии. Прозорците в двата жилищни корпуса в затвора са с подменена дограма. **Извършвани са периодични действия за борба с**

хлебарки, но те не са достатъчно ефективни. Осигурен е достъп до баня два пъти седмично, но липсва топла вода за сутрешен тоалет.

1.2. Храната се готви в корпуса на затвора в гр. Пловдив, като от нея се снабдява арестът и общежитието „Хеброс“. В няколко поредни доклада НПМ констатира, че кухнята е със старо и енергоемко оборудване. През 2015 г. вече са предвидени необходимите финансови средства за подмяна на кухненското оборудване и ремонт на самите кухненски помещения.

1.3. През 2015 г. (към деня на проверката) от корпуса на затвора в цеховете към ДПФЗД работещите л. св. бяха сто и пет, четиридесет и пет от които л. св. назначени на домакински щат, двадесет л. св. – помощен персонал към цеховете. От 30 „Хеброс“, където бяха настанени шестдесет и девет л. св., заетите бяха четиридесет л. св., от които двадесет и пет л. св. на външни обекти. Доброволният труд при л. св. се изразява в хигиенизиране и във включване в ремонтни дейности на общите помещения на различните групи. **НПМ е на мнение, че осигуряването на трудова заетост е недостатъчна.**

1.4. Корпусът на затвора разполага с МЦ, в който се преглеждат петдесет - шестдесет л. св. дневно по предварителен график или при неотложно здравословно оплакване. С новопостъпили л. св. се извършва анкета за риск от туберкулоза. Според предвидените бройки в длъжностното разписание на затвора, медицинският персонал се състои от: директор на МЦ; лекар по дентална медицина; ординатор – лекар и фелдшер. Като санитарни към МЦ работят лишени от свобода. Посещенията в амбулаторията до 16.12.2013 г. са тринадесет хиляди четиристотин и дванадесет, от които четиристотин осемдесет и един профилактични и хиляда петстотин четиридесет и девет психиатрични. **НПМ определя като добра практиката да се канят консултанти за прегледи на л. св. в МЦ.** По-честите от тях са: дермато-венеролог; кардиолог; хирург; невролог; офталмолог, както и клиничен лаборант. За 2014 г. е регистриран един суициден опит и един починал л. св. Починалият е бил в редовен домашен отпусък, извън територията на затвора.

МЦ разполага с необходимите медицински помещения и техника. Не са налице проблеми със снабдяването с лекарствени продукти. Затворът – гр. Пловдив е от малкото пенитенциарни заведения, които към 2015 г. са успели да окомплектоват щата на медицинския персонал.

1.5. Обучението на желаещите л. св. се осъществява в училищата към затворите в гр. Враца, гр. Пазарджик и гр. Стара Загора.

Традиционните проблеми в социалната работа продължават и през 2015 г.– липса на достатъчно помещения за групова работа; липсата на методичен кабинет; неритмичното материално осигуряване.

По време на инспекцията в Пловдивския затвор през 2015 г. експертите от НПМ проведоха деветнадесет интервюта с л. св. Основните проблеми, които споделят лишените от свобода са свързани със съдебни производства и последващата ресоциализация на л. св., най-вече намирането на работа.

1.6. В доклада си през 2014 г. НПМ констатира, че: „Не е запълнен щатният брой инспектори „Социална дейност и възпитателна работа“, както и инспектор „Пробация““. Налице беше и проблем с медицинския персонал, както и служителите от надзорно-охранителния състав (НОС). В края на 2014 г. са били назначени десет стажант-надзиратели, но в същия период са напуснали девет служители от НОС. Непълният щат на служителите, както и липсата на подходящи технически средства пряко кореспондира с проблемите на сигурността в затвора. **В тази връзка НПМ отново обръща внимание на ръководството на Министерството на правосъдието, че липсата на финансови средства не е аргумент, когато става дума за сигурността в пенитенциарните заведения.** Освен това, служителите от НОС

следва да бъдат обезпечени с необходимите съвременни скенери, металдетектори и помощни средства.

1.7. Към 13.01.2015 г. традиционно са налице неразплатени задължения в размер на сто и шестдесет хиляди деветстотин шестдесет и осем лв. В отговорът получен от МП на миналогодишния доклад на НПМ относно констатацията, касаеща амортизирания котел на ДПФЗД, използван за загряване на вода за затвора е посочено, че: „Котелът е на твърдо гориво, но е ефективен и не се налага неговата подмяна.“ (с. 6-7). В отчета на затвора за 2014 г. обаче е посочено, че той е „стар и неикономичен“ (с. 21), което кореспондира с досегашните наблюдения на НПМ. **Ето защо, НПМ отново препоръчва подмяна на котела.**

НПМ отново отбелязва нуждата от подмяна на помощните средства – белезници, както и закупуването на металдетектори и скенер.

ЗАТВОР ГР. БУРГАС

1.1. Затворът в гр. Бургас остава с най-тежки условия и пренаселеност в цялата пенитенциарна система в България. **НПМ отново отбелязва, че проблемите със стария сграден фонд и пренаселеността могат да бъдат частично решени с изграждането на новото затворническото общежитие в района на Дебелт. На този етап действията в тази посока са изключително бавни.**

Капацитетът на корпуса на затвора е за двеста четиридесет и четири л. св., като през последните години настанените лица са много над капацитета. През 2013 г. в затвора и общежитията към него са настанени хиляда и деветдесет и седем л. св., при общ капацитет от четиристотин четиридесет и шест л. св., а през 2014 г. – седемстотин и деветдесет л. св., което бележи спад. Към момента на проверката общият брой настанени в затвора лица възлизаше на седемстотин шестдесет и три бр., а към декември 2015 г. – седемстотин тридесет и три.

Всички предходни констатации на НПМ относно постелъчния инвентар за л. св., достъпът до санитарен възел през нощта, състоянието на самите санитарни помещения, недостига на хигиенни продукти и пр. продължават да са актуални.

1.2. И в този затвор кухненските помещения и оборудването са изключително стари и амортизирани. Необходимо е да се извърши спешен основен ремонт на помещенията и цялостна подмяна на оборудването.

1.3. При икономическото положение, в което се намира страната, НПМ оценява високо усилията на администрацията на Затвора – град Бургас да запази тенденцията по отношение на заетостта на л. св., но същата все още е незадоволителна.

1.4. МЦ в затвора се състои от: лекарски кабинет; манипулационна; кабинет по дентална медицина; аптечен склад; два броя санитарни възли; две болнични стаи. Към МЦ няма изолатор. Наличното в МЦ оборудване и обзавеждане (с изключение на стоматологичното) е оскъдно и не отговаря на изискванията за необходимото и изправно медицинско оборудване и обзавеждане в кабинетите на общопрактикуващите лекари. В периода 2014-2015 г. отново остава вакантна позицията на директор на МЦ. Към затвора в гр. Бургас няма психиатър, тъй като щатът за такъв е закрит още през 2012 г. Към момента на проверката заетите длъжности за медицинския персонал са лекар по дентална медицина; фелдшер и медицинска сестра.

Към 20 май 2015 г. има осем новооткрити случая на заразяване със сифилис и един регистриран случай на заразяване с ХИВ/СПИН. Профилът на заболяемостта показва, че преобладават болестите на сърдечно-съдовата, храносмилателната и дихателната система.

1.5. Продължава да бъде съществен проблемът с липсата на помещения за социални дейности. Там, където са съществували подобни помещения, те са усвоени за настаняване на л. св. Липсата на такива помещения води до епизодична социална и възпитателна работа, която не може да обхване целодневна ангажираност на всеки от л. св. с изключение на ангажираните с образование или трудова дейност.

И при предходните си проверки НПМ установи, че основен проблем в социалната и възпитателна работа с л. св. се явява фактът, че инспекторите „Социална дейност и възпитателна работа“, както и психологът работят с много голям брой л. св. В тази връзка НПМ отново препоръчва на МП през следващите бюджетни години да се предвиди увеличаване на щатните бройки на социалните работници и по-добро финансиране на социални дейности.

1.6. През последните четири години проверяващите екипи на НПМ констатираха хроничен проблем относно административния капацитет в Затвора – град Бургас. В края на 2013 г. незаетите длъжности са дванадесет с общ брой петнадесет вакантни позиции. През същата година напусналите или освободени служители са общо единадесет при назначени – тринадесет. През 2014 г. вакантните длъжности са били общо осемнадесет бр. при напуснали или освободени четиринадесет служители. Това положение води до значително натоварване на надзорния състав, социалните работници и медицинския персонал.

НПМ настоява да се увеличи щата на затвора. Това е в пряка зависимост както със спазването на правата на лишените от свобода, така също и с условията на труд на затворническата администрация.

1.7. По отношение на миналогодишните препоръки, отправени от НПМ към МП, в преобладаващата част отговорите за непредприемане на конкретни действия се аргументират основно с липсата на финансови средства. Това, както вече беше отбелязано, е неприемливо за омбудсмана като НПМ. Ето защо, отново се препоръчва:

- строителните дейности в ЗО „Дебелт“ да бъдат ускорени;
- системен проблем, който затруднява работата на пенитенциарната администрация е натрупването на неразплатени задължения към доставчици. Ръководството на МП следва да вземе решение за преустановяване на този хроничен проблем;
- затворът продължава да не разполага със специализиран автомобил – линейка и с автомобил за транспортирането на хранителни продукти за общезитията към него. Последните да бъдат закупени;
- по отношение на МЦ – все още няма изграден изолатор, няма назначен директор на МЦ и липсва подходящо медицинско оборудване;
- остава проблемът с вакантните длъжности.

ЗАТВОР ГР. ЛОВЕЧ

1.1. Констатациите на проверяващите екипи на НПМ при предходни проверки са, че помещенията в зона А (централен корпус), Б (стопанство) и болницата с две отделения са остарели и амортизирани. Към момента на проверката през 2015 г. се извършваше ремонт на кухненските помещения в корпуса, както и на кухненското помещение в ЗОЗТ „Атлант“.

Към 29.09.2015 г. общият брой на л. св. в затвора възлиза на шестотин деветдесет и девет, от които в корпуса са настанени триста деветдесет и девет лица, при капацитет на корпуса – петстотин тридесет и пет.

НПМ оценява започването на ремонтните дейности, но материалните условия в килиите остават в лошо състояние и не може да се отбележи някаква положителна промяна освен спадът на затворническата популация.

1.2. Доставките на храна в Затвора – гр. Ловеч и ЗО „Атлант“ са централизирани и пряко свързани с размера на планираните бюджетни средства. За разлика от предходни години, през 2015 г. НПМ констатира, че от страна на приготвящите храната се спазват всички санитарно-хигиенни изисквания.

1.3. Процентът на заетостта при л. св. продължава да се движи в ниски граници и към 2015 г. Това е тенденция, наблюдавана във всички МЛС. В Затвора – гр. Ловеч, и в ЗО „Атлант“ л. св. са ангажирани предимно в полагането на доброволен труд и домакински щат. Изведените от корпуса на работа л. св. са шестдесет бр. към 29.09.2015 г., от които в цеховете – двадесет и един л. св., а заетите с обслужваща дейност са тридесет и девет л. св. От ЗО „Полигон“ работещите са общо осемдесет и осем л. св., от ЗО „В Търново“ – двадесет и един л. св., а от ЗО „Атлант“ – осемдесет и три л. св.

1.4. Медицинското обслужване на л. св. се извършва в МЦ намиращ се на втория етаж в корпуса на затвора. Няма промяна от предходната проверка в материално-техническата обезпеченост на центъра – амортизирано и недостатъчно оборудване и нуждаещи се от ремонт лекарски кабинет и манипулационна, добре оборудван стоматологичния кабинет и изолатор. **Настъпила е негативна промяна в кадровата обезпеченост на центъра. Съкратени са длъжностите за медицинска сестра и лекар по дентална медицина.** В момента работят: лекар със специалност обща медицина, който е и управител на МЦ, двама фелдшери и санитар л. св. Един път в седмицата идва лекар по дентална медицина, който обслужва л. св. по пакета за дейност на НЗОК и те следва да заплащат потребителска такса и голяма част от лечението си, което е непосилно за голяма част от тях. Психиатрична помощ се осъществява в болницата на затвора. Със съдействието на екипа на болницата към затвора се осигурява двадесет и четири часова медицинско обслужване на л. св. в затвора.

Всеки постъпил в затвора е преминал медицински преглед и има здравен картон. Създадени са и електронни здравни досиета на л. св. Средно на ден през лекарския кабинет преминават по четиридесет л. св. Доживотно осъдените л. св. се посещават веднъж седмично в килиите. На л. св. с хронични заболявания, нуждаещи се от диетично хранене, е осигурено такова.

В разговор, медицинският персонал сподели, че най-голям проблем след направените съкращения е осигуряването на стоматологична помощ на л. св. Многократно са правени искания към началника на затвора за ремонт на медицинския център, но към момента няма резултат.

Медицинското обслужване на л. св. в ЗОЗТ „Атлант“ се извършва в МЦ. Лекарският кабинет и манипулационна са в задоволително материално-техническо състояние. Стоматологичният кабинет е затворен. Извършва се ремонт на изолатора – стационара на центъра.

И тук е настъпила негативна промяна в кадровата обезпеченост на центъра. Съкратени са длъжностите за фелдшер и половин длъжност за лекар по дентална медицина. В центъра работят: лекар със специалност Обща медицина и санитар – л. св. Лекарят е с осемчасово работно време и през останалото време за медицинското обслужване на л. св. се разчита на ЦСМП – гр. Троян.

Специализираната болница за активно лечение на лишени от свобода към затвора в гр. Ловеч е масивна четириетажна сграда, разположена в двора на затвора. Материалната база е подобрена от предходната проверка. Направен е основен ремонт на Психиатричното отделение. Отделението по белодробни болести е разположено в другото крило на болницата с общ коридор за персонал и параклинични звена. Болничните стаи са разпределени на три

етажа, по стадии на лечение на заболяването Белодробната туберкулоза. Те са с по три - пет легла със тоалетни към тях и с обща бани на етажа. Оборудването е амортизирано и стаите се нуждаят от ремонт. Предвидени са действия в тази насока. Помещенията за персонала са оборудвани за дейността. Налични са охранителни постове на всеки етаж и постоянно видеонаблюдение на л. св.

НПМ е на мнение, че е необходимо:

- да се извърши ремонт и дооборудване на медицински кабинет към МЦ на Затвора – гр. Ловеч;
- да се осигури стоматологична помощ в ЗОЗТ „Атлант“ към затвора, гр. Ловеч;
- Министерството на правосъдието следва да анализира настъпилите промени в медицинското обслужване на л. св., след извършените съкращения, и да актуализира нормативната уредба за медицинската дейност за гарантиране на своевременна, достатъчна и качествена медицинска помощ на л. св. в условията на пенитенциарната система;
- да се преценят здравните изисквания и технически възможности за разширяване обема на дейност на СБАМС - гр. Ловеч с извършване на продължително лечение на л. св. от страната, за по-пълноценно използване на легловия фонд, при наличната ресурсна осигуреност;
- да се възобнови дейността на апаратната физиотерапия.

1.5. Дейността на сектор „Социални дейности и възпитателна работа“ и през 2014-2015 г. продължава да бъде сравнително стеснена поради недостига на подходящи помещения. В затвора устойчиво се реализират образователни програми по овощарство, оказване на долекарска помощ, ограмотяване, алфа-курс, курс по превенция на използването на наркотични вещества и курсове по православно християнство. Осъществява се специализирана консултативно-корекционна работа: умения за мислене, овладяване на гнева, работа с шофирали в нетрезво състояние, краткосрочната програма за наркозависими и умения за активно поведение на трудовия пазар. Като трайна тенденция се очертават и неразплатените суми към доставчици.

ЗАТВОР ГР. БЕЛЕНЕ

1.1. При предходните проверки на екипа на НПМ беше установено, че в затвора гр. Белене не е спазено правото на четири кв. метра жилищна площ. Към 02.06.2015г. НПМ отбелязва изпълнение на препоръката, като бяха настанени петстотин и двама л.св. при капацитет на затвора петстотин деветдесет и двама л.св. Втората основна препоръка на екипа на НПМ, свързана с преодоляване на лошите материални условия на затвора гр. Белене, особено що се отнася до медицинския център и килиите на доживотно осъдените също е изпълнена. Медицинският център е напълно обновен и ремонтиран, както и килиите на доживотно осъдените, като към всяка от тях е изграден санитарен възел. По време на проверката на НПМ се извършваше основен ремонт в кухненския блок на затвора.

1.2. Обезпечаването на медицинското обслужване е проблем, срещан във всички места за лишаване от свобода. Екипът на НПМ нееднократно се е обръщал към ГДИН за решаване на този казус. В отговор на препоръките на НПМ, Министерство на правосъдието отговаря, че се срещат сериозни трудности при провеждането на конкурсни процедури за медицински специалисти, поради липса на кандидати с необходимото образование и квалификация за обявените вакантни длъжности към затворите. Това води до обявяването на един и същи конкурс по няколко пъти. Администрацията на затвора гр. Белене е предприела необходимите действия за осигуряване на медицинското обслужване, като са сключени

граждански договори с общопрактикуващ лекар, лекар по дентална медицина, психиатър и медицински фелдшер.

1.3. Друг проблем, който констатира екипът на НПМ при предходните проверки в затвора гр. Белене, е липсата на заетост при лишените от свобода. Голям брой хора са с нисък образователен ценз и професионална квалификация. По данни на анализа на затворническите общности за второто полугодие на 2014 г. в затвора гр. Белене, с основно и по-ниско образование са триста петдесет и девет лишени от свобода, което е две трети от общия брой от настанените в затвора. Същият е и броят на лишените от свобода без професионален ценз. Според администрацията на затвора, липсата на придобита професионална квалификация и образователен ценз е причина за ниския брой заети лица. В тази връзка НПМ е препоръчвал провеждането на курсове за придобиване на квалификационна професионална степен, както и откриване на учебно заведение към затвора гр. Белене. От м. септември 2015 г. е открито училище от първи до четвърти клас с четири паралелки, за общо шестдесет ученика. Все още не се провеждат курсове за професионална квалификация и преквалификация на лишените от свобода. НПМ препоръчва на администрацията на затвора да кандидатства по Европейски програми, свързани с посочените курсове.

1.4. Не е изпълнена препоръката на НПМ за откриване на затворническо общежитие от открит тип към затвора гр. Белене. Както и по-рано НПМ е отбелязвал, това води пряко до нарушаване правата на лишените от свобода, придобили право на промяна на режима и преместване в места с по-облекчени условия.

1.5. Общите констатации на екипа на НПМ при последващата проверка в затвора гр. Белене са, че голяма част от препоръките на НПМ са изпълнени. За пореден път екипът на НПМ препоръчва:

- да се проведат курсове по професионална квалификация и преквалификация на лишените от свобода в затвора гр. Белене;
- да се открие общежитие от открит тип към затвора гр. Белене.

ЗАТВОР ГР. СТАРА ЗАГОРА

Към момента на проверката в затвора гр. Стара Загора започваше преместването на част от лишените от свобода в затвора гр. Пазарджик и поетапното ремонтиране на всички помещения в затвора. При проверката НПМ присъства на организирани от началника на затвора срещи с лишени от свобода (по групи), при които се разясняваха предприетите действия и се обясняваше какви неудобства ще изпитат лишените от свобода при извършване на ремонтните дейности. Беше обърнато внимание и на принципа, по който ще бъдат премествани лишени от свобода в затвора гр. Пазарджик (стимулираше се тяхната собствена инициатива в този процес).

НПМ отбелязва със задоволство, че голяма част от препоръките, дадени в предходни доклади ще бъдат изпълнени с приключването на ремонта.

Във връзка с горепосоченото НПМ ще се въздържа от анализ и препоръки по отношение материалната база и дейността на администрацията на затвора гр. Стара Загора в настоящия годишен доклад.

ЗАТВОР ГР. БОБОВ ДОЛ

1.1. Към момента на проверката в корпуса на затвора – гр. Бобов дол бяха настанени четиристотин тридесет и девет л.св., а в затворническото общежитие от открит тип „Самораново“ – шестдесет и един л.св. (общо петстотин л. от св.), с което е спазено

изискването за четири кв. метра жилищна площ. **НПМ не констатира подобрене в положението на л. св. от гледна точка на материални условия – същите остават лоши** (напр. лошо осветление, недостатъчен приток на чист въздух, лоша хигиена). Положителна оценка заслужава фактът, че отправената от НПМ препоръка за осигуряване на топла вода в килиите на доживотно осъдените лишени от свобода е изпълнена. За разлика от тях, в останалите килии, и в частност тези на последния етаж на корпуса липсваше постоянно течаща вода.

1.2. НПМ не установи промяна по отношение на организацията на хранене. Отправената при предходната проверка през 2014 г. препоръка за използване на ръкавици от страна на лишените от свобода, ангажирани с приготвянето на храната, е изпълнена.

1.3. Процентът на заетостта при л. св. в затвора – гр. Бобов дол продължава да е нисък. По договори с външни фирми работят седем – десет л. св., основната част са ангажирани в полагането на доброволен безвъзмезден труд и в домакински щат на затвора. Осем л. св. работят в дърводелския цех.

1.4. Медицинското обслужване на л. св. се осъществява в медицински център към затвора – гр. Бобов дол. Материално-техническото състояние и оборудване на центъра е без промяна от предишната проверка – същото е незадоволително. В МЦ работят: един лекар, който е и управител на МЦ; медицински фелдшер – на граждански договор; лекар по дентална медицина, който посещава затвора два пъти седмично и един санитар. Веднъж седмично затворът е посещаван от психиатър и два пъти в месеца от специалист по кожно - венерически болести. Всеки новопостъпил преминава през медицински преглед, като здравни картони са правят само на л. св. с хронични заболявания. Прегледите на медицинския фелдшер са формални. Здравни картони са правят само на л. св. с хронични заболявания. Амбулаторните прегледи на л. св. се извършват по определен, от директора на затвора, график като в повечето от случаите на тях присъства и надзирател. Лекарствоснабдяване: медикаментите, изписани по рецепти на НЗОК, се закупуват от аптека в града от определено за целта длъжностно лице; медикаментите за спешна и неотложна помощ и за лечение на настанените в стационара се осигуряват от аптечния склад на затвора. Наличен е набор от лекарства определен по номенклатурен списък от медицинската служба на ГД „ИН“. Медикаментите на хронично болните се оставят за прием при тях, като само инсулина и психотропните медикаменти се дават ежедневно от медицинското лице на работна смяна, а в почивните дни от санитаря в присъствие на надзирател. **Медицинската документация на центъра се води небрежно.** В книгата за медицински прегледи на л. св. се вписват само името (отряда) и лекарството, което е получил на л. св., но не е описана състоянието (диагнозата), довели до назначаването на лечението. Амбулаторните листове от направените консултации се съхраняват накуп – за всички лишени от свобода.

1.5. Анализът на наложените дисциплинарни наказания съгласно чл. 101 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража през 2014 г. в Затвора – Бобов дол показва **значително увеличаване при налагане на наказанията „писмено предупреждение“, „извънредно дежурство по поддържането на чистотата и хигиената за срок до седем дни“, изолиране в наказателна килия в извънработно или извънучебно време, в почивни и празнични дни сборно до четиринадесет денонощия в продължение до три месеца.** Спад се констатира при налагане на наказанията „забрана за участие в колективни мероприятия във и извън местата за лишаване от свобода“ и „изолиране в наказателна килия за срок до четиринадесет денонощия“. Като акцент следва да се отбележи, че трима лишени от свобода са изолирани със заповед на главния директор на ГДИН на основание чл. 120 от ЗИНЗС. След извършен преглед на три от протоколите от

заседанията на Комисията по чл. 73 от ЗИНЗС през 2015 г. се констатира, че **делът на предложените л. св. за условно предсрочно освобождаване и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това се запазва изключително нисък.** Основните оплаквания на лишените от свобода бяха свързани с липсата на топла вода и парно, високи цени на затворническата лавка, качество на медицинското обслужване и на предоставяната храна.

1.6. НПМ отбелязва, че и през 2015 г. кадровият проблем в сектор СДВР остава нерешен. Липсата на инспектори по социална дейност затруднява осъществяването на индивидуалната и груповата работа и води до претовареност на работещите социални работници.

ПОПРАВИТЕЛЕН ДОМ ГР. БОЙЧИНОВЦИ

1.1. През 2015 г. НПМ отчита изпълнение на две от най-важните препоръки, дадените по отношение на Поправителен дом – Бойчиновци – необходимостта от подобряване на материално-битовите условия и намаляване числеността на служителите. Извършени са ремонти на спалните помещения на поправителния дом, подменена е дограмата и постелъчния инвентар на л. св. Всяка стая разполага със собствен санитарен възел и телевизор. Основен ремонт е извършен и в столовата на поправителния дом. Пренаселеност не беше констатирана - при капацитет триста четиридесет и осем л. св. са настанени четиридесет и три момчета. Компетентните органи в лицето на МП и ГДИН са взели предвид и препоръката на омбудсмана по отношение на местонахождението на дома като предстои обсъждане на възможността за неговото преместване в сграда, находяща се в град Враца.

1.2. НПМ не установи промяна по отношение организацията на хранене. Предоставяната храна е еднообразна, **липсват достатъчно плодове, зеленчуци и млечни продукти.**

1.3. НПМ констатира, че включените в трудовата дейност непълнолетни лишени от свобода са средно между шест - осем човека. Момчетата полагат и доброволен труд, свързан основно с облагородяване на тревните площи и площадки.

1.4. Медицинското обслужване се извършва в медицинския център. Материално - техническото състояние и оборудване на центъра е без промяна от предишната проверка. Незаета е щатната бройка за лекар, който е и управител на медицинския център, а към момента на проверката длъжността управител на медицинския център се изпълнява от фелдшера. В центъра работят още лекар - психиатър (на граждански договор) и лекар по дентална медицина по НЗОК – два пъти седмично. Санитарната дейност се изпълнява под формата на доброволен труд от л. св. Направен служебен избор на общопрактикуващ лекар, който рядко посещава дома и дейността му е поета от медицинските специалисти на място. Всеки новопостъпил преминава през медицински преглед и се изготвя медицински картон. Амбулаторните прегледите на се извършват по определен от директора на дома график, като в повечето от случаите присъства и надзирател. Медикаментите изписани по рецепти на НЗОК се закупуват от аптека в града от определено за целта длъжностно лице. Медикаментите за спешна и неотложна помощ и за лекуваните в стационара на центъра се осигуряват от аптекния склад на затвора. Медикаментите на психично болните се дават от надзирател и се приемат в негово присъствие. **Не са изпълнени дадените от НПМ при предходната проверка препоръки за въвеждане на лечебни програми за наркозависимите непълнолетни и за водене на регистър за л. св. с психични заболявания.**

1.5. Образованието на непълнолетните лишени от свобода се извършва в училището към поправителния дом (от първи до дванадесети клас). Въпреки усилията на затворническата администрация остър остава **проблемът със социалната занемареност и високия процент на неграмотност сред настанените непълнолетни лишени от свобода.** Не е предвидено

обучение по професионална подготовка. Част от децата са ангажирани в курсове по готварство и строителство, курсове по първоначална компютърна грамотност, ограмотителен курс и други.

1.6. Делът на предложените л. св. за условно предсрочно освобождаване и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това през 2015 г. се запазва изключително нисък. **За 2013 г. и 2014 г. няма нито един лишен от свобода, който да е предложен за предсрочно или условно предсрочно освобождаване.** Анализът на наложените наказания през 2014 г. показва, че е увеличен общият брой на налаганите наказания (сто седемдесет и девет бр. за 2014 г. в сравнение с сто и девет за 2013 г.) като най-честото налагано наказание е „извънредно дежурство по поддържане на чистотата и хигиената“, следвано от „изолиране в наказателна килия за срок от три и от пет дни“.

ЗАТВОР ГР. ВРАЦА

1.1. Затвор – гр. Враца е сред пенитенциарните заведения с добри материални условия. Въпреки това НПМ констатира, че е налице пренаселеност в корпуса на Затвора – гр. Враца (настанени четиристотин и единадесет л.св.) и в затворническото общежитие от открит тип „Керамична фабрика“ – сто и петнадесет л.св. (общо петстотин двадесет и шест л. от св.) при спазване на изискването за четири кв. метра жилищна площ (четиристотин петдесет и девет л. св.). По отношение на отправената от НПМ препоръка за закриване или преместване на ЗО „Керамична фабрика“ са предприети начални действия от страна на Министерство на правосъдието – сключен е договор с областния управител на област Враца за безвъзмездно предаване за управление на недвижим имот и договор за проектиране и преустройство на дадения имот. НПМ ще продължава да следи развитието на започнатия процес и да настоява за по-бързи действия предвид изключително лошите битови условия, в които живеят лишените от свобода в ЗО „Керамична фабрика“.

1.2. НПМ не установи промяна по отношение на организацията на хранене. Предоставяната храна е еднообразна, липсват достатъчно количество плодове, зеленчуци и млечни продукти. НПМ получи оплаквания от л. св. относно количеството на предоставяната храна, както и относно въведената забрана за изнасяне на неизядения хляб от столовата.

1.3. През 2015 г. най-голям процент л. св. са ангажирани в полагането на доброволен труд по чл. 80 от ЗИНЗС и в домакински щат на затвора (дванадесет). По договори с външни фирми работят осем - десет л. св. В работния обект към затвора – мебелен цех - НПМ установи висока запрашеност на обекта, както и липсата на осигурени предпазни средства на л.св.

1.4. Медицинското обслужване на л.св. се осъществява в медицинския център към затвора. Материално-техническото състояние и оборудване на центъра е без промяна през 2015 г., с изключение на леглата в стационара, които са увеличени на петнадесет. Отправената при предишната проверка препоръка за закупуване на стоматологичен стол все още не беше изпълнена, но проверяващият екип получи уверение, че до края на 2015 г. ще бъдат отпуснати средства и стол ще бъде закупен. НПМ констатира кадрови дефицит в медицинския център. След извършени съкращения в него работят: медицински фелдшер, изпълняващ длъжността управител на МЦ, лекар със специалност по вътрешни болести и лекар по дентална медицина по НЗОК на граждански договори; трима санитарни - л. св. За всички л. от св. в затвора е направен служебен избор на общопрактикуващ лекар, който рядко посещава пенитенциарното заведение и дейността му е поета от медицинските специалисти на място. Всеки новопостъпил се преглежда в МЦ и актуалното му състояние се отразява в амбулаторния журнал и му се изготвя здравен картон. Медицинската документация в МЦ се води системно и стриктно. Лекарствоснабдяване: медикаментите, изписани по рецепти на НЗОК, се закупуват от аптека в града от определено за целта

длъжностно лице. Предоставят се на л. св. и те ги вземат сами, с изключение на медикаментите за лица с психични заболявания, които се дават ежедневно от дежурния надзирател. Медикаментите за неотложни и спешни състояния и за лечение в стационара се осигуряват от затвора. В 30 „Керамична фабрика“ няма обособено място за медицинските прегледи и същите се извършват в помещението надзирателите на първи пост в присъствие на надзирател. Медицинското обслужване на л.св. в общежитието се осъществява чрез ежеседмично посещение на представител от МЦ към затвора – Враца и конвоиране на л. св. до лекаря по дентална медицина в затвора.

1.5. Делът на предложените л. св. за условно предсрочно освобождаване и замяна на режима в по-лек от формално придобилите правото за това през 2015 г. се запазва изключително нисък.

1.6. При проведените интервюта л. св. се оплакаха основно от лошите битови условия в затворническото общежитие, липсата на помещение за медицински преглед в затворническото общежитие, присъствието на надзирател по време на медицинския преглед, нарушаване на правото за неприкосновеност на кореспонденцията, високи цени на затворническата лавка, качество на медицинското обслужване.

ЗАТВОР ГР. ПЛЕВЕН

1.1. През 2015 г. корпусът на затвора в гр. Плевен претърпя реновиране, а след ремонт и преоборудване от месец август 2015 г., на трети етаж в жилищният корпус на затвора, е разположен и ареста при ОС „ИН“ гр. Плевен. На същия етаж са разположени и помещенията за настаняване на доживотно осъдените и наказателните и изолационните помещения.

Към декември 2015 г. в затвора са настанени четиристотин двадесет и един л.св. от които триста и четири в корпуса. Съгласно новите измервания на жилищната площ, извършени от ГДИН през 2015 г. корпусът на затвора е с капацитет триста деветдесет и осем л.св. при четири кв.м. и към момента не е налице пренаселеност. Пренаселено, обаче, е общежитието от закрит тип „ВИТ“, намиращо се непосредствено до затвора, където при капацитет от тридесет и осем л.св., са настанени петдесет и девет л.св.

1.2. Основен проблем, установен от НПМ и при предходни проверки, е липсата на достатъчна трудова заетост на лишените от свобода. Утвърдените щатни длъжности за л.св., заети в обслужващата и комунално-битовата дейност, са твърде недостатъчни, за да бъде предоставена възможност на всеки желаещ да се включи в трудова дейност. Съгласно нормативните изисквания те са десет процента от наличния брой настанени лица в затвора. Все пак НПМ отбелязва като положителен факт усилията на администрацията да ангажира доживотно осъдените с трудова дейност, като от октомври 2014 г. на същите е предоставената възможност за трудова реализация, изразяваща се в изработване на хартиени пликосе за търговски обекти.

1.3. Специфичен проблем за затвора Плевен, поради отдалечеността му от гр. Плевен, е липсата на кабелна телевизия. НПМ препоръчва администрацията на затвора да потърси алтернативни начини за предоставяне по-богат избор на телевизионно съдържание за лишените от свобода.

1.4. Друг тревожен проблем, установен и при предишни проверки е свързан с кадровата обезпеченост на затвора. След последните съкращения проблемът е все по-остър. Налична е само една щатна бройка за длъжността „инспектор/психолог“ и теоретически и физически е невъзможно служителят, изпълняващ длъжността да обезпечи изцяло всички дейности. В сравнение с 2014 г. дейностите в сектор „Социални дейности“ при затвора в гр. Плевен се осъществяват с четирима служители по-малко. НПМ препоръчва на МП да преосмисли кадровата реформа в местата за лишаване от свобода. Липсата на социална работа, наред

с липсата на трудова дейност може да доведе до съществени негативни последици за ситуацията в затвора и пряко засяга правата на лишените от свобода. Възможна последица от бездействието на голяма част от л.св. е фактът, че през последните месеци на 2015 г. са зачестили наказанията наложени за дадени положителни проби за наличие на наркотични вещества в организма на лишени от свобода.

1.5. Медицинското обслужване в затвора Плевен също не е достатъчно обезпечено кадрово. При предходната проверка на НПМ през 2014 г. беше изразено притеснение от екипа на НПМ по отношение на пенсионирането на лекаря, а през 2015 г. проблемът е още по-остър, тъй като затворът разполага с един лекар-психиатър до 11.12.2015 г.; един медицински фелдшер до 06.12.2015 г. и един служебно избран лекар. НПМ препоръчва да се предприемат спешни действия по осигуряване на специалисти за обезпечаването на медицинското обслужване в затвора.

През 2015 г. са регистрирани два случая на ТБК на белия дроб като и двамата л.св. са преведени за лечение в ОББ/СБАЛС гр. Ловеч. По Национална програма "Контрол и превенция на ХИВ/СПИН" са извършени изследвания за СПИН и полово-предавани заболявания на сто деветдесет и девет л.св. като няма новооткрити заразени с ХИВ. Значително е намалял броят на самонараняванията - девет, съпоставено с - шест самонаранявания за 2014 г. и дванадесет самонаранявания за 2013 г.

Стоматологичното обслужване се осъществява от Дентален център към МБАЛ „Св. Панталеймон“ гр. Плевен, след сключен тристранен договор между затвора, РЗОК и Зъболекарския съюз.

Обезпокоителен е броят на психични разстройства (заболявания), извършени са деветдесет и четири хоспитализации в болницата в Ловеч. През 2015 г. в затвора е извършено и едно самообесване с летален край на л.св. Д.М.

ЗАТВОР ГР. ВАРНА

1.1. Към момента на проверката в корпуса на затвора – гр. Варна - бяха настанени триста шестдесет и осем л.св. при капацитет от двеста и седемдесет л.св. Налице е значителна пренаселеност. В зоната за повишена сигурност са настанени осъдени с наказание „доживотна присъда“ общо девет л.св., от които с право на замяна пет л.св. и четири л.св. без право на замяна, както и настанени по реда на чл. 248, ал. 1 от ЗИНЗС дванадесет обвиняеми и подсъдими. В общите части на корпуса с доживотни присъди са настанени общо единадесет л.св. Затвора гр. Варна и двете общежития към него не отговарят на международните стандарти за третиране на лишените от свобода, обвиняемите и подсъдимите. НПМ не констатира подобрене на материални условия в корпуса на затвора. Извършвани са поддържащи ремонтни дейности.

Положителна оценка заслужава фактът, че отправената от НПМ препоръка за финансиране на проекта за обновяване и модернизация на затворническото общежитие в с. Разделна е взета предвид, а към момента на проверката се извършваха основни ремонтни дейности.

1.2. НПМ не установи промяна по отношение на организацията на хранене в затвора и двете общежития. При извършената инспекция бе констатирано, че е извършен козметичен ремонт на кухнята на затвора. НПМ препоръчва извършване на основен ремонт в кухненския блок и смяна на амортизираната техника.

1.3. Процентът на заетостта при л. св. в затвора – гр. Варна продължава да е изключително нисък, основно в домакинския щат. Най-голяма е трудовата заетост в полагането на доброволен безвъзмезден труд. Единствено в ЗО Варна трудовата заетост е

висока. Средно осемдесет и пет процента от лишените от свобода са ангажирани с полагане на труд.

1.4. През учебната 2015/2016 г. се обучават шестдесет и четири ученика от корпуса на затвора, разпределени в четири паралелки в две класни стаи във филиала на училище „Аргири Жечкова“ към затвора Сливен. Организираните са културно-масови и информационни дейности, клубни форми на възпитателна работа, художествена самодейност от служителите от сектор СДВР, в които активно участват лишените от свобода.

1.5. Медицинското обслужване на л.св. се осъществява в медицински център към затвора – гр. Варна. Материално-техническото състояние и оборудване на центъра е без съществена промяна в сравнение с предишните проверки. В МЦ работят директор МЦ – един лекар, който е на щат по служебно правоотношение, един лекар-ординатор, на трудово правоотношение по КТ, един медицински фелдшер, на служебно правоотношение и един лекар-ординатор, назначен по трудово правоотношение по КТ. Незаета е длъжността на дентален лекар – един бр. на служебно правоотношение и психиатър. На граждански договор до началото на август 2015 г. е работил един стоматолог, който е напуснал.

При инспекцията НПМ констатира, че в затвора и двете общежития ДДД не се извършва.

1.6. Анализът на наложените дисциплинарни наказания на л.св. от затвора гр. Варна и в двете общежития показва, че най-често извършените нарушения са свързани с притежание на мобилни телефони, употреба на наркотични вещества, употреба на алкохол и физическо посегателство от лишен от свобода към друг.

Регистрирани са бягства на лишени от свобода от работни обекти, незавърнали се от домашен отпуск и от болнично лечение. Броят наложените наказания по чл. 101 от ЗИНЗС е сравнително по – малък в сравнение с предходните години в ЗО Варна, в сравнение с броя на наказаните от ЗО „Разделна“, който е значителен – над сто л.св.

Броят на условно предсрочно освободените лишени от свобода продължава да е сравнително нисък.

1.7. НПМ отбелязва, че и през 2015 г. кадровият проблем в затвора гр. Варна, ОЗ Варна и ОЗ Разделна остава нерешен. Липсата на инспектори по социална дейност затруднява осъществяването на индивидуалната и груповата работа и води до претовареност на работещите социални работници. Наблюдението на НПМ е, че НОС също е недостатъчен. Лошите условия на работа, липсата на редовни обучения, характерни за цялата пенитенциарна система са фактори, които оказват влияние върху цялостната дейност на служителите и извършването на дисциплинарни нарушения.

НПМ настоява:

- да се извърши основен ремонт в кухненския блок в затвора гр. Варна и смяна на амортизираната техника;
- да се предприемат мерки за попълване на незаетите щатни бройки в затвора и общежитията към него;
- да бъде сключен договор с фирма за ежемесечно редовно извършване на ДДД.

ЗАТВОР ГР. СЛИВЕН

1.1. Въз основа на извършените проверки в периода 2012-2014 г. НПМ не отбелязва значителни промени в материалното състояние на затвора, с оглед направените препоръки. В корпуса на затвора и общежитията към него не е налице пренаселеност, а на л. св. се полагат четири цяло и седемдесет и шест кв.м. Запазена е и положителната тенденция по отношение на трите лишени от свобода, изтърпяващи наказание „доживотен затвор“, които са настанени в общ коридор с другите лишени от свобода.

Все още в спалните помещения не е интегрирана санитарна част и достъпът до тоалетната през нощта при необходимост се осигурява от персонала или в кофи.

НПМ е отбелязвал многократно този основен проблем и приветства възприетата тенденция за отключени помещения през нощта, в които са настанени лишени от свобода жени със здравословни проблеми и такива с добро поведение, които имат неограничен достъп до общите санитарни възли по всяко време на денонощието, но това не може да бъде прието като решение на съществуващия проблем. **Тази ситуация, разглеждана кумулативно с недостатъчната численост на надзорно - охранителния състав, изостря проблема и дава повод на НПМ отново да констатира нечовешки условия на живот в единствения затвор за жени в България.**

По отношение на направената от НПМ препоръка се установи, че в капиталовите разходи на ГДИН за 2015 г. е включено финансиране по „Проект за реконструкция на жилищен корпус на затвора“. Възможностите за финансиране на проекта са от ДП „ФЗД“ или при икономия на средства от вече включените за изграждане обекти по проект „NFM-213-BG15-1 Подобряване на стандартите в затворите и следствените арести чрез ремонтване на инфраструктурата, за да се осигури зачитане на човешките права“ по Норвежкия финансов механизъм.

По отношение на констатираната от НПМ необходимост от ремонт на общите бани и тоалетни във всички коридори все още не са предприети действия. Продължава да е налице и проблемът с топлоподаването. Топлата вода не е достатъчна за нуждите на лишените от свобода.

Не са предприети мерки за изпълнение на препоръките, направени от НПМ за подмяна на спалния и постелъчен инвентар, за основен ремонт и модернизиране на киносалона и библиотеката и за реновиране и подмяна на наличната техника в кухнята на затвора.

Положителна оценка за подобряване на материалните условия в затвора са извършените капиталови ремонти на основни системи и съоръжения – изградена е мълниезащитна инсталация, подменена е част от дограмата в корпуса, извършена е рехабилитация и възстановяване на аспирационната система в затворническата кухня. Наред с това са извършени аварийни ремонти на участъци от отоплителната и водопроводната инсталация и частичен ремонт на трафопост.

1.2. Делът на предложените лишени от свобода за предсрочно и условно предсрочно освобождаване и за замяна на режима в по-лек от формално придобилите право за това е сравнително нисък. НПМ е на мнение, че при отчитане на посоченото в закона изискване за „честно отношение към труда“ е неприемливо да е водещо при прилагане на института на УПО.

1.3. Друг основен проблем за администрацията на затвора, констатиран от НПМ и при предходните проверки е свързан с осигуряване на трудова заетост на лишените от свобода. НПМ е на мнение, че е необходимо да бъдат предприети адекватни мерки от МП в осигуряване на правото на лишените от свобода да участват в трудова дейност. В тази връзка при проведените интервюта с лишените от свобода в затвора гр. Сливен се получиха оплаквания, насочени основно към администрацията на затвора за това, че не им се

предоставя възможност за упражняване правото им на труд по време на изтърпяване на наказанието.

1.4. Медицинският център разполага с много добра материална база и медицинска апаратура. Прави впечатление, че са зачестили случаите на проведени психиатрични консултации с лишените от свобода в затвора. Не са малко хоспитализациите в специализираното отделение в затвора гр. Ловеч. НПМ наблюдава завишаване в суицидните прояви и самонараняванията, зачестили са и отказите от храна.

НПМ смята, че е наложително да се предприемат незабавни мерки за осигуряване на адекватни медицински грижи за психичното здраве на лишените от свобода жени в затвора гр. Сливен.

1.5. По отношение на щатната численост НПМ констатира, че затворът не е обезпечен кадрово. Както бе отбелязано в предишните доклади на НПМ персоналът в затвора не е достатъчен. Вакантните длъжности към края на 2015 г. са седем, от които една ръководна, три изпълнителски и четири младши изпълнителски. Като постоянна величина е недостатъчността в надзорно-охранителния състав. Негативно впечатление прави липсата на предприети мерки за мотивиране на служителите, работещи в затвора.

1.6. Становището на НПМ при проверката през 2015 г. е, че голяма част от препоръките на НПМ не са изпълнени. Ето защо за пореден път НПМ настоява:

- да се осигури изпълнение на „Проект за реконструкция на жилищен корпус на затвора“ включващ изграждане на санитарни възли в спалните помещения;
- да се предприемат действия за осигуряване на необходимите финансови средства, които да обезпечат ежедневното топлоподаване в баните в затвора, необходимо за нормалните хигиенни нужди на лишените от свобода жени;
- да се предприемат мерки за извършване на основен ремонт на общите санитарни помещения – бани и тоалетни, обособени във всеки коридор в корпуса на затвора гр. Сливен, на библиотеката и киносалона;
- да се предприемат мерки за подобряване на медицинските грижи за психичното здраве на лишените от свобода, в което освен медикаменти, да бъдат включени психиатрична оценка и консултация, психологическо консултиране и психотерапия, психосоциални рехабилитации в сесии в групи или самостоятелно. Медицинското обслужване да бъде обезпечено кадрово, чрез назначаване на лица с необходимото образование на незаетите щатни бройки, както и при необходимост да бъдат осигурени външни за пенитенциарните заведения консултанти;
- да се предприемат мерки за активно търсене на подходяща за лишените от свобода работа.

ЗАТВОР ГР. СОФИЯ

1.1. В края на декември 2014 г. и началото на 2015 г. НПМ извърши проверки в затвора гр. София, и двете затворнически общежития в Казичене и Кремиковци. Проверяващите екипи проведоха среща с повече от сто лишени от свобода. Над половината от интервюираните лица направиха оплаквания от лошите битови условия и количеството и качеството на предлаганата храна.

С оглед наблюденията НПМ е на мнение, че следва да има по-строг контрол върху дейността на цялостно приготвяне на храната, в чийто обхват да бъде включено измерване на количеството на отделните хранителни продукти преди приготвяне и измерване на порциите. НПМ препоръчва участие на лишени от свобода в контролната дейност.

В кухненския блок не е извършван ремонт от около дванадесет години. Използваната техника и посуда е амортизирана и е необходима подмяна.

Дългогодишен проблем, който НПМ отново констатира, е необходимостта от цялостен ремонт на покривната конструкция на склада, в който се съхраняват консервирани, бутилирани и дълготрайни хранителни продукти.

Голяма част от настанените в затвора и ЗО Кремиковци се оплакват от липсата на сезонни плодове и зеленчуци в лавката на затвора. При извършената проверка НПМ също установи, че не се предлагат ежедневно пресни плодове и зеленчуци.

За пореден път НПМ отбелязва, че цените в лавките са завишени. Във всички доклади през периода на извършените проверки е отразен този факт. Неведнъж са правени препоръки за коректност и коригиране на цените на продуктите, предлагани в магазините в затворите, което е една от основните критики към МП.

Друг дългогодишен проблем, който все още не намира своето решение е остарелият и амортизиран автопарк в ЗО Казичене.

Относно ЗО „Кремиковци“ е направена препоръка за закриването му. След поредната извършена проверка НПМ поддържа направеното становище.

1.2. По време на извършената проверка бе констатирана пренаселеност на настанените по реда на чл. 248, ал. 1 от ЗИНЗС обвиняеми и подсъдими. Като пример в едно от посетените помещения бяха настанени тринадесет лишени от свобода, в което на първо място е нарушен стандартът за жилищна площ. Има легла, разположени по три едно над друго. На следващо място, достъпът на естествена светлина е силно ограничен. В същото това помещение вентилацията е недостатъчна. Негативна е оценката на НПМ по отношение на извършеното настаняване и разпределение на обвиняемите и подсъдимите, които се държат постоянно в заключени помещения, поради което НПМ препоръчва да бъде извършено необходимото разпределение и спазване на стандарта за жилищна площ.

По повод направената констатация бе отправено искане за становище до Главния прокурор на Република България по правилното прилагане на цитираната разпоредба. След извършено проучване относно искането, извършено от ВКП, Главният прокурор уведоми омбудсмана за становището си, че е необходима нова редакция на разпоредбата на чл. 248 от ЗИНЗС, с която трябва да се възприеме диференциран подход при уреждането на правното положение на обвиняемите и подсъдимите по време на престоя им в ареста и след привеждането им в затвора или в поправителния дом.

1.3. Медицинският център осигурява обслужване на л.св. в затвора и двете общежития. Материално-техническата база на МЦ е в незадоволително състояние и се нуждае от разширяване. Оборудването се състои от ЕКГ в МЦ и в ЗО Кремиковци и АМБУ с кислородна бутилка. Към МЦ има стационар със седем легла.

МЦ е обезпечен кадрово от един лекар, един медицински фелдшер и стоматолог, който е базиран в ЗО Кремиковци. Средно на ден през МЦ преминават по петдесет и четири л.св. В стационара са лекувани шестнадесет л.св., а външни консултации са правени на двеста осемдесет и един л.св.

Болницата към затвора е структурирана съгласно изисквания на Наредба № 49 от 18 октомври 2010 г. за основните, изисквания, на които трябва да отговарят устройството, дейността и вътрешният ред на лечебните заведения за болнична помощ и домовете за медико-социални грижи издадена на МЗ.

В момента в болницата работят – шест лекари (двама хирурзи, двама интернисти и един рентгенолог; половин бр. ортопед-травматолог); медицински фелдшери – три бр.; медицински сестри – осем; рентгенов лаборант – един; клинични лаборанти – двама; рехабилитатор – един; медицински секретар – един; управител аптека – един; помощник фармацевт – един.

Болницата е за активно лечение, но след проведената кадрова реформа, довела до загуба на медицински специалисти, тя е със затихващи функции за активна дейност и реално функционира, като болница за продължително лечение и обезпечава затвора и общежитията с двадесет и четири часова медицинска помощ.

По отношение на затвора гр. София НПМ препоръчва:

- да се предприемат мерки за коригиране на цените на продуктите, предлагани в магазина. Тази препоръка е валидна за всички места за лишаване от свобода;
- да се осъществява ежедневно по-строг контрол върху количеството и качеството на приготвяната в кухнята на затвора гр. София храна, съобразно утвърдената Таблица 1 и надбавка А;
- да се създаде по-добра организация при заявяване на малотрайни продукти, предлагани в магазина в затвора гр. София;
- да се предприемат действия по извършване на ремонт на покривната конструкция на централния склад за хранителни продукти в затвора гр. София;
- да бъдат спазени законовите условия за разпределение и спазване на стандарта за жилищна площ при настаняване на обвиняемите и подсъдимите, които се държат постоянно в заключени помещения по реда на чл.248, ал 1 от ЗИНЗС в затворите в страната;
- да се предоставят микробуси на ЗО Казичене за работещите лица, лишени от свобода;
- да бъде закрито ЗО Кремиковци;
- да се оптимизира щатната численост на НОС в затвора гр. София;
- да се обезпечи с кадри дейността на МЦ и да се разшири и подобри материално – техническите база на центъра;
- да се преобразува СБАМС-София в болница за продължително лечение, каквато дейност изпълнява в момента.

ЗАЩИТА НА ДЕЦАТА В КОНФЛИКТ СЪС ЗАКОНА

- Съществуващите в момента институции – ВУИ и СПИ не отговарят на потребностите на децата, не водят до корекция в поведението им, не способстват за тяхната последваща социализация, успешна рехабилитация и реинтеграция.
- Паралелното съществуване на две системи – на наказания и на закрила, е несъвместимо от гледна точка на съвременното разбиране за детско правосъдие и децата понасят негативните последици от нереформираната система.
- Необходими са спешни действия за приемане на нов Закон за наказателно правосъдие на непълнолетни, с който да се защитят интересите на децата и младежите, като акцентът в производствата да се измести от наказателния характер към прилагането на други, по-щадящи за децата мерки.

ПРЕДПРИЕТИ ДЕЙСТВИЯ ОТ АНГАЖИРАНИТЕ ИНСТИТУЦИИ В СЛЕДСТВИЕ НА ОТПРАВЕНИТЕ ОТ НПМ ПРЕПОРЪКИ

През 2015 г. НПМ продължи да акцентира върху проблемите на децата в конфликт със закона, настанени в социално-педагогическите интернати (СПИ) и възпитателните училища – интернати (ВУИ). В резултат на извършените проверки през месец ноември-декември 2015 г. НПМ публикува и публично представи тематичен доклад за състоянието на ВУИ и СПИ⁵.

Докладът се базира на тематичния доклад от 2014 г. по същата тема⁶, в който подробно бяха разгледани: правната характеристика на ВУИ и СПИ в международноправен и вътрешноправен аспект; профил на настанените деца и условията на живот; образование и допълнителни дейности; отношение и мерки на закрила по отношение на настанените деца; медицинско обслужване; административен и технически капацитет. След становището на НПМ и отправените препоръки, компетентните институции предоставиха следната информация на омбудсмана:

Министерство на образованието и науката пое ангажимент да бъде засилен контролът върху посочените институции от регионалните инспекторати по образованието, както и да се сформира междуведомствена работна група за изпълнение на ангажиментите по Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето и Пътната карта за нейното изпълнение. Също така се предприеха действия за закриване на СПИ – Страджа.

Агенцията за социално подпомагане уведоми омбудсмана, че служители от отделите „Закрила на детето“ към местните дирекции „Социално подпомагане“ работят с децата и семействата им. Освен това, със заповед № ЛС-04-883/27.05.2014г. на Министерство на правосъдието, е създадена междуведомствена работна група за инициране на промени в НПК относно разпитите на малолетни и непълнолетни, като е предложено преразглеждане на сроковете на Пътната карта. По информация на АСП, МОН не се е обръщало към агенцията за започване и реализиране на Пътната карта за изпълнение на Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето.

Държавната агенция за закрила на детето посочва, че в периода 17-19.06.2014 г. е извършена повторна проверка във ВУИ – Ракитово. По данни на ръководството на ВУИ там не са настанени деца, които са жертва на насилие.

ДАЗД не приема становището на НПМ по отношение местонахождението на ВУИ и произтичащата от него изолация на децата. Според директора на ВУИ, децата са добре интегрирани в общността.

⁵ Пълен текст на доклада „За децата в конфликт със закона“
[http://www.ombudsman.bg/pictures/VUI_SPI_final\(2\).pdf](http://www.ombudsman.bg/pictures/VUI_SPI_final(2).pdf)

⁶ Доклад от извършени проверки и оценка на състоянието и спазването на правата на децата, настанени в Социално-педагогическите интернати и Възпитателните училища – интернати в Република България (март 2014 г.)
<http://www.ombudsman.bg/documents/report%20npm%2003.2014.pdf>

Държавната агенция е отправила препоръки за уреждане начина и възможността за полагане на труд от страна на учениците и за преразглеждане на пропускателния режим.

От своя страна, и съобразно правомощията си, Министерство на вътрешните работи е разпоредило на областните дирекции да извършат проверка на охраната във всички СПИ и ВУИ.

Резултатите от проверките на Националния превантивен механизъм ясно и недвусмислено показваха, че е необходима реформа. **Съществуващите в момента институции – ВУИ и СПИ не отговарят на потребностите на децата, не водят до корекция в поведението на им, не способстват за неговата последваща социализация, успешна рехабилитация и реинтеграция.** Съществуването паралелно на две системи - от една страна, децата са правонарушители, но от друга страна - това са деца в риск и за тях трябва да се прилагат мерки за закрила по Закона за закрила на детето, е несъвместимо от гледна точка на съвременното разбиране за детско правосъдие и тези деца понасят негативните последици от нереструктурираната система.

В изпълнение на приетата Концепция за държавна политика в областта на правосъдието за детето се разработва проект на **Закон за наказателно правосъдие за непълнолетни** от работна група към Министерство на правосъдието. В работната група по законопроекта участва и експерт от НПМ. Основната цел на новия закон е да се защитят интересите на непълнолетните, които са въввлечени в наказателното производство, както и защита на правата на детето, свидетел или пострадал от престъпление, като акцентът в производствата се измества от наказателния и възмезден характер към прилагането на други по-щадящи за децата мерки. Реализирането на предвидения в закона принцип на отклоняване от наказателното производство ще осигури възможност за насочване на децата в конфликт със закона, така че много от случаите да се приключват от несъдебни органи или органи на досъдебното производство.

Най-важното е, че ще бъде отменен Законът за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, който въпреки че все още е действащ, не отговаря на съвременните стандарти за детско правосъдие. Особено обезпокоително е, че все още деца се наказват за противообществени прояви, за които възрастните не носят наказателна отговорност, например за извършени т.нар. „статусни нарушения“ се налагат възпитателни мерки по закона, включително и настаняване в интернатите, като решенията са мотивирани с ниския социален статус на семейството, лошите битови условия, в които детето расте и др. Тези условия са предпоставка за налагане на санкциониращи мерки за въздействие, което е в противоречие на съвременните стандарти за защита на правата на детето.

НПМ отбелязва с тревога, че в Закона за предучилищното и училищното възпитание (ЗПУВ), в противоречие на стартиралата вече реформа в детското и младежкото правосъдие, се разширяват предпоставките за настаняване в социално-педагогическите интернати. Така в ЗПУВ е предвидено, че СПИ са училища, в които се обучават ученици, които нямат подходящи условия за живот в семейството си, лишени са от родителски грижи и надзор или са извършили противообществени прояви.⁷

⁷ Чл. 44, ал. 9 от Закона за предучилищното и училищното образование, в сила от 01.08.2016 г. Обн. ДВ. бр.79 от 13 Октомври 2015 г.

АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ НА ВУИ И СПИ В БЪЛГАРИЯ

Целта на проверките през 2015 г. беше да се установи и анализира актуалното състояние на тези институции и доколко са изпълнени дадените препоръки.

ОБЩИ КОНСТАТАЦИИ, ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

- продължава настаняването на деца в една и съща институция, без да се прави разграничение на извършените от тях правонарушения. Така деца, които са извършили т. нар. нарушения, свързани със статуса – бягства, скитничество, просия и др., и деца, преживели насилие, съжителстват с деца, които са извършили правонарушение, съдържащо от обективна страна белезите на престъпление;
- материалната база като цяло е в лошо състояние – зле поддържана и крайно амортизирана. Храната е еднообразна, в менюто липсват достатъчно пресни плодове и зеленчуци, яйца и млечни продукти, месо;
- учебният процес е силно negliжиран от учители и ученици, извършва се рутинно и без отчитане на индивидуалността на обучаваните деца. Ограничени са дейности като арт терапия, трудотерапия и др., които би следвало да са неразделна част от цялостния план за развитие и работа с децата;
- корекционно-възпитателната дейност е неефективна поради липса на достатъчно и високо квалифицирани психолози. От страна на МОН не е разработена методика, регламентираща работата с децата, което води до установяване на различни практики по отношение на психолого-педагогическата оценка, индивидуалния план за работа и прегледа на резултата от корекционно-възпитателната работа;
- персоналет е демотивиран. Продължава да липсва регламент за назначаване на персонал, който да оказва социална подкрепа и грижи за децата и младежите, настанени в тези институции;
- необходима е детайлна уредба на възможностите за упражняване на трудова дейност от настанените в тези институции деца и младежи, при положение че полагането на труд от тяхна страна е реален социален факт и към настоящия момент;
- насилието – психическо и физическо е все още сериозен системен проблем в голяма част от интернатите. Продължава прилагането на наказания, които не са предвидени в нормативната уредба;
- продължава да е налице липсата на правила и стандарти за равно третиране на настанените в интернатите деца;
- медицинското обслужване на деца в конфликт със закона, настанени в СПИ и ВУИ, се извършва в условията и реда на гражданската здравна система и носи нейните белези за качество на процеса;
- само половината от интернатите са обезпечени с медицински специалисти, разкрити Здравни кабинети. За подпомагане разрешаването на този проблем, НПМ проведе разговори с кметовете на общините, в които се намират интернатите без медицински специалисти и обсъди възможностите за назначаване на такива;
- отчита се зачестяване на случаите, на настанени деца с тежки психични и соматични заболявания в интернатите;

- няма взаимодействие между институциите за набавяне на здравна информация, имунизационен статус на деца, настанени без медицински документи, както и не е определен реда за тяхното съхраняването;
- голяма част от учениците са с ниска здравна култура – безпрепятствено закупуват и употребяват тютюневи изделия, имат занемарен външен вид. НПМ препоръчва да се положат допълнителни усилия от страна на администрацията на тези институции за промяна на това състояние.

1. ВУИ „НИКОЛА ВАПЦАРОВ” – ГР. ЗАВЕТ, ОБЛ. РАЗГРАД

1.1. Материални условия

По време на посещението на НПМ във Възпитателното училище – интернат (ВУИ) – гр. Завет, обл. Разград, бяха настанени двадесет и пет момчета, от които петима в бягство, един за национално издирване, един въобще не се е явил.

ВУИ е разположено в две сгради – в първата са разположени жилищните помещения, а във втората се помещава училището, администрацията, кухнята и столовата. Към момента на проверката екипът на НПМ установи, че ремонтът на спортната площадка се извършва от настанените деца в интерната.

Кухнята и столовата са в лошо състояние – студени, неудобни, със стари и амортизирани уреди. По отношение на храната НПМ не получи оплаквания от нейното количество и качество. От седмичните менюта е видно, че храната е достатъчна като калориен състав, но същата е еднообразна - липсват достатъчно пресни плодове и зеленчуци, яйца и млечни продукти.

Материалната база е в лошо състояние. Стаите на децата са със стари, изпочупени мебели. Няма достатъчно гардероби и шкафове за лични вещи. В стаите беше студено, а по време на разговорите с децата се установи, че парното се пуска за няколко часа на денонощие. Всяко спално помещение разполага със собствен санитарен възел, но липсва течаща топла вода. Къпането се осъществява веднъж седмично.

В коридорите има камери за видеонаблюдение, но няма външна охрана. Крайно отрицателна е констатацията на НПМ относно наличието на камери в спалните помещения на момчетата. Според обяснението на персонала причината да бъдат поставени камери е с цел предотвратяване или разкриване на кражби между самите деца в интернатите, които са ежедневие.

Мнението на НПМ е, че поставянето на камери в спалните помещения, липсата на шкафове и гардероби, нарушават правото на личен живот на децата и ограничават правото им на неприкосновеност на личното пространство и препоръчва същите да бъдат премахнати.

1.2. Образование и обучение

Във ВУИ – гр. Завет децата се обучават от втори до осми клас. Основен проблем за проверяващия екип е фактът, че постъпващите деца и младежи притежават удостоверения за завършен определен клас от начална или основна образователна степен, а те всъщност са неграмотни.

При проверката, а и от проведените разговори с децата, НПМ констатира, че класните дейности, свързани с обучението, са силно negliжирани от учениците и учителите. Децата влизаха и излизаха от класните стаи, когато си поискат.

Децата имат възможност да участват и активно се включват в различни извънкласни дейности като спортни мероприятия. Наблюденията на проверяващия екип са, че оборудването в спортния салон и външните игрища е старо, амортизирано и не задоволява в достатъчна степен нуждите на децата.

Учениците посещават по график компютърна зала с интернет достъп, който се контролира от учител.

Пет деца са със специални образователни потребности и се посещават от ресурсен учител.

1.3. Медицинско обслужване

В интерната е разкрит Здравен кабинет. Той не е напълно оборудван, съгласно исканията на Наредба № 3 за здравните кабинети в детските заведения и училищата на МЗ. Спешният шкаф е зареден с лекарства съгласно Наредбата. Кадрово кабинетът е обезпечен с медицинска сестра, три пъти седмично, по четири часа. Същата оказва медицинска помощ в условия на спешност, организира посещенията на учениците при медицински специалисти, съхранява и раздава изписаните лекарства, изготвя личните здравно-профилактични карти на учениците, съхранява ЛАК, когато децата са дошли с такива. Проверените лични здравно-профилактични карти на учениците показаха, че те се водят непълно. Медицинската сестра участва в изработване на хранителното меню за учениците съгласно Наредба № 37 за здравословно хранене на учениците.

НПМ установи, че здравният кабинет е проверяван от РЗИ-Разград за текущата година.

За всички ученици е направен служебен избор на общопрактикуващ лекар (ОПЛ), от гр. Завет и на лекар по дентална медицина, който работи два пъти седмично в града. ОПЛ е провел профилактичните прегледи на учениците в непълен обем – извършени са антропометрични измервания, без изследване на урината. Извършени са стоматологични прегледи на повечето от учениците. Както и при предходната проверка се констатира, че част от учениците (шест ученика) при постъпване в интерната са без документи за здравно състояние, респективно имунизационен статус. За набавяне на тази информация медицинската сестра е изпращала запитвания до РЗОК по местоживееене на децата, но тези усилия са останали без резултат. Трима ученици в интерната са с хронични психични заболявания, на постоянна медикаментозна терапия: К.М. с епилепсия, не е правил епилептични припадъци в интерната (престоят му е над година и половина), освидетелстван е от ТЕЛК; Н.С. с параноидна шизофрения, предстои освобождаването му, поради навършване на възраст и Н.Р. с биполарно афективно разстройство. Един ученик - Д.М, по Медицинската бележка при постъпване в интерната, е HIV- позитивен и със заболяване - хепатит С, той не е обхванат медицински и при проверката е в бягство.

През 2014 г. на почти всички ученици (един е отказал) е направено изследване за ХИВ/СПИН.

Както и при предходната проверка се констатира, че медицинските документи на учениците се съхраняват на различни места - при общопрактикуващия лекар/лекар по дентална медицина, в Здравния кабинет и в административните досиета на учениците. По време на

проверката се наблюдаваше, че голяма част от учениците в интерната безпрепятствено употребяват тютюневи изделия. При един ученик се констатира кожен проблем и на място НПМ препоръча на медицинската сестра да бъде извършен преглед при специалист.

При направените интервюта относно медицинското обслужване, част от учениците съобщиха, че не винаги намират медицинската сестра в Здравния кабинет, но като цяло всички са доволни от медицинското и стоматологично обслужване.

1.4. Администрация и управление

Видно от утвърденото поименно длъжностно разписание, в интерната са назначени двадесет и пет служители, от които: един директор, шест възпитатели, пет учители, един психолог, един счетоводител и седем души помощен персонал. Служителите дежурят по график, осигуряващ денонощно присъствие на педагогически персонал и приемственост между смените.

Основен проблем за персонала е свързан със задължението член на персонала да води и придружава децата при призоваване за съдебно заседание. Това коства технически, човешки и финансов ресурс, което затруднява работата на персонала. Пътните разстояния в някои случаи са изключително големи, а учителите и възпитателите следва да спазват изискванията на Закона за автомобилните превози и забраната малолетни и непълнолетни ученици да пътуват през тъмната част на денонощието.

Друг съществен проблем, свързан с административния капацитет, е липсата на персонал, който да придружава децата и младежите при пътуванията им във ваканция. Така се стига до изключително обезпокоителната ситуация малолетни и непълнолетни да пътуват сами от и за интерната.

1.5. Мерки за закрила

Екипът на НПМ получи редица оплаквания по време на разговорите с децата, свързани главно с кражби между самите тях, липса на топла вода, както и множество оплаквания, свързани с насилие между самите деца. В разговорите с тях се установи, че почти всички излизат да работят по къщи и дворове на хора в гр. Завет срещу заплащане от десет - петнадесет лева в зависимост от работата (най-често цепене на дърва, прекопаване на градини, чистене на дворове). НПМ отново напомня, че възможността за извършване на трудова дейност от страна на настанените във ВУИ и СПИ деца е регламентирана в чл. 33 от ЗБППМН. Разпоредбата очертава единствено възможността за работа на децата в работилниците и помощните стопанства към училищата. Въпреки че децата са доволни от възможността да получат някакви доходи със собствен труд, полагането на му в този му вид е нерегламентирано и се осъществява извън контрола на възрастен, напр. възпитател, който да носи отговорност за здравето и живота им. НПМ е на мнение, че тази практика следва да се преустанови незабавно, но смята, че е необходима регламентация на възможностите за упражняване на трудова дейност от настанените деца и младежи, при положение че полагането на труд от тяхна страна е реален социален факт и към настоящия момент.

НПМ се натъкна на любопитен случай, свързан с детето И. А. на четиринадесет години То твърди, че по време на разходка в град Завет с възпитател и други ученици от интерната, е закупил и спечелил един кг. злато или сто хиляди лева от билет на „Националната лотария“, който е дал за съхранение на възпитателя от интерната. Последният е присвоил билета и е

осребрил печалбата от него в размер на сто хиляди лева. При проведените интервюта с останалите деца и младежи НПМ получи идентични обяснения кой и при какви обстоятелства е закупил и изтрил печелившия билет, а това е именно настаненият в интерната ученик. НПМ нямаше възможност да разговаря с възпитателя, осребрил печелившия билет, тъй като същият беше в болничен. По време на проверката се установи, че за случая е уведомена полицията и към момента на проверката полицейски служители извършваха разпит на част от децата. НПМ е на мнение, че не може да се очаква положителна корекционно-възпитателна работа по отношение на настанените в интернатите деца, когато самите работещи в тези институции нарушават правилата и засягат правата на тези деца с подобни действия. НПМ би желал да получи допълнителна информация по хода на разследването по случая от РУП – гр. Завет и компетентната прокуратура.

В хода на проверката бяха проверени досиета на настанените деца и младежи на случаен принцип. Личните досиета на децата съдържаха пропуски - не всички досиета съдържаха оценка на потребностите на децата, а част от плановете за работа с децата не бяха актуализирани.

НПМ прегледа и регистъра за ситуации на тормоз, който беше празен. Администрацията на интерната не е наясно при какви ситуации следва да се направи отбелязване в този регистър.

Установи се също, че липсва поставена кутия за жалби. При възникнал инцидент или конфликтна ситуация децата съобщават устно на учителя, възпитателя и директора на интерната.

ПРЕПОРЪКИ:

- учениците с хронични заболявания/увреждания да се представят пред ТЕЛК за освидетелстване;
- при деца с психични и органични заболявания медицинска експертиза по чл. 17, ал.3, т. 2 от Правилника за устройството и дейността на възпитателните училища-интернати и социално-педагогическите интернати да се извършва преди настаняване в интернатите;
- администрацията на ВУИ да предприеме действия за осигуряване на отопление целодневно;
- да се осигури по-чест достъп до баня и топла вода;
- да се прекрати практиката на видеозаснемане в спалните помещения на учениците, а камерите да бъдат премахнати;
- да се осигури хранене с достатъчно пресни плодове и зеленчуци, яйца и млечни продукти;
- администрацията да осигурява психологическа подкрепа при всяка форма на агресия от страна на децата;
- да се осъществяват и протоколират менторски разговори с деца, участвали в инциденти, свързани с физическо или психическо насилие;
- документите и досиетата на учениците да се актуализират;
- да се постави кутия за жалби и сигнали;
- да се прекрати практиката ученици да бъдат пускани да работят извън институцията, без надзор от възпитател;

- НПМ би желал да получи допълнителна информация по отношение на случая, свързан с разследване на присвояването на лотарийния билет.

2. СПИ „ХРИСТО БОТЕВ” – С. ВАРНЕНЦИ, ОБЛ. СИЛИСТРА

2.1. Материални условия

По време на посещението на НПМ в Социално – педагогически интернат „Христо Ботев“ – с. Варненци бяха настанени четиридесет и пет момчета, от които един в бягство и един незавърнал се в определения срок.

СПИ „Христо Ботев“ – с. Варненци е разположено в две основни сгради – в първата са разположени жилищните помещения, кухнята и столовата, а във втората се помещава училището и администрацията. В училищната част също има изградени спални помещения, които се използват през зимния сезон с оглед ефективност и икономичност при отоплението. Училището разполага с просторен двор със спортна площадка.

НПМ констатира известно подобряване на материалната база – изградени са нови бани и тоалетни в общежитието, сменени са леглата и шкафчетата на децата, закупени са нови столове и маси за хранене. Покривите на общежитията се нуждаят от ремонт. Изпирането и сушенето на дрехите на децата се осъществява в професионална пералня, дарена от спонсори. В коридорите на училището има камери за видеонаблюдение, външна охрана не е осигурена.

По отношение на храната НПМ не получи оплаквания от нейното количество и качество. От седмичните менюта е видно, че храната е достатъчна като калориен състав, на децата са осигурени пресни плодове и зеленчуци, яйца и млечни продукти.

2.2. Образование и обучение

През учебната 2015/2016 г. в СПИ „Христо Ботев“ – с. Варненци настанените деца се обучават от първи до осми клас. Поради недостатъчност на броя ученици, класовете от първи до четвърти са слети. Осигурено е професионално образование и обучение в седми и осми клас. Училището разполага с компютърна зала с интернет, която се ползва в присъствието на възпитател.

При проверката, а и от проведените разговори с децата, НПМ констатира, че децата negliжират образователния процес.

Положителна е оценката на НПМ по отношение на ангажирането на децата с разнообразни извънкласни (ходене на риболов и басейн). Децата се интересуват предимно от спортни дейности – футбол, тенис на маса, баскетбол и с голямо желание се включват в тях. В СПИ „Христо Ботев“ – с. Варненци действа ученически съвет, който подпомага организацията на учебната и извънкласната дейност.

Децата със специални образователни потребности се подпомагат от ресурсен учител.

2.3. Медицинско обслужване

В интерната има разкрит здравен кабинет. Кабинетът не е напълно оборудван по изискванията на Наредба № 3 от 27 април 2000 г. за здравните кабинети в детските заведения и училищата на МЗ. Лекарствата за спешна помощ се съхраняват в дървен шкаф. В здравния кабинет работи медицински фелдшер, който в момента на проверката е в отпуск по болест. Медицинският фелдшер организира медицинското обслужване на учениците. Изготвил е отчет за регистрираните заболявания и аномалии при основния профилактичен преглед на учениците, проведен в периода септември – декември 2015,г. Прегледани са четиридесет и пет ученика и са регистрирани: три ученика с генерализирано разстройство в развитието, един ученик с намалено зрение, седем ученика с болести на ухото и мастоидния израстък, един ученик с глухонемота, седем ученика с хронични болести на тонзилите и аденоидите, пет ученика с гастрит и дуоденит, седем с кифоза и лордоза и други деформиращи дорзопатии. Фелдшерът е изготвил лични здравно-профилактична карти на повечето ученици в интерната, но те не се попълват напълно. НПМ ще проследи предприетите действия по регистрираните при профилактичните прегледи отклонения.

Както и при предходната проверка, беше констатирано, че голяма част от учениците (двадесет и три ученика) при постъпване в интерната са без документи за здравно състояние, респективно имунизационен статус.

За всички ученици в СПИ е направен служебен избор на общопрактикуващ лекар и на лекар по дентална медицина. Лекарят по дентална медицина е извършил профилактични прегледи за установяване и предотвратяване на евентуални заболявания на зъбите и месните тъкани в устната кухина на учениците през м. октомври на текущата година. На учениците с психични проблеми е направена индивидуална психиатрична оценка. М.К е с диагноза: умерена умствена изостаналост, параноидна шизофрения, епилепсия, със значително нарушение на поведението, изискващо грижи и лечение. Съдът не е уважил психичното заболяване на детето при обжалване на решението от родителите му. НПМ смята, че спрямо този ученик трябва да бъде приложен чл. 17, ал.3, т. 2 от Правилника за устройството и дейността на възпитателните училища-интернати и социално-педагогическите интернати. А.И. е с нарушение в поведението, лека умствена изостаналост, разстройство на привързаността в детството и е на ресурсно подпомагане. Й.Д. е с психично страдание нуждаещо се от специфична професионална помощ и медикаментозно лечение, които да предшестват възпитателните мерки. Този ученик е настаняван в лечебно заведение и има назначена терапия, която отказва да приема под въздействие на майка си. При Б.Д. са констатирани симптоми на психично страдание. Д.И. е с глухонемота и е на ресурсно подпомагане. НПМ смята, че този ученик следва да бъде освидетелстван и да се изведе в друг тип социално заведение. Един ученик е с диагноза енорезис ноктюрна.

Както и при предходната проверка беше констатирано, че медицинските документи на учениците се съхраняват на различни места – при общопрактикуващия лекар/ лекар по дентална медицина, в здравния кабинет и в административните досиета на учениците.

При направените интервюта учениците съобщиха, че са доволни от предоставените им медицински и стоматологични услуги в интерната.

2.4. Администрация и управление

Според утвърденото поименно щатно разписание, в интерната са назначени двадесет и четири служители, от които: един директор, петнадесет души педагогически персонал и осем

души непедagogически персонал. В интерната има назначен педагогически съветник, който се занимава с изготвяне на документацията в училището. По данни на директора г-н Ангел Ройбов през нощта в интерната остават двама души.

2.5. Мерки за закрила

По време на проверката НПМ констатира, че психосоциалният климат в СПИ „Христо Ботев“ – с. Варненци е много добър. Децата имат доверие на директора и служителите, общуват нормално помежду си. При разговорите с екипа на НПМ децата споделиха, че се чувстват добре в интерната и нямат сериозни проблеми с персонала или други деца. При възникнала конфликтна ситуация (най-често свързана с дребни кражби или обиди) се обръщат към директора за помощ и съдействие и той се опитва да намали напрежението чрез разговори. НПМ установи, че макар и рядко, ученици от интерната са извеждани на работа в селото.

НПМ провери тетрадката за движението на учениците и книгата за регистриране на прояви на училищен тормоз. На произволен принцип екипът инспектира личните досиета на настанените момчета, които съдържаха: съдебно решение, план за грижи, менторски разговори, оценка на потребностите, доклади от местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни, информационна карта.

НПМ констатира няколко случая на деца с изтекъл срок на съдебните решения, но с подадена молба за продължаване на престоя в СПИ. Един от тях е детето Р. С. на осемнадесет години, което е настанено със съдебно решение от 2008 г., когато е бил на десет години и реално е прекарал целия си съзнателен живот в институцията. От докладите на Дирекция „Социално подпомагане“ е видно, че майката многократно е заявявала, че няма финансови средства да осигури престоя на сина си през ваканциите, както и че емоционалната връзка между тях е прекъсната. Липсата на друга алтернатива е мотивирало детето да остане в училището. Случаи като този на Р. С. не са изолирани за интернатите и поставят въпроса за необходимостта от подкрепа на децата преди, по време и след напускане на интернатите.

ПРЕПОРЪКИ:

- децата М.К. и Д.И. да бъдат представени пред ТЕЛК за освидетелстване и спрямо тях да се предприемат действия за своевременното им извеждане от интерната;
- документите и досиетата на учениците да се актуализират;
- да се прекрати практиката ученици да бъдат пускани да работят извън институцията без надзор от възпитател.

3. ВУИ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“ – С. КЕРЕКА, ОБЩИНА ДРЯНОВО

3.1. Материални условия

По време на посещението на НПМ във Възпитателното училище – интернат – с. Керека, община Дряново, са настанени двадесет и две момчета, но към момента на проверката в интерната се намираха двадесет деца, тъй като едно е задържано в ареста, а другото не се е явило след ваканция.

ВУИ е разположено в масивна двуетажна сграда, където са жилищните, учебните помещения и администрацията. Кухнята, столовата и работилницата за дървообработване са разположени в друга едноетажна сграда и, за да се достигне до тях, се преминава през целия училищен двор.

Поради намаления брой на децата се използват единствено помещенията, разположени на първия етаж. Повечето врати на стаите бяха без брави и ключалки, като по обяснения на служителите от ВУИ, това е в резултат на действия на самите деца. На проверяващия екип направи впечатление, че по време на проверката стаите бяха в добро хигиенно състояние, стените са били пребоядисани през лятото, но са обзаведени със стари и изпочупени мебели. В повечето стаи няма шкафчета за лични вещи, което не отговаря на чл. 27 от Правилника. Не е ясно къде децата държат и санитарно-хигиенните си материали, тъй като такива не бяха забелязани по време на проверката. Всички стаи бяха с широко отворени прозорци, тъй като това е единственият начин за проветряване на помещенията. В стаите на децата все още нямаше отопление, въпреки че проверката беше извършена в есенно-зимния сезон. През цялото време децата бяха облечени с връхни дрехи.

На етажа има един общ санитарен възел с две тоалетни тип клекало и една мивка.

Само в коридорите на сградата има камери за видеонаблюдение, но няма външна охрана. Оградата на двора на места липсва. Няма и поставен на видно място правилник за вътрешния ред.

Като цяло, материалната база е лошо състояние, подменена е единствено дограмата.

3.2. Образование и обучение

Във ВУИ – с. Керека децата се обучават от пети до осми клас, като паралелките от пети и шести клас са слети. Проверяващият екип присъства в провеждащия се час по дървообработване. Впечатлението на екипа е, че въпреки положените усилия от страна на учителя, децата не бяха особено заинтересувани и ангажирани с материала, който им се преподаваше. Това се установи и при проведените разговори с децата, които заявиха, че не им е интересно, но присъстват в този час тъй като нямат друг избор. Времето на проверката съвпаднаше с времето, в което се провеждат учебни занятия и децата бяха в класните стаи. Прави впечатление, че всички деца разполагаха в час с учебни помагала и тетрадки, които обаче не бяха използвани. Кабинетите са със старо, амортизирано оборудване, неотговарящо на изисквания за съвременно и модерно образование. Работилницата, в която се провежда практиката по дървообработване, се намира извън основната сграда, няма отопление, наред с това е силно замърсена и запрашена. На екипа не бяха представени достатъчно убедителни аргументи за това как се осигурява безопасността на децата в часовете по практика, тъй като освен дърводелските машини и материали друго в работилницата не се съхранява. Това поставя под съмнение твърденията на директора на ВУИ, че работилницата се използва, а дори и да се използва - остава открит въпросът за осигуряване на безопасността и сигурността при работа с машините, така че да не се застрашава здравето на децата.

Изводът, който НПМ прави е, че класните дейности, свързани с обучението, не са приоритет, както за децата, така и за учителите. В разговорите никое от децата не изрази каквото и да е отношение към учебната дейност.

В разговорите децата поставиха пред проверяващия екип проблема с използването на компютърната зала. Те споделиха, че компютрите им са стари и не могат да ползват/нямат достъп до интернет.

3.3. Медицинско обслужване

В интерната няма разкритоздравен кабинет. За всички ученици е направен служебен избор на общопрактикуващ лекар и на лекар по дентална медицина. През текущата година в интерната е бил настанен ученик с диагноза: параноидна шизофрения. По инициатива на директорката ученикът е изведен своевременно от интерната, по медицински показания. През текущата година на учениците е правен туберкулинов тест. Отчетени са положителни проби при трима ученика. Един ученик е с диагноза: бронхиална астма, а при друг е диагностицирано: варикоцеле. Има ученици с психични проблеми, като основната диагноза е лека умствена недостатъчност - за тях е определено ресурсно подпомагане.

Както и при предходната проверка беше констатирано, че медицинските документи на учениците се съхраняват на различни места – при общопрактикуващия лекар/ лекар по дентална медицина и при административните досиета.

3.4. Администрация и управление

Видно от утвърденото поименно длъжностно разписание, в интерната са назначени двадесет и един служители, от които: ръководни кадри: един директор, един главен счетоводител; пет учители, един психолог; двама души помощен персонал и пет работници. Служителите дежурят по график, осигуряващ денонощно присъствие на педагогически персонал и приемственост между смените.

Директорът на ВУИ сподели, че срещат сериозни затруднения в случаите, когато детето навършва определената в Закона за гражданската регистрация възраст за издаване на лична карта. Констатирано бе, че при повечето деца, настанени към момента на проверката в интерната, въпреки че идват от семейна среда, родителите не съдействат за издаването на документа. Друг проблем, който беше изтъкнат, е свързан с придружаване на децата, в случаите, когато са призовани в хода на съдебните производства, в които участват в различно процесуално качество. Придружаването е свързано с разходи от финансово естество за институцията, както и с ангажираност на служители от интерната. Най-осезаем е проблемът, когато децата трябва да бъдат придружавано до съд, който се намира на значително разстояние от интерната.

По време на ваканциите, в случаите когато не идват родителите на децата, те пътуват сами, непридружени от възрастен, което е в разрез с принципите за защита на децата.

3.5. Мерки за закрила

Към момента на проверката във ВУИ – с. Керека най-малкото дете е на възраст дванадесет години, а най-голямото е на седемнадесет години. Две от децата, навършили шестнадесет годишна възраст, са заявили писмено желанието си да останат да се обучават. Директорът на интерната е настойник на едно от децата, което е без родител.

Следва да се отбележи, че разговорът с децата, протече много трудно, тъй като някои от тях бурно изразяваха емоциите си, а други бяха доста мълчаливи. Те споделиха с проверяващия екип, че за тях животът в интерната е монотонен, поради което са и честите

бягства от институцията. Прави впечатление, че почти всички от интервюираните деца са бягали от интерната и причината, която посочваха, е „за разнообразие“. При прегледа на досиетата, беше установено, че в съответствие с формалната процедура, са водени разговори с избягалите деца след завръщането им в интерната от възпитателите и от психолога. Тези разговори са надлежно обективизирани в съответните документи. Трябва да се отбележи, че персоналът е в невъзможност да се справи с -бягствата, което създава напрежение, както в институцията, така и с жителите от селото.

Обезпокоителни са твърденията на ученици и жители на с. Керека, че децата от ВУИ излизат и се движат свободно в селото, без да бъдат придружавани от възпитатели.

В хода на проверката на случаен принцип бяха проверени досиета на настанените деца. Препоръката на НПМ от предходната проверка във ВУИ - с. Керека е взета предвид и бяха отстранени пропуските във водените лични досиета на децата, които този път съдържаха по-пълна информация.

В проведените разговори децата не даваха ясен и категоричен отговор за това дали полагат труд в селото.

На проверяващия екип направи впечатление, че децата свободно ползват мобилните си телефони.

ПРЕПОРЪКИ:

- да се положат усилия за подобряване на материалната база на стаите, в които живеят децата, като се обновят леглата, матраците и се осигурят шкафчета в стаите на децата за съхраняване на техни лични вещи и дрехи;
- да се поставят брави и ключалки на спалните помещения на първия етаж;
- да се осигурят санитарни материали за всички деца (сапун, тоалетна хартия, четки и пасти за зъби);
- да се работи в посока намаляване на случаите на бягства на децата от интерната;
- да се предприемат действия за разкриване на здравен кабинет във ВУИ – с.Керека;
- най - малко веднъж годишно, компетентните органи, да осъществяват контрол върху качеството на оказваната медицинска помощ на учениците в СПИ и ВУИ, с оглед на техния статус.

4. СПВУИ „ХРИСТО БОТЕВ” – С. ПОДЕМ, ОБЛ. ПЛЕВЕН

4.1. Материални условия

Към момента на проверката настанените в интерната момичета са тридесет и седем, като четири от тях са в бягство, две са извън интерната по медицински причини (проследяване на бременност), а три от момичетата не са се завърнали от ваканция.

НПМ определя материалните условия в Средно професионално възпитателно училище – интернат /СПВУИ/ – с. Подем - като добри. Училището разполага с две основни сгради. В първата се помещава администрацията и учебните кабинети, а във втората – спалните помещения, кухнята и столовата. Училището разполага и с т.нар. къща „Мечта” – луксозна постройка с луксозно оборудване, изградена със средства, дарени от фондация SES – Германия. Състоянието на тази къща ярко контрастира на състоянието на останалата

материална база. Проверяващият екип смята, че критериите за настаняване на момичета в нея са неясни и не се използва пълният капацитет на сградата – по думи на директора на интерната там се настаняват момичета с добро поведение, на които им предстои излизане от дома. При проверката в къща „Мечта“ бяха настанени три момичета, но и на трите не предстоеше скорошно напускане. Същите пребиваваха в нея от броени дни. Постройката, макар и добре оборудвана, беше много студена. Всички спални помещения в общежитието на момичетата бяха студени и неотоплени. При интервютата с част от момичетата се установи, че парното се пуска по един - два часа в денонощието. НПМ получи и оплаквания, че се къпят със студена вода, тъй като в баните в общежитието няма топла вода.

НПМ установи, че администрацията на интерната е била информирана предварително за посещението на екипа, тъй като в същата седмица НПМ извърши проверки в още три интерната. В тази връзка всички помещения бяха подготвени и старателно изчистени. В коридорите бяха постлани специално за случая пътеки. По време на интервютата с момичетата се установи, че същите са събудени рано сутринта и накарани да почистят двора и помещенията. Храната, по думи на момичетата, в последните дни е била много добра, а в деня преди проверката всички момичета са били изкъпани с топла вода в общата баня.

Прането на личните дрехи и бельо се извършва от самите деца със студена вода, по техни твърдения.

4.2. Образование и обучение

В СПВУИ – с. Подем децата се обучават в пети до дванадесети клас. Класните стаи са добре оборудвани, съществува и модерен компютърен кабинет, който по информация на децата, стои заключен и рядко се използва. Тук, за разлика от повечето интернати, НПМ наблюдава по-интензивен и качествен образователен процес. Дисциплината по отношение на посещаване на часовете от момичетата е по-голяма.

В интерната учениците от седми и осми клас се обучават професионално в шивачество, а тези в девети до дванадесети клас придобиват квалификация – оператор в шевно производство.

Развиват се и СИП по фризьорство, който разполага с добре оборудван фризьорски салон и СИП по готварство. СИП „Готварство“ се провежда в дом „Мечта“, но при интервютата се установи, че единственото практическо занятие е проведено един ден преди посещението на НПМ. Ето защо НПМ предполага, че това занятие е проведено именно поради получената информация за предстоящата проверка.

Като цяло интернатът разполага с много добри възможности за допълнително обучение и квалифициране на учениците в готварство, фризьорство и шивачество.

4.3. Медицинско обслужване

В интерната не функционира здравен кабинет, поради невъзможността на общината да осигури медицински специалист. Администрацията е обособила помещение за медицински цели, в което се съхраняват лекарства в количества и видове, различни от предвидените за оказване на спешна помощ съгласно Наредба № 3 за здравните кабинети в детските заведения и училищата на Министерство на здравеопазването. Това е в противоречие със здравното законодателство и поставя под въпрос реда за оказване на медицинска помощ в

интерната. В помещението има и стоматологичен стол, който се ползва за профилактични стоматологични прегледи.

За всички ученици е направен служебен избор на общопрактикуващ лекар и на лекар по дентална медицина. Лекарят посещава интерната два пъти седмично. Лекарят по дентална медицина работи три пъти седмично в селото. На всички ученички са извършени профилактичните прегледи за година, правени са и проследяващи контролни изследвания. През годината една ученичка е хоспитализирана в неврологично отделение на МБАЛ- гр. Русе, а друга е изведена за раждане и в момента с бебето се намира в социална услуга, предоставяна от сдружение „Самаряни“ гр. Стара Загора. Ученичката Й.Й. е с психично заболяване разстройство на привързаността на детето, дезенхибиран тип, на постоянна медикаментозна терапия и е настанена в самостоятелна стая. Ученичката С.С. е с констатирана бременност през м. октомври и ще бъде изведена от интерната до края на годината. При голяма част от ученичките, след ползван отпуск, се налагат гинекологични консултации, а ОПЛ съобщи, че има недостиг за медицински направления за специалист. НПМ направи справка в РЗОК-Плевен и установи, че всички ОПЛ, подали мотивирани молби до касата, за разпределяне на допълнителни направления за специалисти, са получили такива. Медицинските документи (епикризи, амбулаторни листа, ЛАК, медицинска бележка при постъпване и др.) на учениците се съхраняват в техните административни досиета. ОПЛ на интерната участва в изработване на хранителното меню за учениците съгласно нормативните изисквания.

При направените интервюта учениците съобщиха, че са доволни от предоставяното им медицинското и стоматологично обслужване в интерната. Голяма част от тях безпрепятствено употребяват тютюневи изделия, а по време на ваканциите и психоактивни вещества.

4.4. Администрация и управление

Видно от утвърденото поименно длъжностно разписание, в интерната са назначени двадесет и пет служители, от които: един директор, девет учители, четири възпитатели, един психолог, трима лектори, един счетоводител, касиер и седем души помощен персонал. Служителите дежурят по график, осигуряващ денонощно присъствие на педагогически персонал.

Проверяващият екип остана с впечатление, че по време на посещението целият персонал непрекъснато упражняваше контрол върху децата. Този факт сам по себе си не може да бъде определен като отрицателен, но се създаде усещане за тежка психологическа обстановка и съмнение, че децата са контролирани от администрацията за това какво да споделят с екипа и какво да спестят по време на беседите.

4.5. Мерки за закрила

По време на проверката екипът на НПМ установи, че психосоциалният климат в СПВУИ – Подем е лош. Децата нямат доверие на служителите. Съществува напрежение между персонала и децата и между самите деца. Част от момичетата споделиха, че им налагат наказания, които не са предвидени в закона – лишаване от ваканция; чистене на двора и общите помещения; подстригване; събличане и престой по бельо за определено време на открито или в спалното помещение. Чести са случаите на физическа саморазправа между самите деца. НПМ получи и оплаквания за побой от страна на персонала над момичета,

нарушили дисциплината. НПМ смята, че насилието и налагането на цитираните по-горе наказания представляват нечовешко и унижително отнасяне.

Кореспонденцията на децата се контролира от персонала. Разговорите са ограничени до два - три пъти седмично. Момичетата разговарят по телефона пред възпитател и с включен високоговорител на телефона. НПМ е силно обезпокоен от тези твърдения, които грубо нарушават правото на кореспонденция на децата и на контактите им с външния свят. НПМ смята, че по този начин се възпрепятства и възможността децата да подават жалби и сигнали до външни институции.

НПМ провери регистъра за жалби, в който бяха отразени дванадесет бр. жалби за 2015 г. Предметът на тези жалби е свързан основно с дребни нарушения – вербално насилие между децата и по-рядко физическа саморазправа. НПМ провери и регистъра за ситуациите на тормоз, както и личните досиета на настанените момичета, които съдържаха: индивидуален план за работа, психолого-педагогическа характеристика, съдебно решение, документи за завършена степен на образование, оценка на потребностите, доклад от местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни. Крайно негативен за НПМ е фактът, че в един от документите, издаден от класен ръководител спрямо настаненото дете А. С. е проявена дискриминация по признак етнос. Посочено е, че същата „се формира с типични за циганите дефицити - липса на отговорност, неангажираност към учебния процес, липса на трудови навици, преживяване чрез просия, кражби“.

Друг случай, на който НПМ следва да акцентира в свързан с детето С.С. Със съдебно решение от 17.12.2014 г. на районен съд детето е настанено във ВУИ за срок от шест месеца, който реално започва да тече на 11.02.2015 г. На 04.06.2015 г. (един месец преди лятната ваканция) детето е подало заявление, с което заявява своето изрично желание да удължи престоя си. В свое решение педагогическият съвет посочва, че не е завършен процеса на корекционно-възпитателна работа и изпращат писмо до местната комисия за удължаване срока на престоя. Подобни случаи за пореден път поставят въпроса за порочността при финансирането на училищата и доколко действително е желанието на децата да останат в интернатните институции.

ПРЕПОРЪКИ:

- ВУИ - с. Подем да преустанови практиката за съхраняване на големи количества медикаменти без лекарско предписание;
- ученичката Й.Й. да бъде представена пред ТЕЛК за освидетелстване и да се прецени целесъобразността за оставане в интерната;
- сградите да се отопляват постоянно и да се осигури ежедневно топла вода за къпане и пране на личните дрехи и бельо;
- капацитетът на къща „Мечта“ да бъде запълнен и да се установят ясни критерии за условията, при които момичетата могат да се настаняват в нея.
- НПМ е на мнение, че е необходима допълнителна психологическа работа и счита, че следва да бъде привлечен външен на системата специалист, който да работи както с децата, така и с персонала;
- да се преустанови контролът върху телефонните разговори на настанените в институцията деца;

- НПМ се обръща към компетентните органи в лицето на прокуратурата, Министерство на образованието и ДАЗД да извършат проверки по сигналите за насилие и формите на наказание над децата;
- администрацията да осигурява психологическа подкрепа при всяка форма на агресия от страна на децата.

5. ВУИ „АНГЕЛ УЗУНОВ” – ГР. РАКИТОВО, ОБЛ. ПАЗАРДЖИК

5.1. Материални условия

Към момента на проверката по списък във Възпитателно училище – интернат /ВУИ/ „Ангел Узунув“ – гр. Ракитово бяха настанени петдесет и три момчета, от които реално присъстващи четиридесет и пет деца (един болен, един в бягство, трима незавърнали се от ваканция в определения срок и трима задържани).

ВУИ се състои от две основни сгради – в първата са разположени жилищните помещения на децата, кухнята и столовата, а във втората се помещава училището и администрацията. Интернатът е разположен в борова гора на голяма площ, на места липсва ограда, с просторен двор и спортна площадка. В училището са помещават училищните кабинети, физкултурен салон, сензорна стая и компютърна зала. В коридорите на училището и общежитието са разположени камери за видеонаблюдение. Денонощна охрана не е осигурена поради липсата на финансови средства. По време на посещението на НПМ се извършваше ремонт на покрива на училищната сграда (подмяна на керемиди).

НПМ констатира, че материалната база остава в незадоволително състояние, въпреки направените частични ремонти на част от баните и тоалетните в общежитието. Стаите на децата са с амортизирани мебели и без достатъчно лично пространство.

Храната на децата се приготвя по рецептурник с разписан калориен състав, но същата е еднообразна – не се предлагат прясно и кисело мляко, както и пресни зеленчуци. При проведените интервюта НПМ не получи оплаквания относно качеството на предлаганата храна.

5.2. Образование и обучение

През учебната 2015/2016 г. във ВУИ – гр. Ракитово настанените деца се обучават от шести до дванадесети клас. В интерната е разкрита специална паралелка - производство на врати и прозорци, шлосерство.

Констатираният при предходната проверка основен проблем, свързан с липсата на пълноценен образователен процес отново следва да бъде изведен на преден план. Учебната дейност се negliжираше от учениците, тяхната активност беше свързана преди всичко с организираните в интерната спортни дейности. По график учениците посещават компютърната зала.

Единадесет от децата са със специални образователни потребности и се подпомагат от ресурсен учител.

5.3. Медицинско обслужване

В интерната има разкрит здравен кабинет. Кабинетът, макар и амортизиран, отговаря на изискванията на Наредба № 3 от 27 април 2000 г. за здравните кабинети в детските заведения и училищата на МЗ. Наличен е зареден спешен шкаф. В кабинета работи медицински фелдшер, на пълен работен ден и е снабден с пълен набор на медицински документи по Наредбата, но те не се попълват. Няма отразени данни за направени профилактични прегледи през годината. Води се единствено тетрадка за имунизациите на учениците. В проверената медицинска документация се намери личната амбулаторната карта на ученика И.З., при условие, че същият е преместен в поправителен дом гр. Бойчиновци и картата би следвало да е изпратена с него. НПМ установи, че медицинския фелдшер не познава здравния статус на учениците от интерната.

Здравният кабинет е проверен от РЗИ - Пазарджик в началото на учебната година.

За всички ученици е направен служебен избор на общопрактикуващ лекар и на лекар по дентална медицина. Относно профилактични прегледи на учениците за годината, ОПЛ съобщи, че антропометричните измервания се правят от фелдшера в интерната, който твърдеше обратното. В интерната няма ученици на постоянна медикаментозна терапия. При единадесет ученика е диагностицирано: лека умствена изостаналост и в тази връзка за тях е определено ресурсно подпомагане. В.К. е със смесено изоставане в развитието с набелязани разстройства в поведението на привързаността. При Х.Г. се установи, че има валидно до 2016 г. ЕР на ТЕЛК, с диагноза хиперкинетично разстройство на поведението и едновременно с това и етапна епикриза от ОПЛ, от 17.03. 2015 г. с диагностиклинично здрав. Медицинските документи на учениците при постъпване в интерната се съхраняват в административните досиета на децата и са неизвестни за ОПЛ, което е в нарушение с чл. 45 от Правилника за устройството и дейността на Възпитателни училища – интернати

При направените интервюта учениците съобщиха, че те без препятствано употребяват тютюневи изделия, а по време на ваканциите и психоактивни вещества. Не се констатира недоволство от страна на учениците за качеството на предоставяните им медицински услуги.

5.4. Администрация и управление

Видно от утвърденото поименно длъжностно разписание, в интерната са назначени тридесет и пет служители, от които: един директор, един помощник-директор, двадесет и три души педагогически специалисти, десет души административен и помощен персонал.

Служителите дежурят по график, осигуряващ денонощно присъствие на педагогически персонал (през нощта остават двама възпитатели) и приемственост между смените.

5.5. Мерки за закрила

Изключително обезпокоителен за НПМ е психосоциалният климат в интерната. Същият е нарушен, взаимоотношенията между учениците и служителите на ВУИ гр. Ракитово не са добри. Негативни настроения сред персонала на интерната имаше и по отношение на екипа на НПМ.

При проведените интервюта с децата се усещаше напрежение, притеснение и нежелание за споделяне. Според служителите неяснотата от това дали ще бъде закрыта институцията води до стресови ситуации, тъй като част от тях може да си изгубят работните си места. За преодоляване на отрицателните психосоциални фактори на работната среда НПМ

препоръчва да се проведе супервизия на служителите, както и да се наеме външен психолог, който да работи по възстановяване на базиса на доверие между децата и служителите на интерната.

Друг сериозен проблем, който НПМ констатира по време на инспекцията, е свързан с употребата на наркотици и алкохол от страна на учениците в интерната. НПМ е на мнение, че интернатът не разполага със специалисти, които да се справят с проблема и следва да се потърси съдействие от външни институции и организации. Този проблем е бил установен и при извършвани проверки от други институции (Държавна агенция за закрила на детето, Окръжна прокуратура – гр. Пазарджик), като Окръжна прокуратура – гр. Пазарджик е дала изрично разпореждане до директора да забрани внасянето, носенето и ползването на мобилни телефони от учениците в района на училището. Всички налични мобилни телефони на учениците се събират по опис и се съхраняват от възпитателите до напускане на училището, след което се връщат на децата. Осигурен е безплатен телефон на децата (всеки четвъртък, събота и неделя) за връзка с техни близки и роднини, като телефонните разговори се провеждат в присъствието на възпитател или преподавател.

По време на разговорите с децата НПМ получи редица оплаквания, свързани с кражби и насилие между самите тях, както и за конфликти между ученици и възпитатели. По разговор с детето А.Х. по негова инициатива същият сподели, че на 21.11.2015 г. между 19.15 ч. – 19.30 ч. спрямо него е упражнено физическо насилие от страна на възпитател. Възпитателят също представи пред екипа на НПМ своята позиция, като отрече твърденията на детето и посочи, че А.Х. е бил в нетрезво състояние и е отправял заплахи за саморазправа към възпитателя и неговото семейство. Веднага след инцидента е подаден сигнал от страна на възпитателя до полицията, а на 30.11.2015 г. и сигнал от страна на детето до Отдел „Закрила на детето“ – гр. Ракитово. Непосредствено след разговора с ученика и възпитателя НПМ прегледа видеокамерите от времето на инцидента, но от предоставените записи не може да се направи категоричен извод за случилото се. Предвид сериозността на твърденията за физическо посегателство над дете, НПМ настоява компетентните органи да извършат задълбочено и ефективно разследване, което да доведе до разкриване на обективната истина.

При проведените интервюта децата изразиха своето удовлетворение от възможността да работят в града. Повечето от тях идват от институции или социално слаби семейства и не разполагат с финансови средства за задоволяване на елементарни потребности. НПМ за пореден път трябва да подчертае, че е необходима регламентация на възможностите за упражняване на трудова дейност от настанените деца и младежи, при положение че полагането на труд от тяхна страна е реален социален факт и към настоящия момент.

Споменатите проблеми, свързани със затрудненията на персонала да придружава децата при призоваване за съдебни заседания и престой в болницата са валидни и за ВУИ – гр. Ракитово.

НПМ провери регистъра за ситуациите на тормоз, както и личните досиета на настанените момчета, които съдържаха: съдебно решение, индивидуална програма за корекционно-възпитателна работа и ресоциализация, оценка на потребностите, доклади от местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни, последващи мерки. По мнение на НПМ изготвяните планове са формални и не отговарят на индивидуалните потребности на децата. Сред всички проследени на произволен принцип съдебни решения в шестте интерната НПМ откри едно единствено, което беше обжалвано

по искане на законния представител пред компетентния окръжен съд, с искане за отмяна на наложената възпитателна мярка.

При проведените интервюта НПМ получи редица сигнали за налагане на наказание, свързано с изолиране в помещение. При сериозни провинения децата се изолират в обособена за това стая, като им се позволява единствено да излизат за хранене. Тези твърдения са изключително обезпокоителни от гледна точка на правата на настанените в интерната деца и НПМ определя тази практика като нечовешко отнасяне. Тя следва незабавно да бъде прекратена от администрацията на интерната.

ПРЕПОРЪКИ:

- да се подобри взаимодействието между медицинския фелдшер и ОПЛ на интерната и да се създаде възможност за достъп на ОПЛ до здравната информация на учениците, съхраняваща се в административните досиета;
- в Правилника на ВУИ и СПИ да се определи редът за събиране и съхраняване на здравната информация в интернатите;
- да се осигури хранене с достатъчно пресни зеленчуци и млечни продукти.
- да се прекрати практиката ученици да бъдат пускани да работят извън институцията, без надзор от възпитател;
- да бъде осигурена супервизия на служителите, както и да се наеме външен психолог, който да работи по възстановяване на базиса на доверие между децата и служителите на интерната;
- спешно предприемане на мерки за преустановяване на употребата на алкохол и наркотични вещества от ученици в интерната;
- подробно да се документира всеки случай на насилие или инцидент от страна на персонала в интерната;
- да се преустанови практиката на налагане на наказания извън нормативно установените;
- НПМ би желал да получи допълнителна информация по отношение на случая, свързан с разследване на насилие над детето А.Х.

6. СПИ „ХРИСТО БОТЕВ” – С. ДРАГОДАНОВО, ОБЛ. СЛИВЕН

6.1. Материални условия

Социално-педагогическият интернат /СПИ/ „Христо Ботев“ с. Драгоданово, общ. Сливен се намира на двадесет и три километра от гр. Сливен. Отдалечеността на СПИ „Христо Ботев“ от града възпрепятства процеса на ресоциализация при децата, както и ограничава посещенията от страна на техни роднини. НПМ смята, че изолацията на децата, настанени в СПИ с. Драгоданово, ще повлияе негативно на тяхното психосоциално развитие.

По време на посещението на НПМ Социално-педагогически интернат „Христо Ботев“ с. Драгоданово, общ. Сливен, бяха настанени тридесет деца - деветнадесет момчета и седем момичета, три - в бягство, едно - за национално издирване, едно въобще не се е върнало от ваканция.

СПИ е разположено в две сгради. Първата е училищна сграда на два етажа, на първия етаж се намират една класна стая, кабинет по готварство, физкултурен салон и кухненски блок. На втория етаж се намират четирикласни стаи, кабинет по арт терапия, компютърен кабинет и кабинет на психолога. Втората сграда е общежитие, спалните помещения на децата са с минимално обзавеждане, във всяка стая има само по един гардероб или шкаф, които са недостатъчни за нуждите на децата. В стаите няма санитарни възли, а са разположени по два санитарни възела на втория и третия етаж. Кухнята и столовата са в добро състояние. От седмичните менюта е видно, че храната е недостатъчна като калориен състав, в по-голяма си част е еднообразна, липсват млечни продукти и различни видове месо, както и плодове.

В коридорите има камери за видеонаблюдение, както и външна охрана.

6.2. Образование и обучение

Във СПИ с. Драгоданово децата се обучават от втори до осми клас. Има сформирани три паралелки, като едната е обща от втори до четвърти клас. Втората е пети - шести клас, в нея се обучават петнадесет деца, третата паралелка е седми - осми клас, като обхваща образованието на десет деца.

Отново екипът на НПМ констатира, че голяма част от децата са неграмотни, независимо че имат удостоверение за завършен пети или шести клас.

При проведените разговори с децата, НПМ установи, че децата биха желали да имат повече извънкласни занимания, както и различни видове социални дейности.

Наблюденията на проверяващия екип са, че оборудването в спортния салон и външното игрище е старо, амортизирано и не задоволява в достатъчна степен нуждите на децата. Това налага ползването на друга училищна сграда за провеждане на спортни занимания.

Четири деца са със специални образователни потребности и се посещават от ресурсен учител.

6.3. Медицинско обслужване

През 2014 г. в интерната е функционирал здравен кабинет, но поради освобождаване на медицинския специалист през настоящата година той не работи. За всички ученици е направен служебен избор на общопрактикуващ лекар и стоматолог от гр. Сливен (отстои на двадесет км). Учениците се превозват с личен транспорт на възпитателите, извън тяхното работно време, за посещение на медицинските специалисти. При възникване на спешен или неотложен медицински проблем основно се ползва Център за спешна медицинска помощ, гр. Сливен, екип от който пристига за около двадесет минути след повикване. В момента на проверката има двама ученика с хронични заболявания, на постоянна медикаментозна терапия - И.Н. с диагноза умерена умствена изостаналост, гранд мал и М.П. с диагноза: епилепсия/гранд мал/, бронхиална астма, енорезис ноктурна, определен е за ресурсно подпомагане в учебния процес. М.П. прави тежки епилептични припадъци и престоят му в интерната е рисков. НПМ счита, че за М.П. следва да бъде приложен чл. 17, ал.3, т. 2 от Правилника за устройството и дейността на възпитателните училища-интернати и социално-педагогическите интернати. Н.С. е с установена бременност и предстои, да бъде освободена, до края на текущия месец. Лекарствата на учениците с хронични заболявания се съхраняват при възпитателите и се дават на учениците, на прием.

Отразяват се в журнал с подпис на ученика, приел лекарството. Медицинската документация на учениците се съхранява в обособен раздел от административните им досиета. За повечето ученици има амбулаторни листа за извършени профилактични прегледи за текущата година. Наличните здравно – профилактични карти на учениците не се попълват.

При направените интервюта с децата не се констатира неудовлетвореност от полаганите за тях медицински грижи. Част от учениците съобщиха за проблеми с храната. По-голяма част от учениците съобщиха, че употребяват тютюневи изделия, а през ваканциите и психоактивни вещества.

6.4. Администрация и управление

Според утвърденото поименно щатно разписание, в интерната са назначени двадесет и четири служители, от които: един директор, шест възпитатели, четири учители, един психолог, един счетоводител и помощен персонал. Служителите дежурят по график, осигуряващ денонощно присъствие на педагогически персонал и приемственост между смените.

Няма предвидени щатни бройки за социални работници. Липсата на подобни специалисти възпрепятства процеса на адаптация и приспособяване на децата при връщането им в нормална среда. Също така се затруднява поддържането на контактите им със семействата им, както и се намалява персонализирането за тяхната грижа, липсва прилагането на индивидуалния подход към всяко дете.

6.5. Мерки за закрила

По време на проверката екипът на НПМ установи, че психосоциалният климат в СПИ с. Драгоданово е много добър. Децата имат доверие на служителите, общуват нормално помежду си. Не се забеляза напрежение при служителите или децата.

НПМ прегледа и регистъра за ситуации на тормоз и бягства. През 2015 г. са регистрирани пет бягства от интерната.

Тревожен остава фактът, че голяма част от съдебните решения на децата са свързани с противообществени прояви като просия, събиране на желязо, бягство от Дом за деца, лишени от родителски грижи. Екипът на НПМ отново би желал да посочи, че този вид нарушения от страна на деца не трябва да се охарактеризира като противообществена проява, а като видове социални проблеми, чието решаване зависи от отделите „Закрила на детето“ към Агенция за социално подпомагане, Държавна агенция за закрила на детето, училища, родители и всички други свързани организации. В тази връзка, от съществено значение е осъществяване на реформата в детското правосъдие в най-кратък срок.

ПРЕПОРЪКИ:

- да се ремонтира физкултурният салон;
- да се назначат на щат двама социални работника;
- да се осигури хранене с достатъчно пресни плодове и зеленчуци, яйца и млечни продукти, месо;
- да се изготви план на социалните дейности за следващата година;
- ученикът М.П. да се представи пред ТЕЛК за освидетелстване и да се предприемат мерки за неговото извеждане от СПИ.

В резултат на оповестяването на доклада Прокуратурата на Република България инициира започването на проверки в тези институции, съвместно с останалите компетентни институции. Омбудсманът като НПМ също е поканен да участва в тези проверки.

Забележка: Към датата на написването на настоящия доклад проверките все още не са започнали.

ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

- Системата на предоставяне на медицинска помощ в Държавните психиатрични болници е остаряла и nereформирана.
- Голяма част от препоръките към Министерство на здравеопазването за промяна във финансирането на държавната психиатрична помощ, изпълнението на медицинските стандарти и реструктурирането на тези институции, дадени от НПМ, остават неизпълнени и през 2015 г.
- Компетентните институции не могат да намерят решение на сериозните проблеми, свързани с лошата материално-техническа база и кадровото обезпечаване. Тези проблеми пряко засягат и нарушават правата както на пациентите, настанени в тези институции, така и на работещите в тях.
- Част от пациентите са с тежък социален статус и ДПБ се налага да изпълняват и социални функции. Отправената препоръка към МТСП за разкриване на допълнителни социални услуги остава неизпълнена.
- Необходима е цялостна реформа, която да гарантира здравните права на психично болните и да им осигури адекватна социална подкрепа.

През 2015 г. НПМ извърши шест проверки в лечебни заведения за болнична психиатрична помощ: Държавната психиатрична болница (ДПБ) – с. Карвуна, общ. Балчик; ДПБ - гр. Пазарджик; ДПБ - гр. Раднево; ДПБ – гр. Ловеч; ДПБ – с. Карлуково, обл. Ловеч и Център за психично здраве (ЦПЗ) – гр. Пловдив.

Проверките и през тази година показаха незадоволително състояние на държавната болнична психиатрична помощ и необходимостта от реформа на системата.

Материалната база на проверените лечебни заведения (ЛЗ), с изключение на ДПБ гр. Пазарджик и ЦПЗ гр. Пловдив са в лошо състояние и амортизирани. В ДПБ с. Карвуна и ДПБ с. Карлуково са извършени частични ремонти на стационарни отделения, което НПМ отчита като положителен резултат, но недостатъчен за нуждите на болниците. В ДПБ – с. Карлуково е направена и структурна промяна – намален е броят на отделенията от седем на пет, съкратени са четиридесет легла, закрыта е болничната аптека, сменен е управленският състав на болницата. В две ДПБ – с. Карлуково и ДПБ – гр. Раднево се констатира пренаселеност в някои отделенията и липса на лично пространство за болните.

Техническото оборудване на лечебния процес не е на необходимото ниво във всички лечебни заведения. С изключение на ДПБ – гр. Пазарджик, болниците са без изградена кислородна инсталация, каквото са изискванията за дейност съгласно медицинския стандарт „Психиатрия“. МЗ намира за трудно, дори невъзможно, изграждането на такава инсталация в амортизирания сграден фонд на болниците, а лечебният процес е осигурен с кислородни бутилки. В ДПБ – гр. Пазарджик и ЦП – гр. Пловдив са разкрити медико-

диагностични лаборатории в съответствие с медицинските стандарти по Клинична лаборатория и Образна диагностика. В останалите ДПБ няма или разкритите медико-диагностични лаборатории не отговарят на стандартите. Част от ДПБ са сключили договори с външни ЛЗ за извършване на клинични, рентгенологични и ЕЕГ изследвания и за друга специализирана медицинска помощ, но повечето ЛЗ са извън населените места на болниците, с което отново не се изпълнява стандарта по „Психиатрия“. Две ДПБ - с. Карлуково и с. Карвуна са разположени извън населени места, с лоша пътна инфраструктура до тях, което допълнително затруднява своевременното оказване на друга специализирана медицинска помощ и изследвания на пациентите. **По препоръка на НПМ в ДПБ – гр. Пазарджик е закупена апаратура за електрошокова терапия.**

В ДПБ има разкрити аптеки, но не всички работят в съответствие с изискванията на Наредба № 28 от 9.12.2008 г. за устройството, реда и организацията на работата на аптеките и номенклатурата на лекарствените продукти. Не се констатира недостиг на медикаменти за провеждане на лечебния процес в болниците.

Кадровата обезпеченост на лечебните заведения отново показва тенденция за намаляване (загуба) на медицински и немедицински специалисти. **На места като санитарни работят изписани пациенти. Дежурствата се изпълняват от минимален брой персонал, което създава опасност както за персонала, така и за пациентите.** От проверените ЛЗ единствено ДПБ – гр. Пазарджик е кадрово обезпечена за дейността.

Лечебните заведения работят по медицинския стандарт „Психиатрия“, утвърден с Наредба № 24 от 7 юли 2004 г. МЗ, но само ДПБ гр. Пазарджик изпълнява стандарта. Болницата е акредитирана с оценка „отлична“ за срок от пет години и е университетска база.

НПМ многократно препоръча на МЗ да се инициират нормативни промени за определяне на нива на компетентност на структурите в ДПБ и ЦПЗ с легла, съгласно медицинските стандарти. През 2015 г. с изменението и допълнението на Закона за лечебните заведения се регламентира определянето на нива на компетентност в структурните звена на ЦПЗ. НПМ настоява за такава промяна и по отношение на ДПБ, като изпълнение на препоръката за промяна във финансирането за тези лечебни заведения.

И през тази година НПМ установи дълъг болничен престой и повтарящи се хоспитализации при пациенти в тежък социален статус (без дом, или неприети от семействата си или настойниците/попечителите). Дирекциите „Социално подпомагане“, не съдействат, а в повечето случаи нямат реална възможност за това при изписване на тези пациенти, поради недостиг на места за настаняване на лица с психични заболявания в специализираните социални заведения. **За този проблем НПМ няколкократно е алармирал МТСП с препоръка за разкриване на повече социални услуги за хора с психични заболявания, но към момента няма предприети действия в този посока.**

В ДПБ – с. Карлуково НПМ констатира завишение на показателя за леталитет в сравнение със средния за ДПБ в страната, което НПМ отчита като негативен белег за качеството на лечебния процес. В ДПБ – гр. Ловеч се констатира по-нисък храноден в сравнение със средния за ДПБ в страната, което НПМ отчита като негативен белег за психиатричната грижа.

Социалната рехабилитация и психологичната грижа в ДПБ не е развита напълно. В част от тези болници материалната база е лоша (с. Карлуково), при повечето няма персонал и като цяло нормативно не са регламентирани условията за полагане на труд от психично болните

лица, съгласно чл. 151 от Закона за здравето. Пациентите в повечето случаи са оставени на медикаментозна терапия и разходки на открито в зависимост от определения им режим. Изключение в това отношение прави ДПБ – гр. Пазарджик, където психосоциалните дейности са добре развити.

В резултат на извършените проверки през тази година НПМ препоръчва на министъра на здравеопазването:

- да се определят кои ДПБ изпълняват изискванията на медицинския стандарт „Психиатрия“ и тези които не го изпълняват да се реструктурират, като ДПБ за продължително лечение или като ДПБ за продължително лечение и рехабилитация;
- да се регламентира реда за определяне на нивата на компетентност на структурите в ДПБ, и те да се отразяват и в информацията за дейността на ДПБ, за гарантиране качество на оказваната медицинска помощ и осигуряване защита на правата на пациента;
- да се разширят възможности за финансиране на ДПБ, за да се осигури достойно заплащане на труда на медицинските и немедицинските специалисти и да се обезпечи психиатричната помощ с персонал;
- системно да се осигуряват финансови средства на ДПБ за капиталови разходи за ремонтване и поддържане на сградения фонд и гарантиране на добри битови условия за живот в лечебните заведения;
- да се издаде Наредбата по в чл. 151 от Закона за здравето.

НПМ препоръчва на министъра на труда и социалната политика:

- да се разшири дейността по предоставяне на социални услуги за хора с психични заболявания в съответствие с потребностите на обществото и прекрати обременяването на ДПБ със социални функции;
- да се подпомага стопанската дейност на лечебните заведения по Националния план за заетостта.

НПМ се обръща и с препоръки към местната власт, за осигуряване на добра пътна инфраструктура до лечебните заведения.

И през настоящия отчетен период се констатира необходимостта от по-добро взаимодействие между различните институциите и ангажираност на техните представители в процеса на психиатричната помощ. Остра е необходимостта от създаване на механизми за подкрепа на семейства (попечителите) на лица с психични заболявания. Тези проблеми ще бъдат фокус в дейността на НПМ през следващата година.

СОЦИАЛНИ И МЕДИКО-СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ДЕЦА

- През 2015 г. приключи процесът на деинституционализация на домовете за деца с увреждания. Новоразкритите услуги, в които бяха преместени децата, не отговарят на част от потребностите им – професионалната специализирана грижа е недостатъчна, а подходът при настаняване на различните групи деца затруднява полагането на адекватна грижа.
- Продължава процесът на деинституционализация на децата, настанени в ДМСГД. През 2015 г. НПМ отново идентифицира риск по отношение на преместването на най-тежко увредените от тях, тъй като не съществуват достатъчно специализирани резидентни медико-социални услуги.

ДЕИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЯТА И НОВИТЕ УСЛУГИ ОТ РЕЗИДЕНТЕН ТИП

През 2015 г. екипът на НПМ продължи да следи процеса на деинституционализация на децата с увреждания, а именно извеждане на децата от Домовете за деца с умствена изостаналост и Домове за медико-социални грижи, както и настаняването им в Центрове за настаняване от семеен тип. В тази връзка, Националният превантивен механизъм провери единадесет ЦНСТ. Констатациите, с които излезе екипът на НПМ, в голямата си част повтарят миналогодишните препоръки.

Една от основните препоръки на НПМ е да не се смесват деца и лица с увреждания в ЦНСТ, защото това води до много големи трудности при полагането на грижи за тях, включително свързани с половото им съзряване и с различните видове потребности. Въпреки това, продължава смесването на деца и лица с много голяма разлика във възрастта. Като пример екипът на НПМ може да посочи ЦНСТ гр. Пловдив, където най-малкото дете е на седем години, а най-възрастното лице е на тридесет и три години. НПМ смята, че подобна голяма възрастова разлика между потребителите в ЦНСТ е предпоставка за лошо качество на предоставяната социална услуга, в разрез с най-добрия интерес на децата.

През 2015 г. НПМ продължи да получава сигнали за недостатъчната подготовка при извеждането на децата от домове и настаняването им в ЦНСТ. Също така продължават да се променят оценките на потребностите на децата с увреждания, извършени преди извеждането им с цел определяне на мястото, където те ще бъдат настанени. Това води до редица проблеми както при работата на служителите в дома, където е детето, така и на екипите на ЦНСТ, където ще бъде изведено то. Тъй като за децата с увреждания е необходима по-дълга подготовка преди преместването им, това води до психически и здравословни проблеми за самите деца.

При проверките в различни ЦНСТ екипът на НПМ установи, че полаганите здравни грижи за деца с тежки форми на увреждания не отговарят на потребностите на децата и с това пряко се застрашава здравето и живота им. През нощта в ЦНСТ няма медицински персонал и

лекарствата на децата със силна медикаментозна терапия се дават от детегледачите. Все още не са заложили специализирани обучения на екипите, които работят с деца с увреждания, това от своя страна води до невъзможност на персонала да реагира адекватно в кризисна ситуация и дори да се идентифицира такава. Продължава да е голямо текучеството и смяната на повече от половината персонал на социалните услуги. В повечето общини, които предлагат тази социална услуга, има обявени незаети работни места от дълго време. Друг проблем, който идентифицира НПМ е, че липсват ясни критерии за подбор на персонала на новите социални услуги. В тази връзка НПМ отправи препоръка към Столична община да изработи ясна процедура при кандидатстване за работа в Центровете за настаняване от семеен тип за деца с увреждания в София. Този проблем се наблюдава и в други ЦНСТ.

През 2015 г. омбудсманът като НПМ беше сезиран от директори на Домове за медико-социални грижи за деца и доставчици на социални услуги за деца. В сигнала до омбудсмана са описани различни случаи, свързани с братя и сестри, които системно са разделяни със заповед на директори на Дирекция „Социално подпомагане“ към Министерство на труда и социалната политика. Подобни действия, описани от директори на Домове за медико-социални грижи за деца, са в противоречие с утвърдените стандарти за работа с деца в уязвимо положение, както и със Закона за закрила на детето. В тази връзка, омбудсманът се обърна към Министерство на труда и социалната политика, с препоръка да се образува проверка по дадените случаи на разделяне на деца с родствени връзки. Министърът на труда и социалната политика е предприел необходимите действия за събиране на децата.

Една от основните препоръки, отправяна от екипа на НПМ по отношение на медицинското обслужване при деца с увреждания, които са настанени в институции, е болничните заведения в България да не отказват при нужда лечение настаняване на дете в болница, както и при изтичане на клиничната пътека, детето да не се изписва по-рано от необходимото време за лечение. **Многократно НПМ е констатирал отказ от лечение или лошо отношение от страна на външни медицински специалисти към деца с увреждания.** Много болници не желаят да приемат деца от институции, поради недостатъчните здравни пътеки, които са им осигурени от НЗОК. В тази връзка НПМ е отправял препоръки към Министерство на здравеопазването, че е необходимо създаване на работна група, в състава на която да участват представители на МЗ, експерти от НПМ, началници на детските отделения на МБАЛ и УМБАЛ и директори на ДМСГД, с цел изготвяне на обща стратегия за решаване на тези проблеми.

На **11.09.2015г.** след многократните препоръки на НПМ, министърът на здравеопазването издаде Заповед № РД-01-192, в която определя седем многопрофилни болници за активно лечение и Специализирана болница за активно лечение по детски болести да извършват експертна оценка на здравословното състояние и потребностите на децата с увреждания от постоянни здравни грижи, въз основа на която децата да бъдат настанени в ЦНСТ, както и да бъдат лекувани в специализирани болнични заведения.

МЕДИКО-СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ДЕЦА

През 2015 г. приключи първият проект, свързан с реструктурирането на осем Дома за медико-социални грижи за деца (ДМСГД) от нула до три годишна възраст. След закриването на тези ДМСГД се разкриха нови социални услуги: седем семейно-консултативни центъра, пет центъра за ранна интервенция, осем центъра за майчино и детско здраве, две звена

„Майка и бебе“, девет центъра за специализирана резидентна грижа за деца с потребност от постоянни медицински грижи, осем дневни центъра за деца с увреждания, три центъра за детско психично здраве, три центъра за приемна грижа.

През 2015 г. Националният превантивен механизъм посети новите комплекси в общините Габрово, Търговище, Пазарджик, Пловдив и Монтана.

Една от положителните тенденции, която отбелязва НПМ е, че след закриването на ДМСГД и предлагането на новите услуги рязко се намалява броят на децата, ползващи резидентна грижа. Престоят на децата също е съкратен, повечето деца са настанени временно, до стабилизиране на тяхното здравословно състояние. Също така, новите медико-социални услуги, разкрити в тези общини, предоставят грижи както на деца от общността, така и на деца с увреждания, ползващи резидентни грижи.

Положителна е тенденцията, че мултидисциплинарните екипи на новите медико-социални услуги са преминали обучения за работа с деца от нула до три години, както и за работа с деца с увреждания. За удовлетворяване на нуждите на децата в новите комплекси за медико-социални грижи е назначен специализиран персонал като психолог, логопед, възпитатели и рехабилитатори.

Закриването на тези домове породи проблем, свързан с финансирането на новите услуги. На 03.11.2015 г. омбудсманът, в качеството си на Национален превантивен механизъм, беше сезиран от осемте пилотни общини, реализирали проектите, свързани с реструктурирането на домовете за медико-социални грижи за деца от нула до три години. Крайният срок за приключване на посочените проекти е 30.11.2015 г. и предстои услугите да станат делегирана от държавата дейност, считано от 01.12.2015 г. Проблемът, поставен на вниманието на омбудсмана, е свързан с устойчивостта на интегрираните медико-социални услуги. Общините са спазили процедурата по Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане, като са уведомили директорите на Регионална дирекция „Социално подпомагане“ за изготвяне на предложение до Изпълнителния директор на Агенцията за социално подпомагане, за издаване на заповед за разкриване на съответните услуги, считано от 01.12.2015 г.

До момента на постъпване на сигнала не е постъпила информация в общините относно това, дали необходимите финансови средства за продължаване на социалните услуги са налични за 2015 г. и заложили за 2016 г. Това поставя в риск здравето и развитието на всички деца, ползващи тези услуги. **Омбудсманът лично посети Комплекса за предоставяне на медико-социални услуги в община Търговище и разговаря както с директора на Комплекса, така и с кмета на общината, която е доставчик на социалните услуги. Омбудсманът сподели тяхното притеснение относно здравето на деветте деца с увреждания, настанени в Центъра за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) за деца, който е част от Комплекса.**

В тази връзка омбудсманът на Република България, в изпълнение на функциите си на Национален превантивен механизъм излезе с официално становище, че подобно отношение от страна на държавни институции към деца с увреждания е изключително тревожно. Липсата на средства за дейността на Комплекса застрашава живота и здравето на настанените в ЦНСТ деца. На основание чл. 20, ал. 1, т. 2 от Закона за омбудсмана, омбудсманът се обърна към министъра на труда и социалната политика и към министъра на здравеопазването да предприемат необходимите действия за спешно осигуряване на

финансови средства, необходими за гарантиране устойчивостта на разкритите по проектите медико-социални услуги. В отговор на отправената препоръка, Министерство на труда и социалната политика пое ангажимент да осигури финансирането на тези услуги.

СОЦИАЛНИ ИНСТИТУЦИИ ЗА ВЪЗРАСТНИ

- И през 2015 г. системата на предоставяне на социални грижи в домовете за възрастни остава нереформирана, въпреки че проблемите са представени на вниманието на компетентните институции.
- Подготовените нормативни промени са положителни - целят подобряване на достъпа до социални услуги и тяхното качество, както и гарантиране на правата на потребителите.
- НПМ смята, че извършването на цялостна ефективна реформа в областта на социалните услуги, разработване на системи за мониторинг и контрол и подобряване на планирането и финансирането им е крайно необходимо за повишаване на качеството на предоставяните услуги.

През 2015 г. НПМ посети пет дома за възрастни хора с умствена изостаналост и с деменция. Сред проверяваните места имаше както последващи проверки на домове, вече посещавани от екипи на НПМ, така и нови обекти, проверявани за първи път.

При повторните проверки в институциите за предоставяне на дългосрочни грижи за възрастни се установи, че голяма част от препоръките на НПМ са изпълнени:

- в дома за възрастни хора с умствена изостаналост (ДВХУИ) – селище „Качулка” НПМ констатира положителни промени по отношение управлението на социалната услуга, материалната база на дома и общото състояние на потребителите. Това обстоятелство НПМ отдава на извършената смяна на директора на институцията и осъществявания редовен контрол върху дейността му. НПМ посочва като добра практика и обстоятелството, че при всеки случай на смърт на потребител се извършва патологоанатомична експертиза;

Въпреки това НПМ трябва да подчертае, че за да е възможно добрите практики в дома да се поддържат, следва да се ангажира активното съдействие на община Сливен, с цел всички необходими ремонтни дейности в дома да бъдат извършени в най-кратък срок.

- след посещението в Дома за възрастни хора с деменция (ДВХД) – с. Опанец също се установи, че повечето от препоръките на НПМ са изпълнени от доставчика на услугата;
- при повторното посещение на НПМ в ДВХД – с. Огнен се констатира, че въпреки препоръките на проверяващите екипи в дома все още не е изградена подходяща рампа за придвижване на трудно подвижни лица или асансьор. След извършване на обследване от комисия с представители на община Карнобат е установено, че е необходимо рампата да е електрическа, но не са предприети действия за монтаж. За пореден път това е оправдано от доставчика на услугата с липса на лица с физически увреждания.

Неприемливо е становището, което НПМ е получавал в отговор и на други сходни препоръки – че достъпна среда не е изградена, тъй като профилът на услугата не е за лица с физически увреждания. В тази връзка се налага НПМ отново да посочи задължението за изграждане на достъпна среда при предоставяне на социални услуги, независимо от профила на услугата.

Необходимо е да се обърне внимание на факта, че с неосигуряването на достъпна среда се нарушават изискванията, предвидени в:

1. Конвенция на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отношение или наказание;
2. Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания;
3. Закона за интеграция на хората с увреждания;
4. Закона за устройство на територията;
5. Наредба № 4 от 1 юли 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания.

При извършените повторни проверки беше установено, че сред основните проблеми, касаещи всички институции за възрастни, е недостатъчния специализиран и неспециализиран персонал, подпомагащ потребителите в ежедневните им дейности. На преден план стои и проблемът с липсата на медицински специалисти, мотивирани да предоставят качествена грижа на настанените в домовете лица.

В тази връзка НПМ препоръчва на Министерството на труда и социалната политика (МТСП):

- да се предвидят финансови средства за увеличаване работните заплати на медицинския персонал, което е основна пречка за заемане на свободните длъжности и води до затруднения в здравното обслужване на потребителите в ДВХД;
- да се регламентира възможността за определяне на допълнителни щатове за длъжности, пряко ангажирани с обслужването на потребителите и такива, подпомагащи функционирането на услугата.

С писмо изх. № 92-644/06.11.2015 г. на МТСП е изложено следното становище относно препоръката на НПМ:

- финансовите средства за работни заплати на работещите в системата на социалните услуги са разчетени в рамките на разходните стандарти за издръжка на социалните услуги. С Решение № 859 от 3 ноември 2015 г. за изменение на решение № 276 на Министерския съвет от 2015 г. за приемане на стандарти за делегираните от държавата дейности с натурални и стойностни показатели, през 2016 г. увеличението на стандартите спрямо 2015г. е средно в размер на два процента за специализираните институции и три процента за социалните услуги в общността. Изключение правят услугите: център за социална рехабилитация и интеграция, център за обществена подкрепа, център за настаняване от семеен тип за стари хора, дневен център за стари хора, център за работа с деца на улицата, социален учебно-професионален център, преходно жилище, които запазват нивото на финансиране от 2015 г.;

- промяна в щатното разписание на служителите в домовете ще доведе до нарушаване на утвърдената от МТСП Методиката за определяне длъжностите на персонала в специализираните институции и социалните услуги в общността.

НПМ счита, че подходът на МТСП при разглеждане на препоръките на омбудсмана цели избягване на основния проблем, посочен от проверяващите екипи, а именно че качеството на предоставяните в социалните институции за възрастни грижи зависи в голяма степен от персонала в домовете.

Увеличението на стандартите за делегираните от държавата дейности с два – три процента е символично и отразява по-скоро увеличението на минималната работна заплата в страната. По отношение заплащането на труда на специалистите в тази сфера омбудсманът в качеството си на НПМ изрази становище, че увеличението на минималната работна заплата ще създаде реален проблем в социалните институции, защото възнагражденията на специализирания персонал почти ще се изравнят с тези на неспециализираните служители. Това от своя страна ще доведе до ниска мотивираност на работещите и до трудности при заемане на свободните щатни бройки, което е предпоставка за намаляване качеството на предоставяните в съответните институции грижи за потребителите.

По отношение становището на МТСП, че увеличаването на щатните бройки ще наруши изискванията на Методиката за определяне длъжностите на персонала в специализираните институции и социалните услуги в общността, НПМ подчертава, че подкрепя посоченото от МТСП съотношение между длъжности за специалисти и общи длъжности четиридесет : шестдесет. Препоръката на омбудсмана в качеството му на НПМ касае увеличаване на общия брой персонал в институциите, с цел подобряване качеството на предоставяните услуги.

Следва да се отбележи, че посочените в утвърдената от МТСП методика коефициенти са препоръчителни. В правното основание на самата методика е посочено, че с нея се определят минималните изисквания за структурата на персонала в специализираните институции и социални услуги в общността.

В този смисъл е недопустимо с този документ да се оправдава невъзможността за увеличаване на персонала, тъй като с него се дават препоръчителните минимални щатни бройки в специализираните институции и социалните услуги в общността.

Във връзка с гореизложеното и в контекста на нарастващата потребност на населението от услуги, предоставящи качествена подкрепа за възрастните хора и хората с увреждания, като положителна стъпка може да се посочи проектът „Развитие на системата за планиране и предоставяне на социални услуги на регионално равнище“, осъществяван от Агенцията за социално подпомагане (АСП) с финансовата подкрепа на Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007-2013г. В рамките му през 2015 г. е извършен анализ на състоянието на специализираните институции за възрастни хора и възрастни хора с увреждания. Анализът е направен въз основа на цялостна оценка на всяка институция, включваща състоянието на материалната база, администрация и управление, персонал, информация за потребителите и участие на потребителите при взимане на решения. Резултатите показват нивото на качество на предоставяната грижа в специализираните институции, както и организацията и управлението на ресурсите и ефекта от предоставянето на услугите върху потребителите.

Също така, анализът посочва за кои специализирани институции е необходимо предприемане на спешни мерки за интервенция, поетапно реструктуриране или предприемане на приоритетни мерки за осигуряване на специфичните потребности на настанените потребители.

Основните цели на тази дейност по проекта са да се подкрепи процеса на деинституционализация на грижата за възрастни хора и хора с увреждания, реализирането на заложените в Националната стратегия за дългосрочна грижа цели и мерки, както и да се подкрепи разработването на областните и общинските стратегии за развитие на социалните услуги за следващия петгодишен период.

Важно е да се отбележи и това, че с внесените в Народното събрание от Министерския съвет Законопроект за изменение и допълнение на Закона за социално подпомагане се предлагат промени в областта на социалните услуги, които целят подобряване на достъпа до социални услуги и тяхното качество, гарантиране на правата на потребителите, включително и правото на свободен избор, осигуряване на индивидуален подход и комплексна оценка на потребностите. Прецизират се функциите на АСП при оказването на методическа подкрепа при предоставяне на социални услуги. Регламентира се отговорността на кмета на общината за спазването на критериите и стандартите за предоставяне на социални услуги, делегирани от държавата и местни дейности. Предвижда се и разширяване на правомощията на Инспектората към АСП, който осъществява специализирания контрол по предоставянето на социални услуги.

Същевременно се предвижда извършването на цялостна реформа в областта на социалните услуги чрез разработване на специален Закон за социалните услуги. Чрез този закон се цели подобряване на ефективността и ефикасността на социалните услуги, повишаване на качеството им, разработване на системи за мониторинг и контрол, подобряване на тяхното планиране, финансиране и др.

Предстои също така стартиране и изпълнение на операция „Нови стандарти за социални услуги“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014 – 2020 г., в рамките на която се предвижда анализ и разработване на нови стандарти за качество и финансиране, както и разработване на Плана за действие за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа.

Като основни приоритети в сферата на социалните услуги за възрастни НПМ извежда:

- материалните условия на домовете да се приведат в съответствие с изискванията на чл. 40е от Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане, включително по отношение изграждането на достъпна среда;
- при назначаване на орган по настойничество и попечителство да се прилагат основно разпоредбите на чл. 156, ал. 1 от Семейния кодекс, с цел да се ограничи определянето на член на персонала на специализираната институция за настойник/попечител;
- компетентните институции да осъществяват редовен ефективен контрол върху доставчиците на услуги, предоставящи резидентни грижи на възрастни хора, с цел спазване изискванията на Закона за социално подпомагане и правилника за прилагането му;

- да се предприемат действия за актуализиране на утвърдената от МТСП Методика за определяне длъжностите на персонала в специализираните институции и социалните услуги в общността.

МЕСТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В СТРУКТУРИТЕ НА МВР

- Състоянието на системата на двадесет и четири часовото задържане в полицейските управления и през 2015 г. е незадоволително. Трайните проблеми, свързани с пренаселеност на помещенията, липса на обслужващи помещения, осигуряваната храна и медицинско обслужване и информираност на задържаните лица за техните права, воденето на документацията по задържането на лица, са все още актуални за повечето места.
- Част от извършените промени в нормативната база са положителна стъпка към гарантирането правата на задържаните.
- Все още, обаче, не са регулирани важни въпроси, отнасящи се до осъществяването медицинско обслужване в полицейските управления.

През 2015 г. НПМ извърши инспекции в осем места за настаняване на задържани лица в структурите на Министерство на вътрешните работи (Трето Районно управление „Полиция“, Четвърто Районно управление „Полиция“, Пето Районно управление „Полиция“ към ОДМВР – Пловдив, „Военна полиция“ - Плевен, Районно управление „Полиция“ – гр. Враца, Районно управление „Полиция“ – гр. Мездра, Гранично полицейско управление – гр. Елхово).

НПМ приветства приемането на новата Инструкция № 81213-78/24.01.2015 г. за реда за осъществяване на задържане, оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица и реда в тях в Министерството на вътрешните работи, в която са отразени даваните от НПМ препоръки в периода 2012-2014 г. НПМ отчита и положените усилия от страна на ръководството на МВР за подобряване на материално битовите условия в част от помещенията за задържане.

НПМ констатира пропуски по отношение на повтарящи се слабости в системата за двадесет и четири часово задържане на лица: пренаселеност на помещенията; липса на обслужващи помещения; осигуряването на храна и медицинско обслужване; информираност на задържаните лица за техните права, воденето на документацията по задържането на лица.

Друга част от направените от НПМ препоръки за съжаление все още не са намерили своето решение. Сред тях е липсата на регламентация на отношенията между Министерство на здравеопазването и Министерство на вътрешните работи по отношение на осъществяването медицинско обслужване в помещенията на МВР. Редът и условията за осигуряване на медицински грижи, уредени в Инструкцията, се отнасят изцяло (само) до служителите на МВР, но по никакъв начин разпоредбите не регламентират задължения за работещите в системата на Министерство на здравеопазването.

НПМ би желал да акцентира и върху продължаващата липса на ефективен контрол от проверяващите органи от МВР и прокуратурата по водене на отчетността в отделните структури на МВР, в които има помещения за задържане на лица. В много от

инспектираните обекти в предоставените книги за инспекции не са записани данни за извършени проверки, констатирани нарушения и дадени указания за спазване на законовите изисквания.

Автори:

Любомир Крилчев
Свилена Игнатова
д-р Мариана Патрикова
Ивелина Велкова
Гергана Георгиева
Стефания Бетова
Нуртен Патракълъ
Иван Дечев